

PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

**BOTANICY KRAKOWSCY W KARYKATURACH STEFANA MACKO
Cracow botanists in Stefan Macko's cartoons**

Jerzy LILPOP (188–145) – kustosz Muzeum Fizjograficznego PAU, paleobotanik.

Dr Jerzy LILPOP

J. Macko

Autor karykatury: Stefan Macko (1899–1967)

Opracowała: Alicja ZEMANEK

Józef MOTYKA (1900–1984) – absolwent UJ, profesor Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, kierownik Katedry Systematyki i Geografii Roślin, lichenolog, ekolog.

Dr Józef MOTYKA

S. Macko

Autor karykatury: Stefan Macko (1899–1967)

Opracowała: Alicja ZEMANEK

ROZSTANIA • OBITUARIES

ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ
DR LUDWIKA JAROMINA (1905–1991)

Life and professional activities
of dr Ludwik Jaromin (1905–1991)

Urodził się 4 grudnia 1905 roku w Nivce-Sosnowcu. W 1926 roku złożył egzamin dojrzałości w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim w Mysłowicach. W latach 1926–1939 pracował jako nauczyciel szkoły powszechnej w Żwakowie-Tychach i Bielszowicach. Podczas II wojny światowej pracował w kopalni węgla Niwka-Modrzejów w Nivce w charakterze cieśli górniczego. Brał udział w tajnym zorganizowanym nauczaniu na terenie miasta Sosnowca. Od 1945 do 1949 roku pełnił obowiązki nauczyciela w szkole podstawowej w Mysłowicach.

W 1947 roku złożył egzamin wstępny na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, który ukończył wraz z obroną pracy magisterskiej w zakresie botaniki w 1950 roku. W latach 1949–1950 pracował jako nauczyciel botaniki w Państwowym Liceum Pedagogicznym w Chorzowie.

W roku 1950 powierzono mu funkcję kierownika Sekcji Biologii Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia

nia Kadr Oświatowych w Katowicach, gdzie pracował do roku 1953. W latach 1953–1968 pracował w Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Katowicach oraz w Studium Nauczycielskim w Chorzowie. W roku 1968 przeszedł w stan spoczynku z powodu złego stanu zdrowia. Zmarł 24 września 1991 roku w Jaworznie.

W roku 1954 dr Jaromin zorganizował Zespół Inwentaryzacyjny Nieużytków Poprzemysłowych złożony z 18 pracowników, którego czynnościami kierował na polecenie prof. dr W. Szafera do roku 1955. Celem pracy Zespołu było zinwentaryzowanie nieużytków pogórnich i poprzemysłowych na obszarze woj. katowickiego oraz charakterystyka roślinności niezbędna do opracowania planów dalszego zagospodarowania zniszczonych obszarów.

W 1956 roku został zatrudniony w Zakładzie Ochrony Przyrody PAN w Krakowie w charakterze pomocniczego pracownika nauki. W tym też czasie zorganizował katowicki oddział Zakładu Ochrony Przyrody w Krakowie, którym kierował do 1959 roku.

W roku 1957 uwzględniając sugestie prof. dr W. Szafera podjął prace związane z rozprawą doktorską na temat: „Kształtowanie się zbiorowisk roślinnych w piaskowniach Górnego śląska w zależności od poziomu wód gruntowych”, którą ukończył w 1960 roku. Na podstawie recenzji pracy oraz złożonych egzaminów doktorskich i obrony rozprawy doktorskiej w dniu 15 listopada 1962 roku w Instytucie Badawczym Leśnictwa w Warszawie został mu nadany stopień doktora nauk leśnych.

Za wybitne osiągnięcia w dziedzinie wychowania młodzieży i wyników nauczania oraz długoletniej pracy społeczno-oświatowej w środowisku śląskim zostały mu pięciokrotnie udzielone pochwały (przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w 1952, 1962 i 1966 oraz przez Kuratorium Okręgu Szkolnego Śląskiego, a następnie Katowickiego w 1950 i 1960 roku).

Uchwałą Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach w 1957 roku został powołany na członka Rady Naukowo-Ekonomicznej przy Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego w Katowicach. Funkcję tę pełnił do roku 1962. Był także członkiem Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Przyrody w Katowicach. Za całokształt pracy dydaktycznej, społeczno-oświatowej i naukowej został w roku 1958 odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, a w 1971 Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski [4].

W 1964 roku nadano dr Jarominowi Srebrną Odznakę Honorową za zasługi w realizacji zadań statutowych Ligi Ochrony Przyrody oraz Złotą Odznakę Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego.

Był gorącym orędownikiem idei ochrony przyrody i pasjonatem pracy dydaktycznej, społecznej i kulturalnej [3]. Opracował plan pracy sekcji biologii Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia Kadr Oświatowych w Katowicach, który obejmował węzłowe zagadnienia programu szkoły podstawowej i średniej. Aktywnie prowadził koło LOP w Studium Nauczycielskim w Katowicach, organizował serie wykładów z zagadnień ochrony przyrody prowadzonych m.in. przez prof. dr W. Szafera, prof. dr Z. Grodzińskiego, a przeznaczonych dla kierowników sekcji WODKO i nauczycieli, oraz wycieczki florystyczne pod kątem ochrony przyrody dla wyróżniających się nauczycieli województwa katowickiego.

Spółcznikowska aktywność dr L. Jaromina przejawiała się także w przedstawieniu referatów o tematyce związanej z ochroną przyrody w większych miastach woj. katowickiego oraz dla przewodników turystycznych PTTK w Katowicach. Wygłosił także wiele pogadanek ekologicznych w Polskim Radiu w Katowicach oraz w czasie wycieczek organizowanych przez Koło Krzewienia Kultury Fizycznej i Turystyki przy Miejskim Oddziale Związku Nauczycielstwa Polskiego w Katowicach.

Ponadto opracował pod względem florystycznym szereg godnych uwagi obiektów przyrodniczych znajdujących się na obszarze woj. katowickiego, które stały się podstawą dla Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody do wystąpienia o utworzenie z nich rezerwatów przyrody np.: Sokole Góry, rezerwat Hubert, rezerwat lasu bukowego na Srebrnej Górze – "Segiet".

Od roku 1954 dr Jaromin czynnie uczestniczył w konferencjach organizowanych przez Ministerstwo Górnictwa i Energetyki oraz Przedsiębiorstwo Materiałów Podsadzkowych. Był przeciwnikiem przekazywania lesistych terenów obszaru woj. katowickiego pod kopalnictwo węglowe i piaskownie, ponieważ działania te prowadziły do pustynnienia tego obszaru. Domagał się zalesienia terenów zniszczonych przez górnictwo i przemysł oraz nie tworzenia nowych zwalów skały płonej (hałd), którą można wykorzystać do wypełniania wyrobisk powęglowych. Poglądy te, jakkolwiek słuszne z punktu widzenia ochrony przyrody, nie przysparzały mu sojuszników. Potrafił jednak zachować prze całe życie szczytne idee ochrony przyrody, które przyświecały wszystkim Jego działaniom.

Pozostanie wzorem godnym naśladowania. Szkoda, że ze względu na wiek i zły stan zdrowia nie mógł już uczestniczyć w tworzeniu Uniwersytetu Śląskiego w 1968 roku.

LISTA PUBLIKACJI DR LUDWIKA JAROMINA

- [1] JAROMIN L. 1953. „Kształcenie politechniczne i problematyka Planu 6-letniego w nauczaniu biologii” w opracowaniu: H. Sikorskiej, H. Jaczewskiej, B. Bardeckiej. *Nowa Szkoła* 5: 537–539.
- [2] JAROMIN L. W. BĘTKOWSKI 1954. – Ćwiczenia botaniczne. *Biologia w szkole* 6: 52.
- [3] JAROMIN L. 1955. Z frontu walki o czystość wód. *Chroń. Przyn. Ojcz.* 1: 33–36.
- [4] JAROMIN L. 1956. Nieużytki powstałe w związku z eksploatacją kamienia wapiennego. *Biuletyn PAN, Komit. dla Spraw GOP, Komis. Biol. Zagosp. Nieużytków Poprzem.* 1: 136–145.
- [5] PAPRZYCKI E., JAROMIN L. 1956. Podsumowanie wyników badania prób zalesiania piaskowni. *Biuletyn PAN, Komit. dla Spraw GOP, Komis. Biol. Zagosp. Nieużytków Poprzem.* 1: 7–48.
- [6] JAROMIN L. 1958. Rezerwat lasu bukowego na Srebrnej Górze („Segiet”) w Blachówce. *Chroń. Przyn. Ojcz.* 4: 3–10.
- [7] JAROMIN L. 1958. Nowe stanowisko orzecha wodnego w Kuźni Nieborowskiej. *Chroń. Przyn. Ojcz.* 4: 38.
- [8] JAROMIN L. 1958. Przyroda śląska alarmuje. *Przyroda Polska* R. II. 7–8: 10–12.
- [9] JAROMIN L. 1958. Ochrona krajobrazu województwa katowickiego na tle gospodarczej działalności człowieka. *Biuletyn Służby Sanitarnej-Epidemiologicznej Woj. Kat. R. II. 5: 7–39.*
- [10] JAROMIN L. 1959. Problemy ochrony krajobrazu województwa katowickiego na tle działalności gospodarczej człowieka. W: *Ochrona zasobów przyrody w województwie katowickim. Materiały z konferencji regionalnej odbytej w dniach 19 i 20 czerwca w Katowicach.* ss. 17–52.
- [11] JAROMIN L. 1960. W obronie skarbów Pustyni Będowskiej. *Przyroda Polska* IV. 1: 3–5.
- [12] JAROMIN L. 1962. Rozwój zbiorowisk roślinnych w piaskowniach Górnośląska w zależności od poziomu wód gruntowych. (mskr.)
- [13] JAROMIN L. 1963. Konspekt wycieczki naukowej przeprowadzonej w dniu 16 maja 1962 roku dla słuchaczy I roku biologii Studium Nauczycielskiego w Katowicach. W: *Problemy ochrony krajobrazu w Górnośląskim Okręgu Przemysłowym. Konferencja Krajowa wykładowców biologii studiów nauczycielskich 15–17 maj. Biuletyn Krajowej Konferencji Przedmiotowej Biologii.* (infor. p. Ireny Jaromin).
- [14] JAROMIN L. 1965. Krajobrazy województwa katowickiego. W: W. BĘTKOWSKI i inni (red.). *Szkolne wycieczki biologiczne na terenie województwa katowickiego. Biuletyn Metodyczny.* ss. 18–40.
- [15] JAROMIN L. 1966. Niektóre zagadnienia ochrony przyrody na tle przemysłu i górnictwa na Górnym Śląsku. *Biul. ZG LOP* 4: 31–34.
- [16] JAROMIN L. (red.). 1969. Piękno polskiej ziemi-ochrona przyrody w województwie katowickim. Wyd. Art.-Graf., Red. Woj., Katowice, ss. 223.

- [17] JAROMIN L. 1969. *Krajobrazy*. W: L. JAROMIN (red.), *Piękno polskiej ziemi-ochrona przyrody w województwie katowickim*. Wyd. Art.-Graf., Red. Woj., Katowice, ss. 15–28.
- [18] JAROMIN L. 1969. *Problemy ochrony przyrody*. W: L. JAROMIN (red.), *Piękno polskiej ziemi-ochrona przyrody w województwie katowickim*. Wyd. Art.-Graf., Red. Woj., Katowice, ss. 47–58.
- [19] JAROMIN L. 1969. *Posłowie*. W: L. JAROMIN (red.), *Piękno polskiej ziemi-ochrona przyrody w województwie katowickim*. Wyd. Art.-Graf., Red. Woj., Katowice, ss. 187–190.
- [20] CZYŻ A., JAROMIN L. 1970. *Przyroda: szata roślinna, świat zwierzęcy, krajobrazy, problemy ochrony przyrody*. W: J. LIGEZA (red.), *Ziemia rybnicko-wodzisławska*. Śl. I. N., Wyd. „Śląsk”, Katowice, ss. 48–69.

LITERATURA

- [1] BIESZCZAD S., DZIEŻYC J., MILEWSKA J. 1978. *Bibliografia polskiego piśmiennictwa z zakresu ochrony środowiska przyrodniczo-rolniczego za lata 1945–1974*. PWN, Warszawa, ss. 457.
- [2] CZERNIEWSKI W. 1976. *Bibliografia pedagogiki 1958–1970*. PWN, Warszawa, ss. 493.
- [3] KUBOSZEK F. 1972. *Ludwik JAROMIN. Poglądy 9: 2*.
- [4] *Z działalności zakładów kształcenia nauczycieli w latach 1945–1971 w województwie katowickim*. Biuletyn metodyczny. 1972. ZNP ZO Katowice, Ośrodek Usług Pedagogicznych, Katowice, ss. 138.

**WSPOMNIENIE O PALEOBOTANIKU
MGR WŁADYSŁAWIE MICKU (1909–1991)**

A remembrance of paleobotanist Władysław Micek MSc. (1909–1991)

Mgr Władysław Micek urodził się 23 lipca 1909 roku w Chodowie, w województwie krakowskim. Szkołę podstawową i średnią ukończył w Kielcach. W latach 1934–1945 pracował w szkolnictwie podstawowym na terenie Kielecczyny, gdzie w czasie wojny obok normalnej pracy nauczycielskiej prowadził również nauczanie tajne. Po wojnie brał udział w organizowaniu polskiego szkolnictwa w Wałbrzychu. W 1946 r. został skierowany na kurs nauczycielski do Wrocławia, a w 1947 r. rozpoczął studia w Sekcji Pedagogicznej Instytutu Pedagogicznego, a następnie na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1950 r. jako student IV r. został zatrudniony na stanowisku młodszego asystenta w Katedrze Paleobotaniki U. Wr., kierowanej przez prof. Mikołaja Kostyniuka i pod jego kierunkiem (w

1952 r.) ukończył studia magisterskie na kierunku biologii, ze specjalizacją botaniczną. Po studiach pozostał na asystenturze w Katedrze a następnie Zakładzie Paleobotaniki, kierowanym przez doc. dr hab. Annę Stachurską po przejściu prof. Kostyniuka na Uniwersytet Warszawski. Przez wiele lat prowadził zajęcia dydaktyczne dla studentów botaniki i geologii. Równocześnie rozpoczął też porządkowanie zbiorów paleobotanicznych będących w posiadaniu Katedry. Zbiory te, z cennymi kolekcjami Goeperta, Zimmermana, Krausela i innych, z licznymi holotypami roślin kopalnych, zostały w czasie wojny rozproszone po różnych budynkach, wymieszane, pozbawione etykiet, a nierzadko uszkodzone. Zamiłowanie do pracy muzealnej i znajomość języka niemieckiego umożliwiła mgr Mickowi zebranie i uporządkowanie zbiorów oraz ponowne oznaczenie wielu setek okazów. Dzisiaj stanowią one jeden z najbogatszych zbiorów paleobotanicznych w Europie i wchodzi w skład Muzeum Geologicznego Instytutu Nauk Geologicznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Przez wiele lat mgr Władysław Micek współpracował z prof. M. Kostyniukiem i prof. H. Czeczottową, której towarzyszył zawsze w wyprawach do kopalni węgla brunatnego w Turoszowie, gdzie przez wiele lat prowadziła badania paleobotaniczne. Zdolności rysunkowe mgr Micka zostały wykorzystane przez wielu autorów – rysunki wykonane Jego ręką znajdują się w książkach, podrę-

cznikach paleobotaniki i licznych pracach botanicznych i paleobotanicznych. Do dzisiaj w Zakładzie Paleobotaniki, na zajęciach dydaktycznych wykorzystywane są plansze z okazami roślin kopalnych wykonane przez mgr Micka.

Opublikował dwie prace: „Anatomiczna budowa rdzenia modrzewia europejskiego (*Larix europaea* DC.), polskiego (*L. polonica* Rac.) i syberyjskiego (*L. sibirica* Lebd.)”, (*Acta Soc. Bot. Pol.* 27,4, 1958) oraz „Nowe stanowisko *Eucommia europaea* Madler w miocenie Polski”, (*Acta Soc. Bot. Pol.* 28,3, 1959). Ta ostatnia publikacja jest często cytowana w pracach paleobotanicznych.

Od 1950 r. W. Micek był aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Botanicznego, pełniąc funkcję kierownika Sekcji Popularyzacji Wiedzy w Oddziale Wrocławskim. Od 1947 r. był również członkiem Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, gdzie pełnił funkcję sekretarza i skarbnika. Za zasługi i działalność w Towarzystwa Przyrodników oraz upowszechnianie wiedzy przyrodniczej otrzymał złotą odznakę Towarzystwa. Od 1934 r. był członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego a od 1983 r. członkiem ZBoWiD-u. Za zasługi dla uczelni mgr Micek odznaczony został Srebrnym Medalem X-lecia PRL a w 1980 r. Srebrnym Medalem Komisji Edukacji Narodowej.

Był cichym, skromnym człowiekiem, którego mówczą pracę wśród świata skamieniałych roślin może trudno było dostrzec i docenić, ale przecież i taka właśnie praca jest ogromnie ważna dla nauki. I dlatego w paleobotanice polskiej nazwisko mgr Władysława Micka nie powinno zostać zapomniane.

Anna SADOWSKA

DR JANINA TRUCHANOWICZ
(8.05.1923–13.06.1994)

W dniu 13 czerwca 1994 zmarła dr Janina Wanda Truchanowicz, długoletnia pracowniczka Instytutu Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk w Krakowie i członkini Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Urodziła się 8 maja 1923 r. w Przyzorz, w pow. kutnowskim, w rodzinie nauczyciela gimnazjalnego. Maturę według programu humanistycznego zdała w 1943 r. przed tajną Komisją Egzaminacyjną w Jarosławiu. Po wyzwoleniu, w r. 1945, została studentką Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego i w 1952 r. uzyskała sto-

pień magistra filozofii w zakresie botaniki. Pracę zawodową rozpoczęła we wrześniu 1950 r. w Państwowym Instytucie Geologicznym, w Pracowni Paleobotanicznej, pod kierownictwem prof. Władysława Szafera. We wrześniu 1953 r. zmieniła miejsce pracy, przechodząc do nowo utworzonej przez doc. dr Janinę Jentys-Szaferową Pracowni Zmienności i Ewolucji Historycznej w Zakładzie Botaniki PAN, przemianowanej później na Zakład Zmienności Roślin. Otrzymała tam stanowisko starszego asystenta. Adiunktem została w 1956 r. Stopień doktora nauk przyrodniczych uzyskała we wrześniu 1965 r. na podstawie rozprawy „Kopalne nasiona rodzaju *Menyanthes* z Europy i Azji”. W 1985 r. została odznaczona medalem 40-lecia PRL. Zawsze była społecznie zaangażowana, między innymi przez wiele lat była zastępcą skarbnika Krakowskiego Oddziału PTB. Na zasłużoną emeryturę przeszła w marcu 1991 roku. W pracy była zawsze osobą skromną, pogodną i wielce ludziom życzliwą, dlatego też często pełniła różne funkcje w Związku Zawodowym Nauczycielstwa Polskiego. Odeszła niespodziewanie po krótkiej chorobie. Zostały po niej pomiary i obliczenia dotyczące zmienności liści w próbach populacyjnych *Daphne mezereum*, *Rhamnus cathartica*, *Sambucus nigra* i *S. racemosa*, których już nie żądały wykorzystać do publikacji.

SPIS PUBLIKACJI DR JANINY TRUCHANOWICZ

- BIAŁOBRZESKA M., TRUCHANOWICZ J. 1960. Zmienność kształtu owoców i łusek europejskich brzoź (*Betula L.*) oraz oznaczanie ich w stanie kopalnym. *Monogr. Bot.* 9(2): 3–93.
- BIAŁOBRZESKA M., TRUCHANOWICZ J. 1983. Fruits of the genus *Fagus* from the Neogene of the Western Carpatians – biometrical study. *Acta Palaeobot.* 23(3): 103–120.
- BIAŁOBRZESKA M., TRUCHANOWICZ J. 1990/1991. Badania systematyczno-biometryczne nad rodzajem *Betula L.* ze Szczelińca w Górach Stołowych. *Roczn. Dendrol.* 39: 51–78.
- BIAŁOBRZESKA M., TRUCHANOWICZ J., ZARZYCKI K. 1988. Shape and size of leaves and fruits of four European and Japanese *Fagus* species. *Veroff. Geobot. Inst. ETH, Stift. Rübel, Zürich* 98: 373–385.
- JENTYS-SZAFEROWA J., BIAŁOBRZESKA M., TRUCHANOWICZ J., WIĘCKOWSKA I. 1974. Drugie 10 lat badań nad brzozą ojcowską. *Fragm. Flor. et Geobot.* 20(2): 202–242.
- JENTYS-SZAFEROWA J., TRUCHANOWICZÓWNA J. 1953. Nasiona *Menyanthes L.* w Polsce od pliocenu po okres współczesny. *Wyd. Geolog. Prace* 10: 37–59.
- STASZKIEWICZ J., BIAŁOBRZESKA M., TRUCHANOWICZ J., WÓJCICKI J. J. 1991. Variability of *Betula humilis* (*Betulaceae*) in Poland. 1. Variability of the leaves. *Fragm. Flor. et Geobot.* 36(2): 347–373.
- STASZKIEWICZ J., BIAŁOBRZESKA M., TRUCHANOWICZ J., WÓJCICKI J. J. 1991. Variability of *Betula humilis* (*Betulaceae*) in Poland. 2. Variability of the generative organs. *Fragm. Flor. et Geobot.* 36(2): 375–401.
- STASZKIEWICZ J., BIAŁOBRZESKA M., TRUCHANOWICZ J., WÓJCICKI J. J. 1993. Variability of *Betula humilis* (*Betulaceae*) in Poland. 3. Taxonomic problems. *Fragm. Flor. et Geobot.* 38(1): 51–59.
- STASZKIEWICZ J., BIAŁOBRZESKA M., TRUCHANOWICZ J., WÓJCICKI J. J. 1993. Variability of *Betula humilis* (*Betulaceae*) in Poland. 4. Hybrid and introgressive forms. *Fragm. Flor. et Geobot.* 38(2): 475–488.
- STASZKIEWICZ J., TRUCHANOWICZ J. 1988. Brzoza ojcowska – *Betula x oycoviensis* Bess. (pro spec.) i jej stosunek do *B. pendula* Roth na Skiełku w Beskidzie Wyspowym. *Fragm. Flor. et Geobot.* 33(1–2): 19–32.
- TRUCHANOWICZ J. 1955. Różnice w kształcie liści drzew z dolnej, środkowej i górnej części korony. *Roczn. Dendr.* 10: 121–163
- TRUCHANOWICZ J. 1964. Kopalne nasiona rodzaju *Menyanthes* z Europy i Azji. *Acta Palaeobot.* 5(1): 25–53.
- TRUCHANOWICZ J. 1967. Nasiona rodzaju *Menyanthes* z polskiego miocenu. *Acta Palaeobot.* 5(1): 31–51.
- TRUCHANOWICZ J. 1970. Olsza czarna, *Alnus glutinosa* (L.) Goertn. W: JENTYS-SZAFEROWA J. (red.), Zmienność liści i owoców drzew i krzewów w zespołach leśnych Białowieskiego Parku Narodowego. *Monogr. Bot.* 32: 52–65.
- TRUCHANOWICZ J. 1970. Topola osika, *Populus tremula* L. W: JENTYS-SZAFEROWA J. (red.), Zmienność liści i owoców drzew i krzewów w zespołach leśnych Białowieskiego Parku Narodowego. *Monogr. Bot.* 32: 115–125.

- TRUCHANOWICZ J. 1970. Wiąz górski, *Ulmus scabra* Mill. W: Jentys-Szaferowa J. (red.): Zmienność liści i owoców drzew i krzewów w zespołach leśnych Białowieskiego Parku Narodowego. *Monogr. Bot.* 32: 126–136
- TRUCHANOWICZ J. 1973. Variability of the recent and fossil fruits of the genus *Dulichium*. *Acta Palaeobot.* 14: 119–143

Jerzy STASZKIEWICZ

PROFESOR DOKTOR HABILITOWANY
RYSZARD ZARĘBA (1924–1994).Professor Ryszard Zaręba
(1924–1994)

Profesor Ryszard Zaręba urodził się 25 maja 1924 roku w Radomiu. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Radomiu i Skarżysku-Kamiennej. Naukę w gimnazjum rozpoczął w Radomiu, kontynuował ją podczas wojny na tajnych kompletach.

W latach 1945–1950 studiował na Wydziale Leśnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Stopnie naukowe i tytuły akademickie otrzymał na SGGW w latach: 1963 – doktora nauk leśnych, 1971 – doktora habilitowanego, 1973 – docenta, 1982 – profesora nadzwyczajnego, 1989 – profesora zwyczajnego. Pracę naukową rozpoczął jeszcze jako student drugiego roku (1947 r.); brał udział w pracach Instytutu Badawczego Leśnictwa przy urządzaniu Białowieskiego Parku Narodowego prowa-

dzonych przez prof. W. Niedziałkowskiego. Po ukończeniu studiów rozpoczął pracę w Katedrze Botaniki Leśnej i Dendrologii SGGW kierowanej przez profesora Romana Kobendzę, równocześnie pracował w Zakładzie Bioekologii Leśnej IBL jako asystent „dziennie płatny”.

W roku 1957 przeniósł się do Katedry Urządzania Lasu, gdzie pracował do śmierci.

Profesor Ryszard Zaręba prowadził wykłady, ćwiczenia, konwersatoria i seminaria z przyrodniczych podstaw urządzania lasu, ogólnej hodowli lasu, typologii leśnej, ochrony przyrody i środowiska oraz z historii leśnictwa na studiach dziennych, zaocznych i doktoranckich. Wykładał zagadnienia z urządzania rezerwatów i parków narodowych na zajęciach specjalistycznych oraz studiach podyplomowych. Pod Jego kierunkiem wykonanych zostało 69 prac magisterskich, ok. 100 prac na studiach podyplomowych oraz 4 prace doktorskie. Był recenzentem 3 prac doktorskich, jednej rozprawy habilitacyjnej oraz autorem kilku recenzji dorobku naukowego do tytułu profesora.

Profesor Zaręba prowadził ożywioną działalność naukowo-badawczą, dydaktyczną oraz społeczną, przedstawiając wyniki swoich prac i przemyśleń w licznych publikacjach. Dorobek twórczy Profesora obejmuje 185 publikacji (w tym 92 prace i doniesienia naukowe) oraz ponad 200 maszynopisów dokumentacji, planów urządzania lasu, recenzji, opinii itp.

Zakres tematyczny prac Profesora był szeroki i dotyczył głównie fitosocjologii, historii lasów i leśnictwa, przyrodniczych podstaw urządzania lasu oraz urządzania i ochrony rezerwatów przyrody i parków narodowych

W okresie 1979–1982 pełnił funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Organizacji Gospodarstwa Leśnego, a w latach 1985–1993 kierownika Katedry Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej; był także kierownikiem Studium Podyplomowego Urządzania Lasu. Był członkiem komisji rektorskich w SGGW.

Profesor Zaręba odznaczał się dużą aktywnością w pracy zawodowej i społecznej. Był członkiem Komitetu Nauk Leśnych PAN, Państwowej Rady Ochrony Przyrody oraz wielu towarzystw naukowych i społeczno-zawodowych – w tym kilku w rodzinnym Radomiu. Współpracował z licznymi ośrodkami naukowymi w kraju i kilkoma zagranicznymi. Cieszył się olbrzymim uznaniem i szacunkiem na Wydziale uczelni i w kraju. Z rad Profesora chętnie korzystali naukowcy, studenci oraz praktycy (leśnicy, konserwatorzy przyrody) i miłośnicy przyrody.

W uznaniu osiągnięć w pracy naukowej i dyda-

ktycznej oraz działalności społecznej Profesor Zaręba otrzymał wiele wyróżnień, nagród i odznaczeń. Najważniejsze z nich to: Medal Komisji Edukacji Narodowej, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Złota Odznaka Honorowa za zasługi dla SGGW, Złota Odznaka PTL, Złota Odznaka LOP, Złota Odznaka Za Ochronę Przyrody (Bułgaria), Złota Odznaka Za Zasługi dla Warszawy (Syrenka), Odznaka „Zasłużony dla Województwa Radomskiego”, nagroda indywidualna I stopnia Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa za całokształt pracy naukowej na rzecz ochrony przyrody. W ostatnich chwilach życia przyznano Mu godność honorowego członka Polskiego Towarzystwa Leśnego.

Profesor doktor habilitowany Ryszard Zaręba zmarł po długiej chorobie 18 czerwca 1994 r. Urna z Jego prochami spoczęła w grobowcu rodzinnym na Cmentarzu Powązkowskim (d. wojskowym) w Warszawie.

Odszedł wybitny leśnik, doskonały znawca wielu kompleksów leśnych, człowiek w pełni oddany sprawie ochrony przyrody.

Nam, Jego uczniom i współpracownikom długo będzie brakowało Szefa, dobrego druha i starszego kolegi; a polskim lasom prawdziwego obrońcy.

Pełny wykaz prac Profesora oraz obszernie wspomnienia zamieszczone są w *Sylwaniu* nr 9 z 1994 r.

Roman ZIELONY

DR MARIA SYCHOWA (1.07.1927–5.09.1994)

Doktor Maria Sychowa (z domu Zajęc) przyszła na świat jako córka Józefa i Leonii z Hunatkiewiczów 1 lipca 1927 roku w Prałkowicach (powiat Przemyśl). W roku 1948 ukończyła liceum ogólnokształcące w Rzeszowie i została przyjęta na Wydział Matematyczno-Przyrodniczy Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Tam też dnia 30 października 1952 uzyskała tytuł magistra filozofii z zakresu botaniki na podstawie pracy pt. „Flora leśna okolic Rzeszowa”.

Od dnia 30 listopada 1953 rozpoczęła pracę w Instytucie Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie na stanowisku asystenta (od r. 1956 na stanowisku starszego asystenta).

Dnia 29 października 1962 r. Wydział Nauk Przyrodniczych PAN zatwierdził wcześniejszą uchwałę Rady Naukowej Instytutu Botaniki PAN, nadającą jej tytuł doktora nauk przyrodniczych na podstawie roz-

prawy pt. „Fenologia kwitnienia i owocowania zespołów upraw polnych w Kostrzu koło Krakowa”. W tym samym roku otrzymała stanowisko adiunkta, na którym pozostała do czasu przejścia na emeryturę z dniem 1 sierpnia 1987. Zmarła 5 września 1994 r. i spoczęła na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Od początku swej pracy w Instytucie Botaniki PAN związana była z Zakładem Systematyki i Geografii Roślin Naczyniowych kierowanym wówczas przez profesora Bogumiła Pawłowskiego – jej nauczyciela jeszcze z okresu studiów uniwersyteckich.

Talent rysowniczy, którym odznaczała się Maria Sychowa zdecydował o tym, że już jako studentka (od r. 1950) wykonywała ilustracje do „Flory Polskiej” oraz pierwszego tomu „Flory Tatr”. Talent ten rozwijała przez całe życie ilustrując osobiście swe prace taksonomiczne oraz wykonując rysunki do opracowań koleżanek i kolegów. Z wyjątkiem początkowego okresu pracy, kiedy to brała udział w badaniach roślinności obrzeży zalewu Goczałkowickiego (1953–1956) i pomagała w kartowaniu roślinności Sarniej Skąły w Tatrach (1958), oraz przygotowywała wspomnianą już pracę doktorską, cały pozostały jej dorobek wiąże się z opracowaniami do serii *Flora Polska – rośliny naczyniowe*. Do tomów VIII, X, XII i XIII opracowała kolejno takie rodziny lub rodzaje jak: *Rutaceae*, *Balsaminaceae*, *Cornaceae*, *Lithospermum*, *Myosotis*, *Eritrichum*, *Phlomis*, *Galeobdolon*,

Lamium, *Galeopsis*, *Carduus*, *Cirsium*, *Silybum*, *Carthamnus* i *Xeranthemum*.

Na szczególną uwagę w jej dorobku zasługują krytyczne studia nad trudnym rodzajem *Myosotis* oraz publikacja: „Z zagadnień geobotanicznych Beskidu Niskiego” (napisana wspólnie z T. Tacikiem i K. Zarzyckim).

Ten suchy i niepełny wykaz faktów z naukowej biografii nie oddaje tego, kim była Maria Sychowa, choćby tylko dla kolegów z Instytutu Botaniki. A była chyba najłagodniejszą i najbardziej bezkonfliktową osobą, jaka kiedykolwiek pracowała w Instytucie. Nie narzucająca się nikomu, równocześnie zawsze chętna do pomocy, wytwarzała wokół siebie szczególne „ciepło”. Tam, gdzie było to możliwe, dyskretnie łagodziła z wrodzonym sobie wyczuciem i kulturą wszelkie napięcia i konflikty. Korzystając z pozycji i życzliwości swego męża, profesora (także Rektora) Akademii Medycznej – zawsze chętnie i zupełnie bezinteresownie pośredniczyła w uzyskiwaniu pomocy lekarskiej dla każdego potrzebującego. Skromna, pogodna, wszystkim życzliwa, była osobą ogólnie lubianą. Taką pozostaje w naszej pamięci.

Zbigniew MIREK, Halina PIĘKOŚ-MIRKOWA

SPIS PUBLIKACJI DR MARII SYCHOWEJ

PRACE NAUKOWE:

1. Z zagadnień geobotanicznych Beskidu Niskiego (wspólnie z T. Tacikiem i K. Zarzyckim). *Acta Soc. Bot. Pol.* 26(1). 1957.
2. Rodziny: *Rutaceae*, *Balsaminaceae*, *Cornaceae*. *Flora Polska*. T. 7. 1959.
3. Fenologia kwitnienia i owocowania zespołów upraw polnych w Kostrzu koło Krakowa. *Fragmenta Flor. et Geobot.* 5(2). 1959.
4. Rodzaje: *Lithospermum*, *Myosotis*, *Eritrichum*. *Flora Polska* T. 10. 1963.
5. Rodzaje: *Phlomis*, *Galeobdolon*, *Lamium*, *Galeopsis*. *Flora Polska* T. 10. 1967.
6. Rodzaje: *Carduus*, *Cirsium*, *Silybum*, *Carthamnus*, *Xeranthemum*. *Flora Polska* T. 12. 1971.
7. Rozmieszczenie geograficzne niezapominajek (*Myosotis* L.) w Polsce. *Fragmenta Flor. et Geobot.* 17(4). 1971.
8. Rodzaj *Crepis*. *Flora Polska* T. XIII. 1972.

PRACE POPULARNO-NAUKOWE:

1. Kształtowanie się nowych zespołów roślinnych na terenie zbiornika wodnego w Goczałkowicach (wspólnie

- z Z. Mazurem i K. Zarzyckim). *Gospodarka Wodna*. 11. 1958.
2. Rozmieszczenie geograficzne różanecznika złotego w świetle najnowszych badań. *Wiad. Bot.* 6 (1). 1962.
3. Nasze rosiczki (wspólnie z K. Zarzyckim), *Chrońmy przyr. ojcz.* 2 marzec – kwiecień 1968.

ROZNICE JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

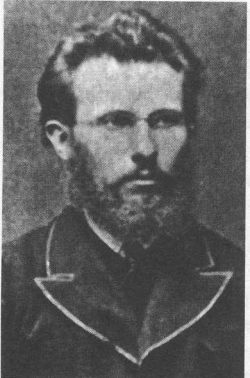
PRO MEMORIA

- **220 rocznica urodzin Jana Fryderyka Wolfganga (17 VI 1775–17 V 1859)**, farmaceuty, florysty, ur. w

Łazowie na Podolu, zm. w Połuknie koło Wilna, absolwenta Uniwersytetu Wileńskiego, profesora farmacji tej uczelni, autora ponad 50 publikacji dotyczących flory Litwy, m.in. *Wiadomości o świeżo odkrytych lub rzadszych roślinach przybyłych do flory litewskiej w r. 1821* (1822–1823).

- **150 rocznica urodzin Ferdynanda Karo (6 V 1845–3 XI 1927)**, farmaceuty, zbieracza roślin, ur. w

Brześciu nad Bugiem, zm. w Konstancinie pod Warszawą, właściciela aptek w Łosicach pod Kielcami i Częstochowie, kierownika apteki wojskowej w Lublinie; przeniesiony służbowo na Syberię, pracował m.in. w Irkucku, Nerczyńsku, Błagowieszczynie, po powrocie do Polski pracował w aptekach w Latowicach i

Warszawie oraz jako kustosz i bibliotekarz Warszawskiego Towarzystwa Farmaceutycznego; w czasie pobytu na Syberii zebrał ok. 80 tys. okazów roślin, wśród których było kilkanaście nowych gatunków, opublikowanych w dużej części przez czeskiego botanika J. Freyna, w serii artykułów pt. *Plantae Karoane*;

zielniki Ferdynanda Karo znajdują się w wielu muzeach przyrodniczych, m.in. we Florencji, Kew, Kijowie, Lozannie oraz w zbiorach Uniwersytetu Warszawskiego.

- **100 rocznica urodzin, 20 rocznica śmierci Stanisława Kulczyńskiego (9 V 1895–11 VII 1975)**, jed-

nego z najwybitniejszych polskich botaników, polityka, absolwenta UJ, profesora Katedry Systematyki i Morfologii Roślin Uniwersytetu Lwowskiego oraz analogicznej katedry w Uniwersytecie Wrocławskim, rektora uniwersytetów we Lwowie i Wrocławiu, sekretarza Państwowej Komisji Ochrony Przyrody,

prezesa Stronnictwa Demokratycznego, zastępcy Przewodniczącego Rady Państwa, autora prac z systematyki roślin, fitogeografii, fitosocjologii, torfoznawstwa, w tym m.in. klasycznego opracowania z zakresu geografii roślin *Borealny i arktyczno-górski element we florze Europy środkowej* (1923), monografii torfoznawczej *Torfowiska Polesia* (t 1–2, Kraków 1939–1940); wspólnie z W. Szaferem i B. Pawłowskim wydał w 1924 r. *Rośliny polskie* – pierwszą tzw. małą florę Polski (wielokrotnie wznawiana), był jednym z pierwszych badaczy zbiorowisk roślinnych w Tatrach i Pieninach (z użyciem metod fitosocjologii), należał też do pionierów stosowania matematycznych metod w biologii.

• **50 rocznica śmierci Leszka Korzeniewskiego (15 VII 1909 – IV 1945)**, badacza zmienności roślin tragicznie zmarłego w czasie wojny, absolwenta SGGW, pracownika Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego, autora prac z zakresu biometrii, dotyczących m. in. zmienności długości szpilek świerka na górnej granicy lasu w Tatrach, zmienności świerka górskiego (Czarnohora) i niżowego (Białowieża), różnic biometrycznych w nasionach limby europejskiej i syberyjskiej.

• **50 rocznica śmierci Seweryna Krzemieniewskiego (4 I 1871–24 IV 1945)**, mikrobiologa, ur. w Kowiesach (woj. siedleckie), zm. w Krakowie, absolwenta Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego, profesora botaniki Akademii Rolniczej w Dublinach, profesora anatomii i fizjologii roślin Uniwersytetu Lwowskiego oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego, rektora Uniwersytetu Lwowskiego,

wybitnego badacza bakterii glebowych, m.in. z rodzaju *Azotobacter*; wspólnie z żoną, Heleną Krzemienieuską, prowadził studia nad miksobakteriami i ich rolą w biologii gleby, publikował również prace z zakresu ochrony przyrody i historii botaniki.

• **20 rocznica śmierci Marii Czubińskiej (22 VII 1917–27 II 1975)** – florystki, ur. w Belzie (pow. Hrubieszów), zm. w Poznaniu, żony botanika Zygmunta Czubińskiego, absolwentki Uniwersytetu Lwowskiego, asystentki Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Poznańskiego, autorki prac florystycznych z obszaru Pomorza i Wielkopolski.

• **60 rocznica śmierci Władysława Mieczysława Kozłowskiego (17 XI 1858–25 IV 1935)**, botanika, filozofa przyrody, ur. w Kijowie, zm. w Konstancinie pod Warszawą, absolwenta uniwersytetów w Kijowie i Dorpacie, asystenta Katedry Chemii Rolniczej UJ, profesora wolnej wszechnicy (Univ. Nouvelle) w Brukseli, docenta Uniwersytetu w Genewie, profesora jednej z niewielu w świecie katedry Teorii i Metodologii Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Poznańskiego, autora ok. 600 publikacji, głównie z zakresu filozofii przyrody i nauk przyrodniczych oraz z fizjologii i anatomii roślin, w tym podręcznika *Budowa i życie roślin* (1908).

• **20 rocznica śmierci Edmunda Massalskiego (16 XI 1886–23 III 1975)**, nauczyciela, przyrodnika, działacza ochrony przyrody, ur. w Michałowie (woj. kieleckie), zm. w Kielcach, absolwenta UJ, nauczyciela szkół średnich w Kielcach, dyrektora Muzeum Świętokrzyskiego; wspólnie z K. Kaznowskim prowadził badania florystyczne Gór Świętokrzyskich oraz fotograficzną dokumentację szaty roślinnej tych gór.

Alicja ZEMANEK

**JUBILEUSZ 40 LAT PRACY NAUKOWEJ I
DYDAKTYCZNEJ PROFESORA ZW. DR HAB.
NAUK PRZYR. KRZYSZTOFA ROSTAŃSKIEGO**

**Jubilee of 40 years of scientific and didactic
activity of Professor Krzysztof Rostański**

W 1994 roku minęło już czterdzieści lat pracy badawczej i dydaktycznej Profesora Krzysztofa Rostańskiego, wybitnego uczonego i wyjątkowego człowieka, znajdującego szczególne uznanie w środowisku naukowym w kraju i na świecie. Jest osobowością, która nieustannie fascynuje kolejne pokolenia studentów i na zawsze pozostaje w pamięci Jego wychowanków, a także osób, które miały zaszczyt i przyjemność osobiście poznać Profesora.

W okresie minionych, wielce pracowitych lat Profesor uzyskał wszystkie kolejno wymagane stopnie naukowe tj.: magisterium (1954 rok), doktorat (1964), habilitacja (1972), oraz tytuły – prof. nadzwyczajny (1983) oraz prof. zwyczajny (1992).

Był zatrudniony kolejno na wszystkich stanowiskach, które są związane z pracą nauczyciela akademickiego, tzn. – asystenta (Uniwersytet Wrocławski 1954–64), adiunkta (Uniwersytet Wrocławski 1964–71, Uniwersytet Śląski w Katowicach – 1971–76), docenta – 1977–83, profesora nadzwyczajnego – 1983–92 oraz prof. zwyczajnego – od 1992. Od 1977 roku kieruje Katedrą Botaniki Systematycznej na Wydziale Biologii i Ochrony Środowiska UŚ w Katowicach.

Zainteresowania badawcze Profesora Krzysztofa Rostańskiego skupiają się głównie wokół czterech dziedzin, tj. taksonomii roślin kwiatowych, florystyki i fitosocjologii oraz ochrony przyrody.

Szczególne uznanie wśród specjalistów znalazły Jego opracowania monograficzne, poświęcone taksonomii rodzajów: *Oenothera*, *Ludwigia*, *Euphorbia*, *Valeriana*, *Aster* i *Solidago*. Opracowania te na trwałe weszły do nauki, o czym świadczą liczne ich cytaty w opracowaniach polskich oraz w wielu innych autorów z różnych krajów na świecie. Oryginalne interpretacje taksonomiczne zostały przyjęte i uwzględnione w dziełach światowych o charakterze syntetycznym, np. *Index Kewensis*. Niezależnie od dociekań taksonomi-

cznych do dorobku Profesora należą liczne prace florystyczne i chorologiczne. W okresie wcześniejszym – z Dolnego Śląska, a później z obszaru Górnego Śląska i Beskidów Zachodnich (B. Śląski) – wykonane w latach 1956–1995. Dokumentacja florystyczna dokonana w tych regionach znacząco powiększyła wiedzę o zróżnicowaniu gatunkowym flory naczyniowej znacznych obszarów południowej Polski, o licznej grupie nowych znalezisk roślin, w tym wielu gatunków rzadkich i bardzo rzadkich, w tym chronionych w Polsce. Zostały one opublikowane w takich czasopismach jak: *Fragmenta Floristica et Geobotanica*, *Acta Universitatis Wratislaviensis*, *Acta Biologica Silesiana*, *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* i innych.

Profesor Krzysztof Rostański cieszy się renomą bardzo kompetentnego i obiektywnego oraz rzetelnego recenzenta. Dotychczas opiniował do tytułu profesora dorobek naukowy pięciu osób – nauczycieli akademickich wyższych uczelni krajowych, a także trzy prace habilitacyjne i dorobek naukowy ich autorów, oraz jedenaście prac doktorskich, w tym dwie obcokrajowców. Jest także autorem opinii do nagród Ministra.

Działalność Profesora zaznacza się również bardzo aktywnie w uczestnictwie w zagranicznych i krajowych towarzystwach naukowych, w których pełnił przez szereg lat lub aktualnie pełni odpowiedzialne funkcje. Z najważniejszych należy wymienić: *Polskie Towarzystwo Botaniczne* – Przewodniczący Oddziału Śląskiego (od 1984–95), Członek Zarządu Głównego PTB; *Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika* – Przewodniczący Oddziału w Katowicach – 1972–86; Przewodniczący *Komitetu Okręgowego Olimpiady Biologicznej* – 1984, *Polskie Towarzystwo Biometryczne* i inne, oraz w zagranicznych – *International Association for Plant Taxonomy* – od 1991 roku.

Jest członkiem licznych organizacji społecznych, w których pełni lub pełnił ważne funkcje. Są to m.in.: *Wojewódzki Komitet Ochrony Przyrody* w Katowicach (Zastępca Przewodniczącego 1986–90); *Państwowa Rada Ochrony Przyrody* (Przewodniczący Rady Społeczno-Naukowej – 1984–90).

Jako członek Rad i Komitetów Naukowych uczestniczy w pracach: *Komitetu Ochrony Przyrody i Jej Zasobów PAN* (1975–77); *Komitetu Botaniki PAN* (1984–95), *PAN Oddział w Katowicach – Komisja Ochrony Środowiska Człowieka Regionów Przemysłowych* (1978–89), *Ogród Botaniczny PAN* (Członek Rady Naukowej 1985–95), podobnie – *Ogród Botaniczny Uniw. Wrocławskiego* (1988–90), *Instytut Botaniki im. Wł. Szafera PAN* (1990–95), *Instytut Dendro-*

logii PAN (1993–95), *Komitet Badań Naukowych – Sekcja Biologii Środowiskowej* (1991–92), *Sekcja Ekologii i Leśnictwa* (1993–94).

Udział w redakcjach i Radach redakcyjnych: *Monographiae Botanicae* – czł. Rady Redakcyjnej (1976–80), *Flora Polska – Rośliny naczyniowe* – zastępca Przewodniczącego Rady (1978–80), *Wiadomości Botaniczne* – czł. Rady (1992–93), *Archiwum Ochrony Środowiska* – czł. Rady (od 1993), *Acta Biologica Silesiana* – Redaktor Naukowy tomów: 4(21) – 1986, 11(28) – 1989, 19(36) – 1991.

Profesor Krzysztof Rostański uczestniczył w wielu wyprawach naukowych, których celem było zbieranie okazów zielnikowych. Dokonał ekspedycji botanicznych w takich państwach jak: Bułgaria (1959), Węgry (1964), Słowacja – Tatry (1965), Anglia i Walia (1977), Niemcy: RFN – (1976, 1980, 1990), NRD – (1971, 1975, 1976, 1979), Kuba (1981, 1982, 1989), Rosja (Gubernia Rostowska i Zachodni Kaukaz – 1987, 1988, 1990, 1991), Czechy (1992, 1993), i innych.

Profesor był wielokrotnie wyróżniany, nagradzany i odznaczany za działalność naukową i dydaktyczną. Uzyskał m.in.: Nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1980), Nagrodę Naukową Sekretarza Wydziału Nauk Biologicznych PAN (1984) oraz Nagrody Rektorskie Uniwersytetów – Wrocławskiego oraz Śląskiego (1988, 1989, 1994).

Został również wyróżniony odznaczeniami – Złotym Krzyżem Zasługi (1975), Krzyżem Kawalerskim OOP (1985), Odznaką ZNP (1980), Złotą Odznaką za Zasługi dla Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (1989), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1992), Złotą Odznaką Uniwersytetu Śląskiego (1987), Złotą Odznaką PTP im. Kopernika (1980), Złotą Odznaką Olimpiady Biologicznej (1981) i innymi.

Dorobek naukowy Profesora obejmuje 110 prac, w tym artykułów i rozpraw naukowych – 84, oraz 8 rozdziałów w wydawnictwach książkowych. Opublikował ponadto szereg artykułów wspomnieniowych, popularno-naukowych i schedy, a także inne.

PROFESOR – MISTRZ I NAUCZYCIEL AKADEMICKI

Profesor Krzysztof Rostański wypromował dotychczas ośmiu doktorów nauk biologicznych, w tym dwoje obcokrajowców i 180 magistrów biologii. Pełnił również funkcję prodziekana d.s. studentów na Wydziale Biologii i Ochrony Środowiska Uniwersytetu Śląskiego (1984–88).

Jest wspaniałym wykładowcą systematyki roślin i przedmiotów monograficznych – o filogenezie i klasyfikacji roślin okrytonasiennych. Niezapomniane są i pełne urokliwego czaru wycieczki botaniczne z udziałem Profesora. Szczególnie podczas tego typu zajęć dydaktycznych studenci mają okazję poznać osobowość i fascynację Profesora przyrodą, a także odczuć emanujące ciepło jakim otacza On młodzież akademicką.

Nie sposób wymienić wszystkich dokonań Profesora w wielu dziedzinach Jego dotychczasowej działalności – naukowej, społecznej i dydaktycznej, która jest wyjątkowo ważna i rozległa.

Jubileusz stwarza okazję aby życzyć Panu Profesorowi wielu dalszych, znaczących dokonań naukowych i satysfakcji z pracy dydaktycznej z młodzieżą akademicką oraz z tytułu współpracy ze środowiskiem naukowym – jeszcze przez wiele, wiele lat.

Krzysztof JĘDRZEJKO

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NT. STORCZYKÓW (HANOWER, NIEMCY, 10–13 LUTEGO 1994)

International conference on orchids
(Hannover, Germany, 10–13 February 1994)

W dniach 10–13 lutego 1994 roku odbyło się w Hanowerze międzynarodowe sympozjum „10 European Orchid Committee” poświęcone storczykom. Sympozjum towarzyszyła wystawa żywych okazów tej bardzo interesującej grupy roślin. Miejscem ekspozycji wystawowych i obrad konferencyjnych było Centrum Kongresowe „Zentrum Stadtpark” dysponujące bardzo dużą powierzchnią, co umożliwiło prezentację różnorodnych kolekcji storczyków. Właśnie ten punkt spotkania organizatorzy – „European Orchid Committee” i „Deutsch Orchideen Gesellschaft” potraktowali najpoważniej. Wydany wcześniej informator o zebraniach naukowych oraz referatach służył jako przewodnik dla osób uczestniczących w konferencji. Z zaprezentowanych referatów na uwagę za-

śługiwały prelekcje dotyczące zarówno gatunków egzotycznych storczyków jak i taksonów europejskich. W samym programie konferencji referaty nie były podzielone tematycznie. Część z nich dotyczyła uprawy storczyków w szklarniach, w innych zajmowano się problemami taksonomii, geografii i ekologii storczyków. Na przykład wystąpienie Tony Coxa z Wielkiej Brytanii dotyczyło taksonomicznych problemów eurazjatyckich przedstawicieli rodzaju *Cypripedium*. Bardzo zajmujące okazało się też wystąpienie prof. Antonio Scrugli z Uniwersytetu w Cagliari we Włoszech na temat rodzaju *Epipactis* na Sardynii. Referat Andrei Lenard z Rumunii wskazał na zupełną niekiedy degradację biotopów storczyków spowodowaną pośrednią i bezpośrednią działalnością człowieka np. przejmowaniem terenów pod uprawy rolne czy niszczeniem siedlisk leśnych, do których szereg gatunków jest wyłącznie przywiązanych.

Referat dotyczący morfologiczno-ekologicznych modyfikacji mało znanego rodzaju storczyka *Calanthe* w warunkach izolacji terytorialnej przedstawił prof. Isao Hurusawa z Fujisawa, (Japonia). Marcel Lecoufle z Francji przedstawił referat o orchideach Wietnamu, gdzie występują m.in. naturalne mieszańce między rodzajem *Dendrobium* i *Cymbidium*.

Bardzo starannie przygotowano drugą część kongresu, którą stanowiły wystawy kolekcji żywych okazów storczyków. W ogromnej hali usytuowano kilkadziesiąt stoisk wystawowych, gdzie pokazano storczyki rosnące w doniczkach i cięte; zademonstrowano także procesy rozmnażania tej trudnej do hodowli grupy roślin.

Nie sposób omówić wszystkie przedstawione kolekcje, przykładowo jako bardzo oryginalną i piękną można wymienić wystawę znanego francuskiego hodowcy Marcela Lecoufla specjalizującego się, m.in. w kolekcji rodzaju *Cattleya*, czy prezentację E. Maiera z Niemiec (Atenberge) roślin torfowiskowych i wilgociolubnych storczyków oraz gatunków flory owadożernej, gdzie imponująco pokazano rodzaj *Sarracenia*. Również bardzo oryginalne kolekcje pokazali inni hodowcy, jak Christiansen czy F. Glanz z Niemiec.

Znany orchideolog Gerd Röhlke z Bielefeld (Niemcy) zaprezentował techniczne urządzenia niezbędne przy rozmnażaniu storczyków.

Należy dodać, że historia międzynarodowych zjazdów orchideologicznych sięga roku 1967, w którym odbyło się spotkanie we Wiedniu. W 1997 roku projektowane jest spotkanie w Szwajcarii

Zagadnienia przedstawione na omawianym zjeździe miały na celu popularyzację wiedzy o stor-

czykach w społeczeństwie i zachęcenie innych ludzi do zajęcia się hodowlą tych pięknych roślin oraz ochroną taksonów dziko rosnących przed kompletną zagładą.

Ryszard PLACKOWSKI

**TRZECIE SPOTKANIE REGIONALNEJ SEKCJI
KRAJÓW EUROPY ŚRODKOWEJ
I WSCHODNIEJ MIĘDZYNARODOWEGO
TOWARZYSTWA EKOTOKSYKOLOGICZNEGO
I ŚRODOWISKOWEGO BEZPIECZEŃSTWA
„SECOTOX”
BALATONALIGA, WĘGRY, 14–19 MAJA 1994**

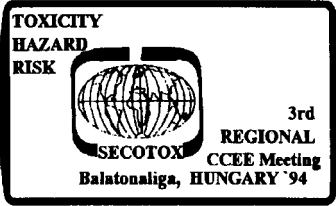
**3rd meeting of Central and Eastern European
Regional Section of International Society of
Ecotoxicology and Environmental Safety
„SECOTOX”
Balatonaliga, Hungary, 14–19 May, 1994**

W dniach 14–19 maja 1994 roku odbyło się na Węgrzech trzecie już spotkanie grupy krajów Europy Centralnej i Wschodniej towarzystwa „Secotox”, pod hasłem „Toxicity, hazard, risk” (Toksyeczność, ryzyko i zagrożenie). Poprzednie takie spotkanie miało miejsce w Kozubniku-Porąbce, w Polsce. Sekcja grupująca państwa Europy Zachodniej spotkała się w sierpniu tego roku w Szwajcarii. Jednak ze względu na znaczne koszty, reprezentacja Polaków na tej konferencji była skromna.

Spotkanie węgierskie zorganizował National Institute of Hygiene z Budapesztu. Uczestniczyło w nim około 170 osób, Węgry były oczywiście najliczniej reprezentowane (77 osób), następnie Polska (38), Słowacja, Łotwa (po 11), Rosja (7), Niemcy (8), Holandia i Czechy (po 4). Kilka krajów zachodnich miało

**International Society of Ecotoxicology
and Environmental Safety**

**3rd Meeting of Central and Eastern European
Regional Section**

14-19 May, 1994

organized
by
National Institute of Hygiene, Budapest

PROGRAMME and ABSTRACTS

pojedynczych przedstawicieli, dwie osoby przyjechały również z USA.

W czasie pięciu dni obrad wygłoszono 55 referatów. Codziennie odbywały się też sesje posterowe, na których łącznie zaprezentowano 60 plakatów. W pierwszym dniu odbywającym się pod hasłem: Environmental toxicology – assessment of risk for humans and for the environment (Toksykologia środowiska – oszacowanie ryzyka dla ludzi i środowiska), uczestnicy wysłuchali kilku referatów przeglądowych dotyczących głównie przyszłości badań ekotoksykologicznych. W kolejnych dniach referaty o zbliżonej tematyce grupowane były na różnych sesjach, odbywających się równolegle. Popołudniowe obrady pierwszego dnia miały dwa tematy: Analytical chemistry of environmentally important chemicals (Chemia analityczna ważnych dla środowiska związków) i Pesticides, environmental fate, effects of pesticides on ecosystem and humans (Pestycydy, przemiany środowiska, wpływ pestycydów na ekosystem i ludzi). Następnego dnia grupował w dwóch zespołach referaty dotyczące monitoringu środowiska. Pierwszy, podzielony na dwie części, odbywał się pod hasłem: Biological monitoring: new approaches to toxicological testing (Monitoring biologiczny: nowe podejście do toksy-

TOXICITY HAZARD RISK

**3rd REGIONAL
CCEE Meeting Balatonaliga,
HUNGARY '94**

kologicznego kryterium) i Workshop on chemical safety. Risk assessment. New aspects of regulation (Bezpieczeństwo chemiczne. Określanie granic bezpieczeństwa. Nowe aspekty dla ustaw). Druga, równoległa sesja tego dnia, zajmująca się również monitoringiem była zatytułowana: Biological monitoring: new aspects to toxicological testing. Remediation of contaminated sites (Monitoring biologiczny: nowe aspekty toksykologicznego kryterium. Uleczanie zanieczyszczonych środowisk). Ostatni dzień sympozjum odbywał się pod hasłem: Environmental mutagenesis and carcinogenesis (Środowiskowe mutacje i karcinogenezy) i poświęcony był badaniom wpływu zanieczyszczeń (głównie węglowodorów aromatycznych i radiacji) na powstawanie genetycznych zmian i zwiększonej zachorowalności na raka.

Spośród referatów do najbardziej interesujących należały te przeglądowe, w tym szczególnie wygłoszony przez K. A. van der Heijden'a z Holandii pt. Environmental health: problems, perspectives, solutions. Do ciekawszych referatów należały również: Environmental specimen banking – an useful tool for perspective and retrospective environmental monitoring wygłoszony przez A. Kettrupa (Niemcy) i Concentration of 21 elements in feathers of magpie (*Pica pica*) from differently polluted areas of Poland K. Dmowskiego i W. Gosslera (Polska, Austria). Na posterach przedstawiono tak wiele interesujących wyników badań, że nie sposób je wszystkie wymienić. Odysłał więc zainteresowanych do wydrukowanych abstraktów.

Konferencja umożliwiła spotkanie, wymianę poglądów i doświadczeń oraz nawiązanie kontaktów z wieloma osobami zajmującymi się monitoringiem środowiska zarówno z Europy Wschodniej, jak i Zachodniej. Należy podkreślić też wzorową organizację konferencji.

Barbara GODZIŃSKA

**„REAKCJE BIOLOGICZNE DRZEW NA
ZANIECZYSZCZENIA PRZEMYSŁOWE”
III KRAJOWE SYMPOZJUM
(POZNAŃ-KÓRNIK, 23–26 MAJA 1994)**

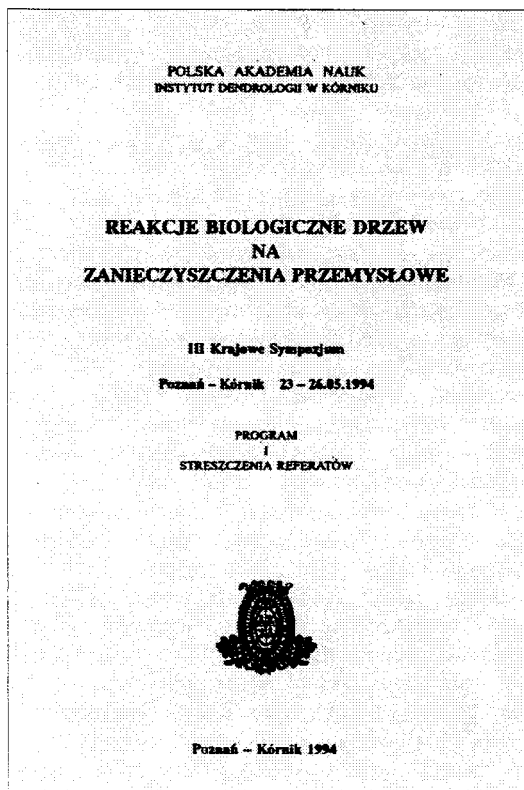
**„Trees biological response for the pollutants”
3rd National Conference
(Poznań-Kórnik, 23–26 May 1994)**

Pracownicy Zakładu Odporności Drzew Instytutu Dendrologii Polskiej Akademii Nauk z Kórnika zorganizowali pod kierunkiem prof. Ryszarda Siweckiego kolejne, 4-dniowe spotkanie poświęcone szeroko

pojętej problematyce wpływu zanieczyszczeń na ekosystemy leśne. Sympozjum odbywało się w Ośrodku Nauki PAN w Poznaniu. Wzięło w nim udział około 150 osób reprezentujących ośrodki naukowe z całego kraju. Sympozjum to miało na celu przedstawienie wyników badań zanieczyszczenia lasów prowadzonych w Polsce w ciągu ostatnich kilku lat.

W pierwszym dniu obrad na sesji plenarnej, zatytułowanej „Badania biologiczne nad drzewami w ochronie środowiska przyrodniczego” wygłoszonych zostało 6 referatów przeglądowych. Przedstawiono w nich ogólne dane inwentaryzacyjne stanu zdrowotnego lasów w Polsce i zagrożenia współczesne ze strony przemysłu na tle zmniejszających się emisji pyłów i gazów. Procent lasów z widocznymi uszkodzeniami listowia jest w Polsce stosunkowo wysoki. W ostatnich latach zmniejszają się emisje dwutlenku siarki i pyłów, natomiast prognoza dla tlenków azotu nie jest tak optymistyczna. Można więc sądzić, że w najbliższych latach kondycja naszych lasów nie ulegnie generalnej poprawie, tym bardziej, że nagromadzone w glebach zanieczyszczenia metalami jeszcze długo będą miały niekorzystne oddziaływanie na roślinność. W ciągu kilku ostatnich lat dostrzega się również u niektórych gatunkach roślin uszkodzenia spowodowane wysokimi stężeniami ozonu. Pomimo wzrostu zagrożeń, lesistość naszego kraju zwiększa się systematycznie, w tym szczególnie rośnie udział gatunków liściastych.

W ciągu dwóch kolejnych dni, ze względu na znaczną ilość zgłoszonych referatów (około 60) obrady odbywały się na dwóch równoległych sesjach. Drugi dzień obrad obejmował więc dwie sesje: A i B pt. „Bioindykacja skażonego środowiska” i „Wpływ zanieczyszczeń przemysłowych na wzrost i rozwój drzew i drzewostanów”, a trzeci dwie sesje C i D pt. „Fizjologiczne i biochemiczne reakcje drzew na zanieczyszczenia przemysłowe” oraz „Czynniki biologiczne a zanieczyszczenia przemysłowe”. Na poszczególnych sesjach wygłoszono od 11 do 16 dwudziestominutowych referatów. Każda z nich kończyła się ogólną dyskusją. Na sesji dotyczącej bioindykacji prezentowano badania inwentaryzujące stan środowiska głównie małych rejonów, od obszarów silnie obciążonych zanieczyszczeniami (okolice Olkusza, rejon Polic), poprzez średnio zanieczyszczone (Gorce, Góry Świętokrzyskie) do obszarów względnie czystych (Puszcza Białowiecka). W badaniach tych rejestrowano głównie poziom siarki i metali ciężkich wykorzystując znane bioindykatory roślinne (szpilki sosny, mech – *Pleurozium schreberi*, porost – *Hypogymnia physodes*, etc.). W jednym z referatów (L. Ra-

chwał, R. Siwecki, M. Ratajczak) zwrócono uwagę na nowy typ zanieczyszczeń typu utleniającego – ozon. Prezentowane badania tych autorów dotyczyły reakcji na ozon roślin wskaźnikowych (*Phaseolus vulgaris* cv. lit, *Trifolium subterraneum* cv. Geraldon).

Sesja B zgromadziła głównie leśników-praktyków. Omawiano tutaj zmiany stanu zdrowotnego i sanitarnego lasów na tle warunków środowiskowych. Zmiany siedliskowe, które wystąpiły na skutek wpływu emisji przemysłowych i przyczyn klimatycznych, spowodowały widoczny wzrost uszkodzeń lasów w Polsce. Wskutek defoliacji zmniejszyła się produktywność lasów, wystąpił też wzrost udziału drzew obumierających i martwych. U drzew rosnących w rejonach obciążonych zanieczyszczeniami spotkać się można z przyspieszeniem procesów starzenia i obumierania krótkopędów, zmniejszoną produkcją komórek tyka, obniżeniem aktywności podziałowej kambium; zmianie ulegają również gęstość i szerokość słoju rocznych.

Najbardziej interesującą była sesja C, fizjologiczno-biochemiczna. W odróżnieniu od dwóch wcześniej omówionych sesji, na tej prezentowano nowoczesne ujęcie badań wpływu zanieczyszczeń przemy-

słowych na lasy. Znalazło się tu kilka znakomych prezentacji, z których wymienić należy przede wszystkim referaty przedstawiane przez A. Stachurskiego, G. Lorenc-Plucińską i J. Oleksyna. Wszystkie dotyczyły roli glinu jako czynnika odpowiedzialnego za zaburzenia wzrostu i rozwoju roślin. Z tym metalem wiązano również przyczynę zmniejszenia się mikoryz na korzeniach drzew rosnących w rejonach skażonych, co przedstawiła M. Rudawska w referacie na sesji D.

Oprócz referatów, na Sympozjum prezentowano także kilkanaście posterów, przy których dyskutowano w przerwach z ich autorami.

Czwarty dzień obrad poświęcony był zwiedzaniu Arboretum Kórnickiego i Muzeum Dendrologicznego. Prof. W. Bugała – Dyrektor Instytutu Dendrologii PAN – oprowadzał uczestników Sympozjum udzielając informacji o organizacji i działalności Instytutu Dendrologii, zwiedzono również kolekcje dendrologiczne w Leśnictwie Doświadczalnym w Kórniku. W Ośrodku Szkoleniowo-Wypoczynkowym w Puszczykowie posadzono symboliczne dwa drzewka w „lasku”, który jest tworzony przez gości Ośrodka.

Sympozjum, sponsorowane przez siedem instytucji, było znakomicie przygotowane od strony technicznej. Podkreślić należy, że przewodniczący kolejnym sesjom rygorystycznie przestrzegali czasu (a referujący byli bardzo zdyscyplinowani), co umożliwiło „wędrowanie” na interesujące uczestników referaty wygłaszane na sąsiednich sesjach. W przerwach można było kupić publikacje książkowe Instytutu Dendrologii oraz obejrzeć katalogi kilku firm sprzedających aparaturę naukową i wyposażenie laboratoriów. Każdy z uczestników otrzymał program i streszczenia referatów (krótkie abstrakty). Pełne materiały z Sympozjum zostaną opublikowane w specjalnym tomie, prawdopodobnie jeszcze w tym roku.

Barbara GODZIK

30-LECIE ZAŁOŻENIA OGRODU BOTANICZNEGO UMCS NA SŁAWINKU W LUBLINIE

30th anniversary of foundation of Maria
Curie-Skłodowska University Botanic Garden at
Sławinek, Lublin

W dniach 7–9 czerwca 1994 r., w ramach obchodów 50-lecia powstania Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, odbyło się Międzynarodowe Sympozjum poświęcone 30-leciu założenia Ogrodu Botanicznego UMCS na Sławinku oraz 70-leciu powołania Polskiego Towarzystwa Dendrologicznego.

Ryc. 1. Uczestnicy Sympozjum na tle zabytkowego Dworku Kościuszków (Fot. J. Hereźniak).
 Phot. 1. Participants of the Symposium in front of old Kościuszko family mausoleum (Phot. J. Hereźniak).

Tematem obrad były „Zagrożone i ginące gatunki roślin i ich ochrona i restytucja”. Otwarcia Sympozjum dokonał Prorektor UMCS prof. dr hab. Marian Harsimiuk. Następnie dyrektor Ogrodu Botanicznego UMCS dr Kazimierz Kozak przedstawił historię powstania i 30-letniej działalności Ogrodu Botanicznego na Sławinku.

W pierwszym dniu obrad wygłoszono 18 referatów (w tym 6 obcojęzycznych) związanych z ochroną zagrożonych i ginących gatunków roślin. Sesję przedpołudniową prowadził prof. dr hab. Krzysztof Rostański, popołudniowej przewodniczył prof. dr hab. Kazimierz Zarzycki.

W drugim dniu odbyło się jubileuszowe posiedzenie Sekcji Dendrologicznej PTB z okazji 70-lecia powstania Polskiego Towarzystwa Dendrologicznego, któremu przewodniczyli prof. dr hab. Władysław Bugała, prof. dr hab. Jerzy Zieliński i prof. dr hab. Marek Siewniak. Sesję referatową poprzedziły wybory zarządu sekcji. Następnie wygłoszono 20 referatów (w tym 7 obcojęzycznych). Równolegle w tym dniu prowadzone były obrady Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów PTB, na których wygłoszono 14 referatów

(w tym 7 obcojęzycznych) dotyczących ochrony i restytucji zagrożonych gatunków roślin. Spotkaniu przewodniczyli prof. dr hab. Aleksander Łukasiewicz i doc. RNDr. Vratislav Bedna CSc. (U. P. Ołomuniec, Czechy).

W godzinach popołudniowych w zabytkowym Dworku Kościuszków, znajdującym się na terenie Ogrodu Botanicznego na Sławinku, odbyło się posiedzenie nowo wybranego zarządu Sekcji Dendrologicznej PTB, na którym nastąpiło jego ukonstytuowanie. Równocześnie obradowała Komisja Ogrodów Botanicznych i Arboretów przy PAN, pod przewodnictwem prof. dr hab. Aleksandra Łukasiewicza. Potem uczestnicy Sympozjum mieli możliwość zwiedzenia Ogrodu Botanicznego przy udziale pracowników Ogrodu. W godzinach wieczornych odbyło się spotkanie towarzyskie przy ognisku.

W trzecim dniu odbyły się sesje terenowe. Zaproponowano trzy trasy. Pierwsza grupa zwiedzała parki zachodniej Lubelszczyzny (Dąbrowica, Palikije, Cześławice), nowoczesne gospodarstwo szkółkarskie inż. Lucjana Kurowskiego w Końskowoli oraz Kazimierz Dolny. Przewodnikami byli dr inż. Mieczysław Kse-

niak, dr inż. Adam Wołk i dr Kazimierz Kozak. Druga grupa pod przewodnictwem dr Marka Kucharczyka zapoznała się ze stanowiskami gatunków roślin kserotermicznych objętych ochroną i restytucją w okolicach Nałęczowa i Kazimierza Dolnego. Trasa trzeciej wycieczki wiodła przez Pojezierze Łęczyńskie (okolice Łęcznej, Urszulina, torfowisko Durne Bagno, Jeziora Moszne i Piaseczno). Prowadzącą była dr Danuta Urban.

Zjazdowi towarzyszyła ekspozycja posterów i plakatów umieszczona w gmachu Prawa i Ekonomii UMCS. W Sympozjum uczestniczyło ponad 160 osób, w tym 15 osób z zagranicy (Czechy, Estonia, Niemcy, Ukraina).

Kazimierz KOZAK

**I SESJA NAUKOWA "BADANIA NAUKOWE
W PIENINACH '94"
ZAMEK W NIEDZICY 15-17 CZERWCA 1994**

**1st Scientific Session, „Scientific investigations in
the Pieniny Mountains '94”
Niedzica Castle, 15-17 June, 1994**

Na Zamku w Niedzicy odbyła się I Sesja Naukowa poświęcona badaniom w Pieninach w 1994 roku, zorganizowana przez Dyрекcję i Radę Naukową Pienińskiego Parku Narodowego w dniach 15-17 czerwca 1994 roku.

Do udziału w spotkaniu zaproszono specjalistów różnych dyscyplin naukowych z Polski i Słowacji oraz gości, reprezentujących władze miasta i gminy Szczawnicy i Krościenka, zainteresowanych problemami ochrony przyrody.

Dyrektor Pienińskiego Parku inż. Andrzej Szczarcz oraz przewodniczący Rady Parku prof. Kazimierz Zarzycki dokonali oficjalnego otwarcia sesji, którą zainaugurował referat mgr Adama Szybowicza – *Zabytki archeologiczne w Pieninach*. Mgr Szybowicz – specjalista do spraw ochrony zabytków przedstawił najciekawsze stanowiska archeologiczne i omówił rezultaty prac wykopaliskowych ze szczególnym uwzględnieniem obszaru przyszłego zalewu. Zaprezentował również oryginalne medaliony i inne przedmioty pochodzące z wykopalisk. Stan tych eksponatów przed i po zabiegach konserwatorskich ilustrowała załączona dokumentacja. Referat *Profil i fauna w Jaskini w Oblazowej* składał się z trzech części. Dr Paweł Valde-Nowak omówił badania archeologiczne w jaskini, z podkreśleniem szczegółów wy-

kopalisk, wskazujących na etap wczesnego osadnictwa.

Doc. Teresa Madeyska przedstawiła geologiczne zagadnienia związane z powstaniem jaskini i tworzeniem się w niej osadów.

W badaniach osadów jaskini w Oblazowej doc. Adam Nadachowski zajmował się analizą szczątków zwierzęcych. Tak więc trzecia część referatu została poświęcona badaniom paleozoologicznym, dokumentującym występowanie i zróżnicowanie fauny w historii jaskini. Objazd stanowisk archeologicznych znakomicie uzupełnił przygotowane wystąpienia. Zwiedzanie ruin Zamku w Czorsztynie połączone z zaprezentowaniem przebiegu prac archeologicznych i rekonstrukcyjnych na zamku. Na marginesie wizyty w Czorsztynie warto dodać, że atrakcją botaniczną był kwitnący pszonak pieniński *Erysimum pieninicum* – jedna z osobliwości Pienin, endemit ściśle związany z ruinami i najbliższym otoczeniem zamku.

W ekspozycji, 36 plakatów przygotowanych przez osoby pracujące w Pienińskim Parku Narodowym indywidualnie, bądź w zespołach, zaprezentowano trzy plakaty z zakresu geologii, trzy – paleontologii. Trzy postery dotyczyły elementów środowiska przyrodniczego, pięć ilustrowało badania botaniczne, pięć – zoologiczne. Zagadnieniom ochrony przyrody poświęcono siedem plakatów, rolnictwu – dwa, archeologii – siedem oraz jeden przedstawiający działania na rzecz edukacji środowiskowej. Był to przegląd tematów badań realizowanych w Pieninach. Tak zróżnicowana problematyka umożliwiła wymianę doświadczeń oraz ożywione dyskusje w trakcie spotkania. Pozwoliła inaczej spojrzeć na Pieniny, a także zrozumieć fascynacje naukowców tu pracujących. Na zakończenie sesji organizatorzy zaproponowali spływ Dunajcem lub zwiedzanie Zamku w Niedzicy ze spiskim przewodnikiem F. Szydłakiem – słowem prawdziwe atrakcje Pienin. Trzeba jeszcze dodać, że w materiałach, jakie uczestnicy sesji otrzymali, znalazł się przewodnik po sesji posterowej. Zaplanowano przygotowanie specjalnego tomu *Pieniny – przyroda i człowiek* poświęconego zagadnieniom prezentowanym na I Sesji Naukowej.

Pozostaje tylko podziękować organizatorom za wspaniałe spotkanie w malowniczej scenerii Zamku, przygotowane znakomicie pod każdym względem.

Anna DROZDOWICZ

**XXI WYCIECZKO-KONFERENCJA
BOTANIKÓW BAŁTYCKICH NT.
„RÓZNORODNOŚĆ BOTANICZNA NA
GRANICACH ZASIĘGÓW”
(AUKŠTADVARIS, LITWA,
27 CZERWCA – 2 LIPCA 1994)**

**21st Excursion – Conference of Baltic Botanists
„Botanical diversity along the borders of
areals” (Aukštadvaris, Lithuania,
27th June – 2nd July, 1994)**

Miejszem 21 spotkania botaników bałtyckich w dniach 27 czerwca – 2 lipca 1994 roku, był ośrodek wypoczynkowy nad jez. Skrebis, jednym z 70 jezior i innych zbiorników wodnych w pobliżu Aukštadvaris (d. Wysoki Dwór w pow. trockim), około 60 km na SW od Wilna. Wzięło w nim udział 59 botaników – po 5 osób z Łotwy i Polski, 9 osób z Estonii i 40 osób ze strony gospodarzy. Nie przybyli – pomimo wcześniejszych zgłoszeń – przedstawiciele placówek naukowych Białorusi, Ukrainy i Rosji. Spotkanie zorganizował zespół pracowników Instytutu Botaniki z Wilna (dyrektor – dr R. Pekalnis) pod przewodnictwem dr V. Raomavičiusa.

Region Aukštadvaris odznacza się dużym bogactwem szaty roślinnej. Stwierdzono tutaj występowanie m.in. 14 przedstawicieli *Charophyta*, 173 gatunków mszaków oraz 764 rodzimych i 109 obcych taksonów, spośród 1340 odnotowanych we florze naczyniowej Litwy. Ukształtowanie terenu, podłoże, stosunki wodne i klimatyczne, warunkują duże zróżnicowanie roślinności. Wyróżniono na tym terenie 80 jednostek w randze zespołu i 4 zbiorowiska o nieustalonej przynależności syntaksonomicznej; należą one do 17 klas. Najcenniejsze pod względem przyrodniczym obszary były chronione od roku 1960 jako rezerwat krajobrazowy, a w roku 1992 powstał tutaj park regionalny o powierzchni ponad 15 tys. ha.

Obszary chronione zajmują aktualnie 11% powierzchni Litwy (dwukrotny wzrost w ciągu ostatnich 2 lat!). Istnieją następujące formy ochrony przestrzennej: rezerваты ściśle (4), parki regionalne (5) i rezerваты przyrody (około 300). W 1991 roku została opracowana czerwona księga roślin naczyniowych Litwy. Wyróżniono w niej cztery kategorie zagrożenia (w nawiasach podaję liczbę taksonów występujących w rejonie Aukštadvaris): I – gatunki na krawędzi zagłady, wymagające specjalnej ochrony dla podtrzymania ich egzystencji (12); II – rośliny, których liczebność znacząco spada (29); III – gatunki rzadkie, tworzące małe populacje (12); IV – niedostatecznie

zbądane gatunki rzadkie (1). Na omawianym terenie odnotowano łącznie występowanie 54 gatunków roślin zagrożonych, z czego dokładnie połowa to gatunki leśne.

Trasy czterech wycieczek, niemal całodziennych, zostały tak zaplanowane, aby zobrazować bioróżnorodność regionu Aukštadvaris, a w szczególności ukazać siedliska roślin występujących na granicach zasięgu i niejednokrotnie zagrożonych. Przystanki na trasach wycieczkowych organizowane były nie tylko w celu odpoczynku i spożycia posiłków, dostarczanych przez gospodarzy, ale także dla wygłoszenia komunikatów (łącznie 11) i dyskusji nad zasygnalizowanymi przez ich autorów problemami.

W pierwszym dniu najważniejszymi punktami programu wycieczki były: (1) zbiorowiska leśne z klasy *Quercus-Fagetea*, a głównie fitocenozy grądu *Tilio-Carpinetum* w odległości 20–30 km od absolutnego kresu arealu *Carpinus betulus*. Tutejszą formę grądu, określaną jako borealną, charakteryzuje brak *Galium sylvaticum*, rzadkie występowanie *Galium schultesii* i *Isopyrum thalictroides*, znaczna domieszka *Picea abies* i *Pinus sylvestris* w drzewostanie, w runie zaś – *Vaccinium myrtillus* i *Trientalis europaea*. Lasy grądowe są siedliskiem małych, izolowanych populacji gatunków o zasięgu centralnoeuropejskim, które znalazły się w litewskiej czerwonej księdze: *Festuca altissima*, *Hordelymus europaeus* i *Bromus benekenii*; (2) pomnik przyrody „Diabelski Dół” („Velnio duobe”) – niewiadomego pochodzenia (upadek meteorytu, działalność lodowca – brak zgodności wśród geomorfologów) potężne zagłębienie wypełnione 9-metrową warstwą torfu, na którym rozwinęło się torfowisko przejściowe z *Carex canescens*, *Eriophorum vaginatum* i *E. angustifolium*, *Viola palustris* x *V. epipsilla* i inne.

Trasa drugiej wycieczki – najbardziej atrakcyjnej pod względem widokowym – przebiegała doliną rzeki Verkne, gdzie uczestnicy mogli zapoznać się ze zbiorowiskami z klas *Scheuchzeria-Caricetea fuscae* i *Molinio-Arrhenatheretea*. Szczególnie interesujący okazał się fragment kalcyfilnego torfowiska z niewielkimi płatami *Cladietum marisci*, *Caricetum lepidocarpae*, *C. lasiocarpae* i inne. Występuje tutaj wiele rzadkich i chronionych gatunków roślin, w tym również wpisanych do czerwonej księgi np. *Cladium mariscus*, *Liparis loeselli* i *Pinguicula vulgaris*. Dalsza część trasy obejmowała malownicze wzniesienia między jeziorami Solis i Sienis. Bogate w wapń gleby o składzie mechanicznym glin i piasków glieniastych, porastają zbiorowiska kserotermiczne z klasy *Festuco-Bromea*. Warstwa ziół jest zdominowana przez rośliny mo-

tylkowe – *Medicago sativa* subsp. *falcata*, *Anthyllis vulneraria*, *Trifolium montanum* i *Onobrychis viciifolia* (gatunek naturalizowany w Litwie). W tej niezwykle barwnej scenierii organizatorzy przewidzieli jeden z postojów, w czasie którego zespół autorów z Kowna (J. Vaiuniene i in.) przedstawił wyniki prac nad waloryzacją zasobów kilku roślin leczniczych (*Centaureum erythraea* subsp. *erythraea*, *Arnica montana* i *Sanguisorba officinalis*), natomiast J. Paal (Tartu, Estonia) rozwinął swoją „torę ekologiczną” (określenie J. B. Falińskiego), tzn. kilkumetrowej długości zwój pergaminu, zapisany wzorami współczynników strukturalnych, możliwych do zastosowania w taksonomii i ekologii.

W trzecim dniu uczestnicy spotkania przenieśli się nad jez. Spindzius i w dolinę rzeki Streva. Roślinność wodną i przybrzeżną omówiła Z. Sinkieviene (Wilno), wskazując na rzadkie i zagrożone fitocenozy z klasy *Charetea fragilis*, szczególnie z udziałem *Nitella flexilis*, *N. opaca*, *N. syncarpa*, *Najas maritima* i *Hydrilla verticillata*. Na kolejnych odcinkach trasy organizatorzy „ujawnili” jedyne znane stanowiska trzech gatunków storczyków: *Cephalanthera rubra*, *Cypripedium calceolus* i *Listera cordata* oraz jedno z dwóch stanowisk *Malaxis monophyllos*. Trasa wycieczki wiodła ponadto przez fragment boru sosnowego *Vaccinio myrtilli* – *Pinetum* z dużym udziałem *Diphysium complanatum* oraz boru mieszanego *Quercus roboris*-*Pinetum*, gdzie w znacznym rozproszeniu (w grupach 5–10 osobników) rośnie *Arnica montana*. Wzorem poprzednich dni, w czasie krótkich przerw, botanicy z Wilna przedstawili doniesienia o tematyce korespondującej z charakterem obserwowanych fitocenozy lub stopniem zagrożenia flory: „Rozmieszczenie *Rubus chamaemorus* i wewnątrzgatunkowa zmienność rodzaju *Vaccinium*” (J. Labokas i in.), „Rozmieszczenie *Eurhynchium striatum* i *E. angustirete* w Litwie” (I. Jukoniene) i „Status zagrożonych gatunków centralnoeuropejskich w Litwie” (M. Lapele).

W trakcie czwartej wycieczki, grupa botaników powróciła w dolinę rzeki Verkne, aby idąc wzdłuż jej zacienionych brzegów obserwować fitocenozy z klas *Potamogetonetea*, *Phragmitetea* i *Molinio-Arrhenatheretea* (szczególnie pięknie wykształcone fragmenty asocjacji *Cirsietum rivularis* i *Caricetum caespitosae* z *Trisetum sibiricum*). Obiektem żywego zainteresowania było bardzo bogate stanowisko *Saxifraga hirculus* (I kategoria zagrożenia), której towarzyszą m.in.: *Carex rostrata*, *C. paniculata*, *Myosotis scorpioides*, *Menyanthes trifoliata*, *Poa trivialis*, *Festuca rubra*, *Galium uliginosum* i *Caltha palustris*. Dobrze rozwiniętą warstwę mszystą tworzą: *Plagiomnium el-*

lipticum, *Climacium dendrioides*, *Aulacomnium palustre*, *Drepanocladus aduncus* i in. Godne odnotowania są również stanowiska innych gatunków zagrożonych w dolinie rzeki Verkne – *Poa remota*, *Nasturtium officinale*, *Lunaria rediviva* i *Arctium nemorosum*. Kolejnym punktem programu wycieczki było zapoznanie się ze zbiorowiskami chwastów pól uprawnych. Zbiorowiska segetalne – wskutek długotrwałej kolektywizacji rolnictwa – są mocno zubożałe, a niektóre gatunki, np. *Agrostemma githago* i *Centunculus minimus*, uzyskały status roślin ginących.

Sesję terenową zakończyły komunikaty poświęcone różnicowaniu roślinności wysypisk śmieci w okolicach Wilna (V. Motiekaityte) oraz rozważania nt. naturalnego bądź antropogenicznego charakteru arealu gatunków, np. *Nasturtium officinale*, *Colchicum autumnale*, *Astragalus cicer* i in. (Z. Gudžinskas). Dyrektor Instytutu Botaniki, R. Pakalnis, poinformował zabranych o planach zorganizowania w 1997 roku przez 3 kraje bałtyckie – Estonię, Łotwę i Litwę, międzynarodowej wycieczki botanicznej pod hasłem: „Od roślinności borealnej do nemoralnej”.

W trakcie dwu wieczornych sesji posterowych zaprezentowano łącznie 20 prac, w tym 12 autorstwa botaników litewskich, 5 estońskich i 3 polskich. Gospodarze rozwijali przede wszystkim sygnalizowane w czasie wycieczek zagadnienia chorologii oraz zagrożenia i ochrony gatunków i zbiorowisk roślinnych na granicach arealu. Podobną problematyką zajęli się badacze z Estonii – M. Leht (Bogactwo bałtyckich taksonów rodzaju *Potentilla*), K. Vellak i N. Ingerpuu (Rozmieszczenie i ekologia rzadkich mszaków w Estonii) oraz Ü. Reier (Dwupienne *Angiospermae* na krańcach swoich zasięgów w Estonii). Na tworzenie nowych części arealu na wybrzeżach M. Bałtyckiego przez *Lactuca tatarica*, drogą rozprzestrzeniania się diaspor wegetatywnych, zwrócił uwagę T. Ploompuu, a przedstawicielki najmłodszego pokolenia, T. Kull i U. Püttsepp, skoncentrowały się na biologii długowiecznych osobników w populacjach *Cephalanthera longifolia* i *C. rubra* w Estonii.

Wyniki kilkuletnich badań nad demografią izolowanej populacji *Senecio rivularis* na północno-wschodniej granicy zasięgu przedstawiła B. Czarnicka. Problem bioróżnorodności i izolacji środowiskowej, na przykładzie wysp rzecznych i jeziornych, podjął J. B. Faliński, natomiast K. Zarzycki zaproponował „monitoring bez granic” (Rekomendacje monitoringu rzadkich roślin na granicach zasięgu w Polsce i na Litwie), proponując na początek zajęcie się takimi gatunkami, jak *Betula nana*, *Chamaedaphne calyculata*, *Primula farinosa* i *Neottianthe calyculata*.

Zarówno sesje posterowe, jak i terenowe, były okazją do ożywionych dyskusji, wymiany doświadczeń, nawiązania kontaktów tak utrudnionych przez całe dziesięciolecie. Spotkanie botaników bałtyckich przebiegało w swobodnej, przyjaznej atmosferze, często zabarwionej dowcipem. Znakomita pogoda, a przede wszystkim bardzo dobrze przemyślane trasy wycieczkowe i ogromny wysiłek organizatorów sprawiły, że w ciągu kilku dni uczestnicy mogli się zapoznać z najpiękniejszymi zakątkami regionu Aktadvaris, nazywanego niekiedy Litewską Szwajcarią.

Bożenna CZARNECKA

**MIĘDZYKONFERENCJA:
COMPOSITAE, SYSTEMATYKA, BIOLOGIA
I WYKORZYSTANIE; ROYAL BOTANIC
GARDENS KEW 24 LIPCA – 5 SIERPNIĄ 94**

„Compositae, Systematics, Biology and Utilization” – an international conference, Royal Botanic Gardens, Kew 24 July – 5 August 1994

Konferencja obejmowała całość problemów związanych z *Compositae*, najliczniejszej rodziny roślin okrytozalążkowych. Była kolejnym ogniwem międzynarodowych sympozjów organizowanych przez jednostki naukowe Królewskich Ogrodów Botanicznych w Kew pod Londynem. Jej głównym organizatorem był kierownik podsekcji Zielnika zajmującej się *Compositae*, dr Charles Jeffrey, znany specjalista tej grupy roślin, który czuwał bez przerwy nad sprawnym przebiegiem wszystkich obrad i spotkań warsztatowych. Pani Jennifer Ide, z pomocą sztabu organizatorów z taktem i życzliwością kierowała recepcją i sekretariatem imprezy. Konferencja miała paru sponsorów spoza Ogrodu, a dedykowana była pamięci czterech badaczy *Compositae*: F. Bohlmana, A. Cronquista, B. Kuzmanowa i V. Vojtenki.

Według oceny organizatorów była to jedna z najliczniejszych i najdłuższych konferencji. Wzięło w niej udział ponad 240 uczestników z 48 krajów, w tym kilku dla nas egzotycznych, z których przedstawicielami rzadko mamy sposobność się spotkać. Oprócz gospodarzy najliczniej reprezentowane były USA, Niemcy, Indie i Japonia. Liczna delegacja naukowców z Rosji i dawnych republik radzieckich (ogółem 19 osób, wśród botaników również jeden zoolog wygłaszający komunikat) mogła przyjechać dzięki grantom uzyskanym z krajów zachodnich. Na pięciu uczestników z Polski, cztery osoby brały udział w pierwszej serii konferencji dotyczącej systematyki i ewo-

lucji, piąta uczestniczyła w drugiej serii odbywającej się pod hasłem: biologia i użytkowanie.

W ciągu 11 dni obrad wygłoszono ogółem 140 referatów sesyjnych, zaprezentowano 71 posterów, odbyło się 7 różnotematycznych warsztatów referatowo-dyskusyjnych. Ponadto w starannie wydrukowanych abstraktach umieszczono streszczenia 32 doniesień, których autorzy z różnych przyczyn nie dojechali do Kew.

Miejscem obrad była doskonale wyposażona sala konferencyjna na terenie nowego budynku Jodrell Laboratory – zakładu dobrze znanego cytologom i anatomicom roślin na wszystkich kontynentach. Warsztaty dyskusyjne odbywały się w Digby Stuart College w Barnes, oddalonym ok. 8 km od Kew, gdzie zakwaterowana była większość uczestników. Komunikację zapewniał autobus konferencji.

Pierwszą serię programu trwającą od 24 do 30 lipca wypełniły tematy związane z systematyką i ewolucją. Liczbowo wyróżniały się komunikaty i postery o tematyce chemotaksonomicznej, szczególnie dotyczące flawonoidów. Pozostałe obejmowały zagadnienia z zakresu fitogeografii, cytologii, obecności DNA, embriologii i pokrewieństwa taksonów. Kladogramy panowały niepodzielnie w wystąpieniach o charakterze systematycznym. Warsztaty dotyczyły karpologii, problemów związanych z chromosomami, geohistorii i bazy danych. Niestety, nie udało się doprowadzić do zapoczątkowania organizacji bazy danych dla *Compositae*, w czym główną trudność stanowił brak funduszy.

Druga część konferencji odbyła się między 1 a 5 sierpnia i dotyczyła szeroko pojętej biologii i użytkowania roślin. Wygłoszono referaty z zakresu budowy genomu, ekologii, rozwoju i budowy roślin, stosunku roślina – zwierzę, paleobotaniki, palinologii, kontroli chwastów, etnobotaniki i etnofarmakognozji. Warsztaty odbywały się pod hasłami: owady, apomiksja i *Vernonia galamensis*.

W obu częściach konferencji prezentowane były liczne kolorowe fotografie – przeźrocza omawianych taksonów i ich środowiska. Dokumentowały one dobrze bogactwo taksonomiczne rodziny, jej różnorodność morfologiczną i wysoki udział w licznych omawianych florach. Reprezentowane były wszystkie podrodziny i plemiona *Compositae*. Do najczęstszych tytułowych obiektów badań należały rodzaje *Helianthus* (26 prac), *Artemisia* (13), *Senecio* (9), *Achillea* i *Vernonia*, uwzględniane w czterech odrębnych wystąpieniach każdy. Inne rodzaje pojawiały się w dwóch lub pojedynczych pracach oraz w wystąpieniach o tematyce ogólnej lub obejmujących różne jednostki sy-

stematyczne. Były również wystąpienia interdyscyplinarne łączące zagadnienia botaniczne i zoologiczne lub różne wyższe jednostki systematyczne, np. interesujący referat dotyczący koewolucji *Compositae* i grzybów.

Uczestnicy konferencji mieli swobodny dostęp do zakładowej biblioteki Laboratorium Jodrella, a po wcześniejszym zgłoszeniu mogli pracować w zielniku lub w jego bibliotece. Nie było bez znaczenia, że wszystkim przysługiwała 20% zniżka przy zakupie wydawnictw naukowych Ogrodu.

Wkład polskich uczestników konferencji przedstawiał się następująco: W I części Janina Dąbrowska (Wrocław) przedstawiła dwa poster: 1. On the diversity of diploids in the genus *Achillea* L. oraz 2. Distribution of azulene containing and azuleneless *Achillea* L. in Silesia in 1966–1970 and over 20 years later (1993–1994). Wanda Kisiel (Kraków) prezentowała poster pt. Sesquiterpene lactose phycosides from *Lactuca* species. Gerard Nowak (Poznań) wygłosił referat na podstawie pracy wspólnej z B. Drożdżem i M. Holubem pt. Sesquiterpene lactones of the subtribe *Centaureinae*, a Bogusław Wilkomirski (Warszawa) prezentował poster wspólny z A. Batko pt. Flavonoids and intrafamilial classification of the *Compositae*. W II części konferencji Romana Czapiak (Kraków) przedstawiła poster pt. Apomixis and apomictic processes in *Compositae* oraz wygłosiła referat na powyższy temat, z uwzględnieniem problemów terminologicznych apomiksji w ogólności, na warsztacie apomiktycznym.

Najbardziej cennym elementem spotkań naukowych jest możliwość bezpośredniej wymiany doświadczeń i dyskusji. W tym punkcie konferencja stwarzała szczególnie dogodne warunki biorąc pod uwagę, że jej założeniem było uzyskanie jak najszerszego przeglądu aktualnie opracowywanych problemów z różnych dziedzin botaniki teoretycznej i stosowanej. Zgromadziła ona zatem specjalistów o różnych zainteresowaniach, którzy bywają z reguły odseperowani od siebie przez uczestnictwo w specjalistycznych zjazdach naukowych.

Konferencje i sympozja odbywające się w Kew odznaczają się tradycyjnie wysokim poziomem organizacji naukowej i informacyjnej przed i w czasie ich trwania. Szerokie kontakty naukowe i współpraca z botanicznymi placówkami na wszystkich kontynentach sprawia, że stanowią dobrą okazję nawiązywania własnych kontaktów z ośrodkami badawczymi mniej licznie, a nawet rzadko, reprezentowanymi na zjazdach europejskich. Powyższe walory sprawiają, że imprezy organizowane w Kew warto brać pod uwagę

przy planowaniu uczestnictwa w międzynarodowych spotkaniach naukowych.

Romana CZAPIK, Janina DĄBROWSKA

IV MIĘDZYNARODOWY KONGRES EKOLOGII MANCHESTER, WIELKA BRYTANIA, 21–26 SIERPNIA 1994

4th International Ecological Congress,
Manchester, Great Britain, 21–26 August 1994

W Kongresie wzięło udział 1500 uczestników z 64 krajów, w tym ponad 20 osób z Polski (10 z Warszawy, 5 z Poznania, 2 z Krakowa, po jednej z Bydgoszczy, Katowic, Olsztyna, Wrocławia i Zielonej Góry). Obradom i spotkaniom roboczym towarzyszyło ponad dwadzieścia wycieczek (sesji terenowych), cieszących się dużym zainteresowaniem uczestników. Wśród wydanych materiałów kongresowych znalazły się, jak zwykle, abstrakty wszystkich referatów i plakatów.

Sam Kongres to przede wszystkim blisko 1800 referatów i plakatów, podzielonych na 78 sympozjów zgrupowanych w 15 szeroko ujętych grup tematycznych. O rozpiętości tematyki mówią najlepiej takie tytuły referatów, jak: „*Kanibalizm a dynamika populacji*”, „*Wpływ diety na skład izotopów w kwasach tłuszczowych fok*”, „*Wpływ ozonu na zbiorowiska trawiaste*”, „*Rozsiewanie nasion na długie dystanse przez prądy oceaniczne w rejonie południowo-zachodniego Pacyfiku*”, „*Przeptyw metali ciężkich w łańcuchu troficznym stawonogów*”, „*Wpływ zmian klimatycznych i skażenia środowiska na biotyipy wylesiskowe*”, „*Teologia chrześcijańska jako źródło etyki środowiskowej*”, „*Roślinność dachów na różnych podłożach*”, „*Baseny pływakie jako środowisko przetrwania węzek w środowisku zurbanizowanym*”, „*Charakterystyka fraktalna architektury kłączy *Solidago altissima**”, „*Używanie ekologicznych danych do oceny różnych scenariuszy w planowaniu przestrzennym*”, „*Przewidywany wpływ zwiększenia ilości CO₂ w atmosferze i ocieplenia klimatu na losy Europy*”, „*Wpływ osobników żeńskich na strukturę społeczną i dynamikę populacji u wilka*”.

Kongres jest najpoważniejszym spotkaniem ekologów w skali światowej. Stąd też, tak jak i poprzednim, towarzyszyły mu wystawy i promocja najnowszego sprzętu pomiarowego i oprogramowania komputerowego używanego w badaniach środowiska przyrodniczego. Ogromną wystawę, połączoną ze sprzedażą najnowszych wydawnictw, zorganizowali wszyscy liczący się na rynku wydawcy, tacy jak: Ox-

ford University Press, Longman, Kluwer Academic Publishing, Blackwell Scientific, Cambridge University Press, Academic Press, Parthenon Publishing, Springer czy Wisepress. Poza niezwykle bogatą (4) ofertą książkową, każdy z wydawców zaprezentował nowe czasopisma z szeroko pojętej ekologii i nauk środowiskowych. Wiele z nich to czasopisma bądź interdyscyplinarne, bądź z pogranicza ekologii i innych dziedzin, np. *The International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, *Global Change Ecology*, *Journal of Practical Ecology and Conservation*, *Ecoscience*, *Environmental Education Research*, *Science and Engineering Ethics*, *Journal of Aquatic Ecosystem Health*, *Ecosystem Health & Medicine* oraz wiele innych.

Zbigniew MIREK

BOTANIKA ZA GRANICĄ BOTANY ABROAD

BRYTYJSKIE TOWARZYSTWO EKOLOGICZNE

The British Ecological Society

Powstało w roku 1913 i jest najstarszym, (przeszło osiemdziesięcioletnim) i drugim co do liczby (5000) członków towarzystwem tego typu na świecie (analogiczne towarzystwo amerykańskie liczy 7000 członków). Polem zainteresowań Towarzystwa jest szeroko pojęta nauka o środowisku, jego zagrożeniach i ochronie, obejmująca zarówno problemy teoretyczne tzw. czystej ekologii jak i bogate spektrum zagadnień o charakterze aplikacyjnym. Towarzystwo zrzesza zarówno profesjonalistów ekologów, studentów i nauczycieli biologii, działaczy służby ochrony środowiska a także polityków, biznesmenów, bankowców, wydawców oraz przedstawicieli innych grup zawodowych zainteresowanych problematyką środowiskową. Członkostwo Towarzystwa otwarte jest zarówno dla obywateli Zjednoczonego Królestwa jak i obcokrajowców. Jak wszystkie towarzystwa o podobnym profilu BTE prowadzi działalność promującą i popularyzującą tematykę ekologiczną. Działające w jego obrębie grupy specjalistyczne pozwalają odnaleźć każdemu właściwe dlań pole aktywności. Towarzystwo wydaje biuletyn *The Bulletin* – kwartalnik o charakterze informacyjno-przeglądowym i dokumentacyjnym oraz cztery czasopisma naukowe zaliczane do najlepiej notowanych na światowym rynku: *Journal of Ecology*, *Journal of Animal Ecology*,

Journal of Applied Ecology i *Functional Ecology*. Brytyjskie Towarzystwo Ekologiczne jest niezależne od jakichkolwiek organizacji rządowych czy pozarządowych; opiera swoją działalność na własnych funduszach pochodzących głównie ze składek członkowskich, sprzedaży czasopism i wkładów członków wspierających. O ogromnej aktywności Towarzystwa świadczy liczba organizowanych spotkań naukowych, kongresów, zjazdów, konferencji, kursów itp. – w sumie kilkadziesiąt w ciągu każdego roku.

Zbigniew MIREK

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

CZWARTA SESJA TERENOWA SEKCJI MIKOLOGICZNEJ (OBRZYCKO k. WRONEK 22–25 SIERPNI 1994)

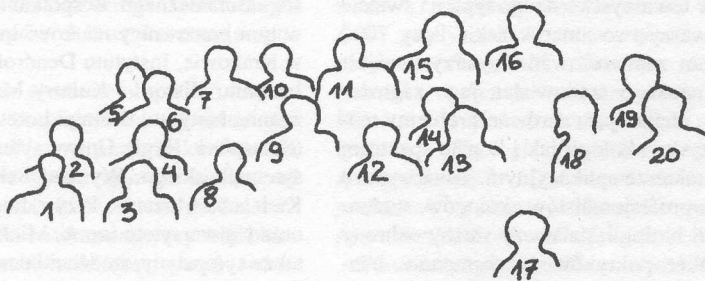
The Fourth Field Session of the Mycological Section

(Obrzycko near Wronki 22–25 August 1994)

W dniach 22–25.08. 1994 r. odbyła się w Obrzycku k. Wronek czwarta Sesja Terenowa Sekcji Mikologicznej Oddziału Poznańskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego. W spotkaniu brało udział 21 osób, w tym pracownicy naukowcy Instytutu Botaniki PAN w Krakowie, Instytutu Dendrologii PAN w Kórniku, Instytutu Historii i Kultury Materialnej PAN w Poznaniu, Instytutu Biologii Łotewskiej Akademii Nauk (Salaspils k. Rygi), Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Śląskiego, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Kielcach, Muzeum Przyrodniczego w Chrzanowie oraz Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu a także sympatycy, studenci i uczniowie (Fot. 1).

Program Sesji obejmował zbiór grzybów makromycetes w lasach łąkowych, bukowych i olszowych Pojezierza Sierakowsko–Międzychodzkiego i okolic Czarnkowa oraz w borach sosnowych Puszczy Noteckiej. Zorganizowano wystawę ponad 100 gatunków grzybów jadalnych i trujących, zwiedzaną przez okoliczną ludność oraz sesję referatową z dyskusją. Referaty wygłaszali:

- Prof.dr hab. Władysław Wojewoda (Instytut Botaniki PAN, Kraków) – Grzyby z rzędów *Dacrymycetales*, *Tulasnellyales* i *Exobasidiales* (taksonomia, ekologia, chorologia, rola w przyrodzie i znaczenie dla człowieka) – oraz – Korea Północna, kraj, przyroda, grzyby.

Pot. 1. 1 – Piotr Rokicki, 2 – Fryderyk Graczyk, 3 – dr Maria Rokicka, 4 – Mikołaj Rudawski, 5 – mgr Katarzyna Szamblańczyk, 6 – Michał Rokicki, 7 – dr Maria Rudawska, 8 – dr Inguna Krastina, 9 – mgr Stefan Anioła, 10 – Iwona Hirowska, 11 – prof. Andrzej Dzieczkowski, 12 – prof. Maria Ławrynowicz, 13 – dr Halina Komorowska, 14 – mgr Piotr Grzegorzek, 15 – dr Marian Kuc, 16 – dr Sławomir Sokół, 17 – Pawełek Komorowski, 18 – dr Waldemar Komorowski, 19 – dr Janusz Łuszczynski, 20 – prof. Władysław Wojewoda. (Fot. A. Bujakiewicz).

- Prof. dr hab. Andrzej Dzieczkowski (Instytut Historii Kultury Materialnej PAN, Poznań) – Sylwetka czołowego mikologa poznańskiego Profesora Feliksa Teodorowicza;
- Dr Sławomir Sokół (Uniwersytet Śląski) – Rodzina na *Ganodermataceae* Donk. w Europie (o programie badawczym);
- Dr Halina Komorowska (Instytut Botaniki PAN, Kraków) – *Laccaria laccata sensu lato* w świetle najnowszych badań taksonomicznych;

- Dr Maria Rudawska, dr B. Kaliszewska-Rokicka, mgr T. Leski (Instytut Dendrologii PAN, Kórnik)
- Wpływ kwaśnych deszczów i aluminium na mikoryzy i grzyby mikoryzowe sosny (*Pinus sylvestris* L.);
- Dr Janusz Łuszczynski (Zakład Botaniki WSP, Kielce) – Grzyby (*Basidiomycetes*) na tle zróżnicowania środowiska przyrodniczego Kielc.

W ramach Sesji dokonano zapisu stanowisk grzybów zanotowanych w terenie. Baza danych założona w roku 1994 obejmuje stanowiska około 250 gatunków grzybów obserwowanych podczas Sesji Terenowych w latach 1991–1994.

Anna BUJAKIEWICZ

ZEBRANIE SEKCJI HISTORII BOTANIKI PTB (KRAKÓW, 6 PAŹDZIERNIKA 1994)

**Meeting of the History of Botany Section of
the Polish Botanical Society
(Kraków, 6 October 1994)**

W dniu 6 X 1994 r. w Sali Konferencyjnej Instytutów Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego i Polskiej Akademii Nauk odbyło się połączone zebranie Sekcji Historii Botaniki PTB i posiedzenie Oddziału Krakowskiego PTB, poświęcone zmarłemu w dniu 8 VIII 1994 r. Profesorowi Janowi Kornasiowi – długoletniemu dyrektorowi Instytutu Botaniki UJ i przewodniczącemu Oddziału Krakowskiego. Zebranie zatytułowane było „Profesor Jan Kornas w oczach biografa, ucznia i kolegi”. O Zmarłym mówili: prof. dr hab. Jadwiga Siemińska, prof. dr hab. Adam Zając i dr hab. Alicja Zemanek. Planuje się opublikowanie ich wystąpień na łamach „Wiadomości Botanicznych”.

Piotr KÖHLER

Moraw Dominik Franciszek de Paula Oesterreicher (1750–1809) – malarz, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jego synem był Alojzy Rafał Estreicher (1786–1852) – dyrektor krakowskiego Ogrodu Botanicznego i rektor UJ. Następnymi przedstawicielami rodu byli: Karol Józef (1827–1908) – syn Alojzego, bibliograf, dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, Stanisław (1869–1939) – syn Karola, prawnik, bibliograf, profesor i rektor UJ i Karol jr. (1906–1984) – syn Stanisława, dyrektor Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego i profesor UJ.

W dniu 11 X 1994 r. otwarto uroczyste Dom Pamięci Rodziny Estreicherów (Kraków, ul. Kanonicza 6), w którym mieści się Instytut Estreicherów Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie. W pomieszczeniach na parterze i piętrze zaprezentowano niewielką część ogromnych zbiorów rodziny, przekazanych Towarzystwu przez Karola jr.

Pamiętki związane z botanikiem – Alojzym Rafałem, będące w posiadaniu Towarzystwa, to jego korespondencja (ok. 5000 listów), która dostępna będzie dopiero po jej skatalogowaniu, oraz portret – eksponowany w sali na parterze. Jest to kopia wykonana przed trzydziestu laty przez Zdzisława Pabisiaka; oryginał (olej, płótno) pędzla Szynalewskiego (brak imienia, odczytanie niepewne) znajduje się w zbiorach Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Auli Collegium Maius.

Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

13. ANIELA KOZŁOWSKA

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci. Ur. 16 I 1898 r. Przybysławice (miechowskie), zm. 26 II 1981 r. Kraków.
2. Rodzina. Ojciec – Stefan (ziemianin), matka Maria Strasburger, bracia – Leon (prof. prehistorii Uniwersytetu Lwowskiego, działacz polityczny) i Tomasz (prezes Kieleckiej Izby Rolniczej, działacz społeczny), kuzynka – Zofia Budkowa (prof. historii średniowiecznej UJ), brat dziadka – Edward Adolf Strasburger (światowej sławy botanik, prof. uniwersytetów w Jenie i Bonn), krewni po kądzieli – Edward Strasburger (prof. ekonomii Uniwersytetu Warszawskiego) i Henryk Leon Strasburger (ekonomista i działacz polityczny), bratankowie – Krzysztof Kozłowski (redaktor „Tygodnika Powszechnego”, senator I, II i

VARIA

OTWARCIE DOMU PAMIĘCI RODZINY ESTREICHERÓW (KRAKÓW, 11 PAŹDZIERNIKA 1994)

**Opening of the Estreichers' Memorial House
(Cracow, 11 October 1994)**

Estreicherowie należeli do najstynniejszych rodzin krakowskich. Protoplastą rodu był przybyły z

- III kadencji Senatu RP, Minister Spraw Wewnętrznych Rządu RP w 1990 r.), Stefan Kozłowski (prof. geologii w Państwowym Instytucie Geologicznym w Warszawie i Uniwersytecie Opolskim, poseł na Sejm PRL X kadencji, Minister Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa Rządu RP w 1992 r., Doradca Prezydenta RP do Spraw Ekologii i Ochrony Środowiska).
3. Wykształcenie. Nauki pobierała w domu, prawdopodobnie również w Kielcach, (w jednym ze swych życiorysów podała także: „uczęszczałam do szkoły średniej w Warszawie”), egzamin dojrzałości – jako ekstern w Prywatnym Gimnazjum Realnym w Zakopanem – 3 VII 1915, egzaminy uzupełniające celem uzyskania pełnej matury – w Gimnazjum im. króla Jana III Sobieskiego w Krakowie – 7 X 1919; 1916/17–1920/21 – studia na Wydz. Filozoficznym UJ (botanika).
  4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw. 6 V 1921 [inne daty błędne] – dr filozofii UJ; Kozłowska Aniela. 1923. Stosunki geobotaniczne ziemi Miechowskiej. *Spraw. Kom. Fizjograf. PAU* (za 1922 r.), t. LVII: 1–68. 11 XII 1929 [inne daty błędne] – kolokwium habilitacyjne, 31 I 1930 [inne daty błędne] – veniam legendi Rady Wydz. Filozof. UJ – z zakresu geografii roślin: Kozłowska Aniela. 1929. Naskalne zbiorowiska roślin na wyżynie Małopolski. *Rozpr. Mat.-Przyp. PAU* (za 1927 r.), t. 67, Dz. A/B (ser. III, t. 27): 325–373. (24 V 1930 – zatwierdzenie habilitacji przez Ministerstwo WRiOP).
  5. Przebieg pracy zawodowej. 1 X 1915–31 X 1916 – nauczycielka w jednoklasowej szkole pospolitej w Przybysławicach (oficjalnie ustąpiła 31 XII 1916); 1922–31 – pracownik naukowy UJ: 1 I 1922–30 IX 1922 – asystent w Zakładzie Leśnictwa Wydz. Filozof. UJ. (oficjalnie ustąpiła 31 XII 1922); 1 IX 1923–28 VI 1924 – nauczycielka biologii, chemii i mineralogii w Prywatnym Żeńskim Seminarium Nauczycielskim im. S. Münnichowej w Krakowie. 1 XII 1923–31 III 1924 – „lotny” asystent botaniki na Wydz. Filozof. UJ, 1 XI 1924–30 IX 1925 – asystent w Ogr. Bot. UJ, 1 X 1925–30 IX 1926 – starszy asystent w Ogr. Bot. UJ, 1 X 1926–31 VIII 1931 – starszy asystent w Ins. Bot. UJ (oficjalnie ustąpiła dopiero 30 IX 1931), równocześnie: 1 X 1930–31 VIII 1931 – starszy asystent w Ogr. Bot. UJ (oficjalnie ustąpiła dopiero 30 IX 1931), 16 IX 1931–17 XII 1935 – kustosz działu przyrodniczego Muz. Śląskiego w Katowicach (oficjalnie ustąpiła dopiero 16 I 1936); 18 XII 1935–1939 – adiunkt w Zakładzie Geografii i Ekologii Roślin Uprawnych SGGW w Warszawie. W czasie II wojny światowej pracowała w Staatliches Institut für Hygiene, Warschau (Państwowym Zakładzie Higieny w Warszawie), wykładała botanikę na tajnych kompletach, w czasie Powstania Warszawskiego była pielęgniarką w jednym ze szpitali, po Powstaniu przyjechała do Krakowa, gdzie wykładała botanikę dla tajnych słuchaczy farmakologii UJ. 1945–68 – pracownik naukowy UJ (do 1953) i Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie (od 1953): 1 X 1945–68 – kierownik Kat. Bot. Og. im. E. Janczewskiego Wydz. Roln.-Leśn. UJ (w 1953 Wydz. Roln. UJ przekształcono w WSR). 1 IX 1945–30 IX 1947 – zastępca prof. w Kat. Bot. Og. im. E. Janczewskiego, 1 IV 1947 – doc. etat. tejeż Kat. (przez pół roku pełniła w Kat. jednocześnie funkcję zastępcy prof. i doc. etat.), być może również: 1 I 1946–31 VIII 1946 – starszy asystent w Ogr. Bot. UJ [wg Piekiełko A. 1983. Historia Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. s. 98], 10 IX 1949 – prof. nadzwyczajny, 25 V 1956 – prof. zwyczajny, 1956–1968 – kierownik samodzielnej Pracowni Wirusologii Zakł. Fizjologii Rośl. PAN w Krakowie; 1 X 1968 – emerytowana.
  6. Podróże naukowe. 1922 – 6-miesięczny staż w USA (Instytut Botaniczny Brock-Park, Muzeum Przyrodnicze Nowego Jorku), 1923 – Szwajcaria, 1928 – wyjazd w ramach IPE (Internationale Phytogeographische Excursion), zwiedziła kraje basenu Morza Śródziemnego i Północną Afrykę (Egipt i Tunis), 1929 – Szwecja, Norwegia, 1935 – Anglia (Cambridge, Oxford, Rothamsted), kilkumiesięczny pobyt w ZSRR (Leningrad, Moskwa, Kijów, Kaukaz, Krym), 1948 – Międzynarodowy Kongres Botaniczny w Londynie, 1956 – kilkumiesięczny pobyt na Węgrzech, 1957 – 24–28 VI, Lisse i Wageningen w Holandii, konferencje na temat ziemniaka, 1958 – Międzynarodowy Kongres Mikrobiologiczny w Sztokholmie, w drodze powrotnej – Aberdeen, Szkocja, 1959 – 26–28 VII – Międzynarodowy Kongres Botaniczny w Montrealu, Kanada, 1959 – 3–8 VIII – 43 Zjazd Amerykańskiego Towarzystwa Hodowli Ziemniaka w Fredericton, New Brunswick, Kanada, w drodze powrotnej – USA: Maine, Beltsville, Yalle, New Haven, Philadelphia, Smithsonian Institute w Waszyngtonie, 1960 – 2-tygodniowy pobyt w Instytucie Fitopatologii w Aschersleben, Niemiecka Republika Demokratycz-

- na, 1962 – 24–30 VII – V Międzynarodowa Konferencja Wirusologów w Pradze, Czechosłowacja, 1963 – 1 III – 31 VIII – stypendium w Instytucie Maxa Plancka w Tybindze, Republika Federalna Niemiec, międzyczasie Konferencja Wirusologiczna w Pizie, Włochy, 1965 – 10 V – 25 VII stypendium w Zakładzie Wirusologicznym Uniwersytetu Rolniczego w Wageningen, Holandia, 1965 – 27-31 VII – Międzynarodowa Konferencja Wirusologiczna w Wageningen, 1967 – 4-7 IX – Międzynarodowa Konferencja Wirusologów w Ołomuńcu, Czechosłowacja, 1970 – 10 VIII – 2 XI – ponowny pobyt w Instytucie Maxa Plancka w Tybindze, 1972 – 26–30 VIII – Międzynarodowy Kongres Biochemiczny w Budapeszcie, Węgry, 1973 – 1 V – 10 VII – stypendium w Zakładzie Fitopatologii i Entomologii Uniwersytetu Rolniczego w Uppsali, Szwecja, 1974 – 10 X – 25 XI – stypendium w Instytucie Fitomedycyny w Getyndze, RFN, 1976 – 8-12 IX – Międzynarodowy Kongres Botaniczny w Vancouver, Kanada, 1978 – 30 VIII – 6 IX – Międzynarodowy Kongres Wirusologiczny w Hadze, Holandia.
- 7a. Zakres badań botanicznych. Paleobotanika czwartorzędu, geobotanika, wirusologia rolnicza, fitopatologia.
- 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, wykaz najważniejszych prac oraz wskazanie miejsca opublikowania pełnej bibliografii prac uczonego. Ponad 80 publikacji (dokładna liczba nie jest znana), najważniejsze z nich, oprócz pracy doktorskiej i habilitacyjnej, również: Nieco o geo-botanicznych stosunkach Polesia. *Kosmos* (1922) R. XLVII: 494–509. Elementy genetyczne i pochodzenie flory stepowej Polski. The Genetic Elements and the Origin of the Steppe Flora in Poland. *Mémoires de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres, Classe des Sciences Mathématiques et Naturelles, série B: Sciences Naturelles*. no. 4, 1931, s. 1–110, pl. 1–9 [tekst w j. ang.]. Ukształtowanie utworów dyluwialnych i flora driasowa okolic Milowic i Makoszów. *Wydawnictwo Muz. Śląskiego w Katowicach*, 1933, Dz. III, nr 6: 3–45. Zmiany wywołane molibdenem amonowym a choroby wirusowe u roślin. The changes caused by ammonium molybdate and virus diseases of plants. *Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres, Classes des Sciences Mathématiques et Naturelles, série B: Sciences naturelles* (1). Année 1946 (wyd. 1947), s. 109–165 [tekst w j. ang.]. Badanie utajonego wirusa X ziemniaków metodą wiązania dopełniacza. Investigation of masked virus X in potatoes by complement fixation test. *Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres, Classes des Sciences Mathématiques et Naturelles, série B: Sciences naturelles* (1). Année 1950 (wyd. 1951), s. 65–84 [tekst w j. ang.]. Botanika ogólna. cz. I. Budowa i życie rośliny. *Uniw. Jagiell., nakł. PWN, Kraków 1951*, s. 1–161, I-IV, cz. II. [bez podtytułu]. *Uniw. Jagiell., nakł. PWN, Kraków 1952*, s. 163–381, cz. III. Przegląd systematyczny świata roślinnego. *Uniw. Jagiell., nakł. PWN, Kraków 1952*, s. 3–306. Zagadnienia hodowli ziemniaka w Karpatach Zachodnich. *Zesz. Nauk WSR w Krakowie* (sesja naukowa, z. 2, R. 1961) (wyd. 1965), nr 24: 79–101. Influence of molybdenum on virus like symptoms and RNA metabolism in tobacco plants. *Acta Biol. Cracoviensia, ser. Botanica*, v. XVII: 91–117. Wirusy roślinne. *PWN, Warszawa 1980*, ss. 380. Najpełniejsza bibliografia (zawiera tylko cytaty prac naukowych): Gondek J. 1984. Wspomnienie o Anieli Kozłowskiej. *Informacja dla Członków Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego*, t. XI: 27–45.
- 7c. Główne osiągnięcia naukowe. Na podstawie znalezisk neolitycznych w Ojcowie oznaczyła kilka gatunków i odmian pszenicy oraz stwierdziła występowanie żyta w neolicie (1920), badając stanowiska ognisk rozniecanych przez człowieka w pleistocenie odkryła i opisała pokłady węgla drzewnego w okolicach Ojcowia oraz określiła ówczesny zasięg limby (1921), odkryła kopalną florę tundry lodowcowej w okolicach Katowic (1933), ustaliła elementy genetyczne (ośrodki pochodzenia gatunków charakterystycznych) dla odrębnych zespołów roślinności kserotermicznej w południowej Polsce (1931), zainicjowała w Polsce badania nad wpływem mikroelementów (zwłaszcza molibdenu) na biosyntezę białek wirusopodobnych w roślinach (1947), opracowała pionierską metodę wykrywania tzw. szczepów bezobjawowych wirusa X przy zastosowaniu promieni UV (1949), opracowała metodę odchylenia dopełniacza służącą do wykrywania wirusów w bulwach ziemniaków (1950), wprowadziła oryginalną metodę konduktometryczną w badaniach nad zainfekowanymi ziemniakami (1957), określiła znaczenie warunków klimatyczno-geograficznych w rozwoju i uprawie ziemniaków przez ustalenie roli wzniesień n.p.m. i kierunków wiatrów w tworzeniu się nalołów

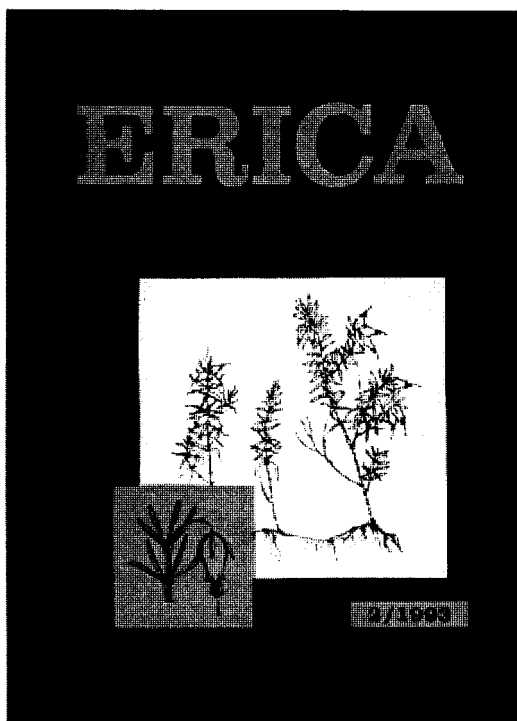
- mszyc (1965), wyjaśniła zmiany metaboliczne w liściach tytoniu po zakażeniu wirusami X i TMV (1967), przedstawiła oryginalny pogląd o inicjowaniu syntezy wirusa w pewnych specyficznych warunkach w tkance roślinnej *de novo* bez udziału czynnika zakaźnego (1974).
8. Działalność dydaktyczna, organizacyjna i kolekcjonerska. 1915/16 – uczyła w jednoklasowej szkole pospolitej w Przybysławicach, wykładała w UJ (1931/2 – Pustynie Starego Świata, 1932/3, 1945/6, 1948/9 – Pochodzenie (i rozmieszczenie) roślin uprawnych, 1945/6–1949/50 – Botanika ogólna (i rolnicza), 1949/50 – Fizjologia roślin, [brak danych z lat 1950–53]), w Inst. Pedagogicznym w Katowicach (1932–35), w SGGW (Pochodzenie roślin uprawnych), brała udział w tajnym nauczaniu w Warszawie i Krakowie (1942–44), wykładała w WRS w Krakowie (1957/8, 1960/1–1969/70 – Botanika, 1957/8 i 1964/5–1967/8 – Botanika i fizjologia roślin (wybrane działy), 1960/1–1967/8 – Wirusologia, 1960/1 – Bakteriologia, 1967/8–1970/1 – Ekologia roślin, 1969/70 – Uprawa roli i roślin, [brak danych z lat 1953–7, 1958–60, 1962–4, 1965/6 i po 1971]). Prowadziła prelekcje dla Koła Gospodyń Wiejskich w Sycach koło Krakowa. Zorganizowała pracownię badań chorób ziemniaka przy Katedrze Botaniki na Wydz. Roln. UJ, przekształconą w 1956 w samodzielną Pracownię Wirusologii Zakładu Fizjologii Roślin PAN.
  9. Działalność w innych dziedzinach. 1915–16 – pracowała społecznie w Towarzystwie Przyjaciół Szuki i Nauki oraz w Kółku Rolniczym w Domu Ludowym w Przybysławicach.
  10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach. 1935–39 – kierownik Zakładu Geografii Roślin SGGW, 1945–68 – kierownik Katedry Botaniki im. E. Janczewskiego na Wydz. Rolnym UJ (od 1953 WSR w Krakowie), 1956–68 – kierownik samodzielnej Pracowni Wirusologii Zakł. Fizjologii Rośl. PAN w Krakowie. 1945 – czł. koresp. PAU, 1964 – czł. zw. Niemieckiej AN Przyrodniczych Leopoldina w Halle, czł. hon. PTFitopatolog. i PTB, czł. European Potato Research Association, 1972 – czł. hon. Komitet. Ochrony Roślin Wydz. V PAN.
  11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia. 1956 – Złoty Krzyż Zasługi, 1961 – Krzyż Kawalerski OOP, 1972 – Krzyż Oficerski OOP, 1972 – Medal im. M. Kopernika, 1974 – Medal 30-lecia PRL, 1963 – Nagroda Ministra Szkolnictwa Wyższego – II Stopnia, 1968 – Nagroda Ministra Szkolnictwa Wyższego – I Stopnia i in.
  13. Wykaz najważniejszych źródeł (materiały archiwalne, oryginalne opracowania). Archiwum AR w Krakowie –teczka osobowa (sygn. I-12); Archiwum SGGW-AR –teczka osobowa, Archiwum UJ – S II 619, WF II 122, WF II 478; Muzeum Ogr. Bot. UJ – B-318. Gondek J. 1984. Wspomnienie o Anieli Kozłowskiej. *Informacja dla Członków Polskiego Towarzystwa Fitopatologicznego*, t. XI: 27–45 [biografia, bibliografia, zdjęcie]. Hausbrandt L. 1983. Prof. dr hab. Aniela Kozłowska (1898–1981). *Wiad. Bot.* 27(1): 3–8 [biografia, zdjęcie]. Miczyński K. 1973. Prof. dr hab. Aniela Kozłowska. *Postępy Nauk Rol. R. XX/XXV*(5/142): 162–163. Miczyński K. 1983. Prof. dr Aniela Kozłowska (1898–1981). *Zesz. Nauk. AR w Krakowie* nr 177, *Historia Roln.* 6: 191–197 [biografia, zdjęcie]. [Strutyńska M.]. 1990. Kozłowska Aniela [...]. [w:] Gorlach E. (red.). *Profesorowie i Docenci Studium Rolniczego i Wydziału Rolniczego Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Wyższej Szkoły Rolniczej i Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie 1890–1990. W 100-lecie uniwersyteckich studiów rolniczych w Krakowie. Kraków 1990. Akademia Rolnicza im. Hugona Kołłątaja w Krakowie. Wyd. Resovia. s. 205–206 [biografia, zdjęcie]. Śródka A., Szczawiński P. (oprac.). 1985. Kozłowska Aniela. [w:] *Biogramy Uczonych Polskich [...]*, cz. II: *Nauki biologiczne*, s. 201–204 [biogr., źródła].*
  14. Materiały ikonograficzne. Oprócz wyż. wym. (Gondek 1984, Hausbrandt 1983, Miczyński 1983, Strutyńska 1990) również: Archiw. AR w Krakowie –teczka osobowa, Katedra Botaniki im. E. Janczewskiego Wydz. Ogród. AR w Krakowie –zdjęcia, Biblioteka Inst. Bot. UJ i PAN –zdjęcia, Muz. Ogr. Bot. UJ –zdjęcia.

Piotr KÖHLER

**NOWE PERIODYKI I SERIE
NEW JOURNALS AND SERIES**

ERICA

Czasopismo *Erica* (ISSN 1210–065X; każdy numer opatrzony jest dodatkowo numerem ISBN) jest rocznikiem, ukazującym się od 1992 roku, następcą czasopisma *Zprávy Muzei Západočeského Kraje*,

Přiroda, które przestało ukazywać się w związku z likwidacją Zachodnioczeskiego dystryktu. Wydawcą jest nadal Zachodnioczeskie Muzeum. Zachowany został format (A5), nakład (350 egz.) i ogólny zakres czasopisma. Publikuje głównie krótkie doniesienia z zakresu szeroko pojętej przyrody ożywionej jak i nieożywionej, ale także ochrony przyrody i historii nauk przyrodniczych. Wraz ze zmianą tytułu, czasopismo zmieniło szatę graficzną. Na okładce *ERICA* przedstawiony jest rysunek *Erica herbacea*.

Obydwa czasopisma dostępne są we wspólnej Bibliotece Instytutów Botaniki Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Redakcja: ERICA

West Bohemian Museum in Pilsen
Kopeckeho sady 15
301 35 Plzeň
Czech Republic

Jan J. WÓJCICKI

KEW SCIENTIST

Kew Scientist (ISSN 0967-8081) publikuje krótkie, bogato ilustrowane notatki informujące o działalności Ogrodów Botanicznych w Kew i Wakehurst Place. Prezentuje sylwetki pracowników naukowych

KEW **Scientist** April 1995 ISSUE 7

Flora from The Living Collections, The Herbarium and the Laboratories of Kew & Wakehurst Place

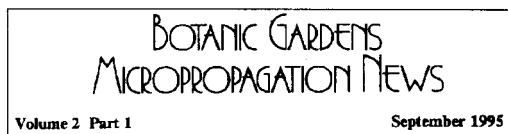
prowadzących kolekcje roślinne ogrodu, uczestniczących w międzynarodowych ekspedycjach i programach badawczych. Omawia kierunki badań rozwijanych w laboratoriach i herbarium. Podaje terminy planowanych konferencji naukowych i sprawozdania z ukończonych obrad.

Ukazuje się od 1992 roku; dwa numery rocznie. Informacje zawarte w *Kew Scientist* dostępne są w: Internet/World Wide Web – URLHTTP://WWW.RBGKEW.ORG.UK

Redaktor: Prof. M. Bennet
Media Resource
Royal Botanic Gardens
Kew, Richmond
Surrey TW9 3AB, U. K.

Elżbieta ZENKTELER

BOTANIC GARDENS MICROPROPAGATION NEWS

Botanic Gardens Micropropagation News (ISSN 0962-7448) publikuje krótkie prace naukowe dotyczące rozmnażania gatunków rzadkich i ginących przy zastosowaniu metody *in vitro*. Zamieszcza listę aktualnych publikacji na temat mikrorozmnażania oraz wykaz konferencji i warsztatów przybliżających stosowanie tej metody w ochronie roślin.

Ukazuje się od 1990 roku; dwa numery rocznie.

Redaktorzy: Michael F. Fay & Peter J. Atkinson
Technical Section
Royal Botanic Gardens
Kew, Richmond
Surrey TW9 3AB, U. K.
E-mail: m.fay@rbgkew.org.uk

Elżbieta ZENKTELER

OGRODY BOTANICZNE, ARBORETA BOTANIC GARDENS, ARBORETA

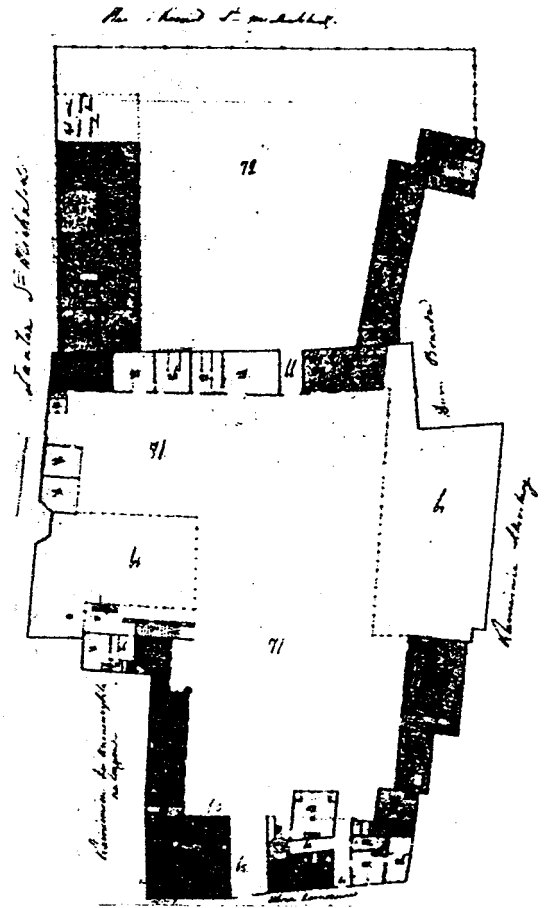
DAWNE OGRODY BOTANICZNE WILNA

Old botanic gardens in Vilna (Vilnius, Lithuania)

Uniwersytet Wileński był najaktywniejszym ośrodkiem botanicznym na przełomie XVIII i XIX wieku w Polsce. Naukę o roślinach wykładali tam najpierw cudzoziemcy, m. in. Jean Emmanuel Gilibert (1741–1814) i Johann Georg Forster (1754–1794), a następnie przyrodnicy polscy: ks. Stanisław Bonifacy Jundziłł (1761–1847) i Józef Jundziłł (1794–1877) [5]. Zgodnie z zaleceniami Komisji Edukacji Narodowej nauczaniu znajomości roślin miał służyć ogród botaniczny. W Wilnie pierwsza placówka o tym charakterze powstała w 1781 r. Do drugiej wojny światowej w mieście tym funkcjonowały kolejno trzy Ogrody Botaniczne. Po pierwszych dwóch nie ma już śladu, trzeci – pomimo dużych trudności – nadal istnieje.

OGRÓD NA DZIEDZIŃCU COLLEGIUM MEDICUM SZKOŁY GŁÓWNEJ LITEWSKIEJ 1781–1787 (-1799)

Najstarszy ogród botaniczny w Wilnie założył Jean Emmanuel Gilibert w roku 1781. Ogród ten mieścił się na dziedzińcu Collegium Medicum Uniwersytetu Wileńskiego (przy ulicy Zamkowej 24, obecnie Pilies 22) (Ryc. 1.). Rośliny w nim rosnące, przede wszystkim drzewa i krzewy, zostały przywiezione z Horodnicy koło Grodna – najstarszego polskiego ogrodu botanicznego założonego przez J. E. Giliberta w 1776 r. przy Królewskiej Szkole Lekarskiej [7: 45]. Po dwóch latach od założenia wileński Ogród liczył już około 2 tys. gatunków [6: 210]. Zdołano wybudować nawet niewielką szklarnię na rośliny cieplejszych stref klimatycznych. Przez następnych kilka lat, do 1787 r. Ogród pod rządami kolejnego profesora – Johanna Georga Forstera wprawdzie się nie rozwijał, ale jego stan nie pogorszył się. Kres jego świetności nastąpił po wyjeździe J. G. Forstera z Wilna w 1787 r. Brak nadzoru przez następne 5 lat (Katedra Historii Naturalnej Uniwersytetu Wileńskiego była wtedy nie obsadzona) sprawił, iż Ogród przestał funkcjonować, a większość kolekcji uległa zniszczeniu do tego stopnia, że gdy Stanisław Bonifacy Jundziłł zakładał nowy Ogród na Sorokiszkach, zdołał przewieźć tam wiosną 1800 r. jedynie kilkaset roślin z ogrodu J. E. Giliberta [8: 124].

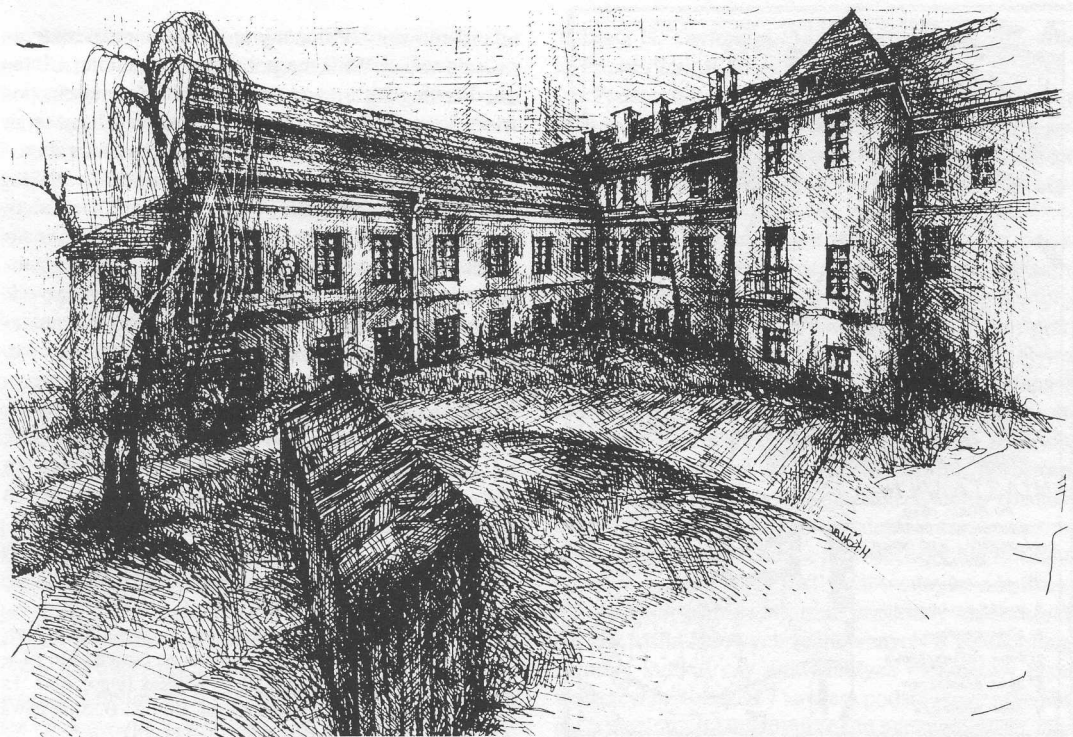
Ryc. 1. Plan Collegium Medicum Szkoły Głównej Litewskiej; lata 80. XVIII w.

Fig. 1 Plan of Collegium Medicum of the Lithuania Main School; end of 18th century.

Obecny stan dziedzińca byłego Collegium Medicum zupełnie nie wskazuje na to, że w drugiej połowie XVIII w. przez kilkanaście lat był tam ogród botaniczny. Rośnie tam teraz kilka drzew, pomiędzy którymi stoją szopy, a wokół nich – wysypisko śmieci. W lewej oficynie pomiędzy oknami pierwszego piętra widać umieszczoną w 1927 r. tablicę pamiątkową poświęconą Juliuszowi Słowackiemu oraz jego popiersie (Ryc. 2.).

OGRÓD NA SOROKISZKACH, 1799–1842

Jesienią 1798 roku rozpoczął S. B. Jundziłł prace nad założeniem nowego Ogrodu Botanicznego na Sorokiszkach, na lewym brzegu Wilenki tuż przed jej ujściem do Wilii [8: 123] (Ryc. 3.). Dzięki energicznym

Ryc. 2. Dziedziniec Collegium Medicum; stan obecny. Rycina piórkem, Małgorzata Köhler, 1995.
 Fig. 2. Collegium Medicum; court; present stat. Drawn by Małgorzata Köhler, 1995.

staraniom S. B. Jundziłła kolekcje roślin szybko wzrastały, tak że w 1824 r. osiągnęły najwyższy poziom – 6565 gatunków. Wybudowano również trzy szklarnie na rośliny tropikalne. O rozwoju Ogrodu i jego kolekcjach informował S. B. Jundziłł kilkakrotnie w swych pracach [1, 2, 3, 4]. Po zamknięciu Uniwersytetu w 1832 r. Ogród przejęła Akademia Medyko-Chirurgiczna. Jego kierownikiem był od 1829 r. Stanisław Batys Gorski (1802–1864), który zreorganizował jego układ według systemu de Jussieu. 1 VIII 1842 r. władze carskie zamknęły Ogród, przeznaczając go po kilku latach na park publiczny. Stopniowo ginęły rośliny w nim uprawiane, najdłużej przetrwały drzewa – ostatnie wycięto dopiero po I wojnie światowej i urządzono tam plac sportowy [6: 225].

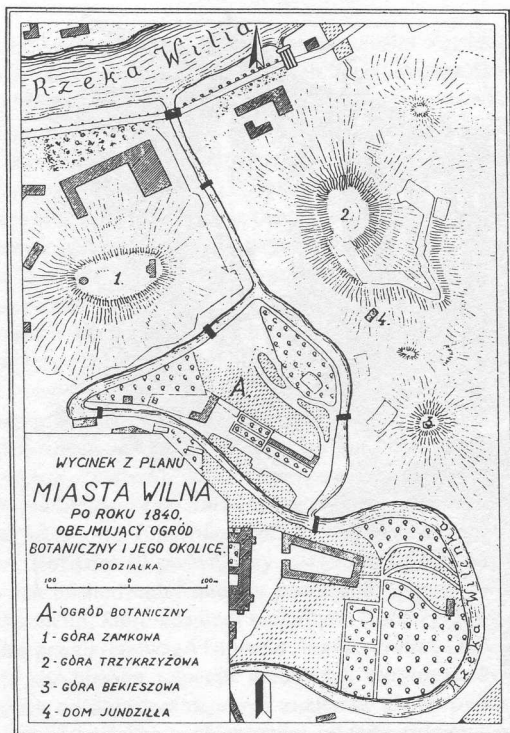
Na terenie dawnego Ogrodu znajduje się obecnie park (Serekiskiu parkas), do którego wchodzi się główną bramą od ulicy Barbary Radziwiłłówny (Barboros Radvilaites gatve). Jego kompozycja w niczym nie przypomina o przeszłości tego miejsca. Po dawnych szklarniach nie ma śladu, przetrwał jedynie budynek, w którym mieściła się Katedra Historii Naturalnej wraz z Gabinetem i Zielnikiem (Ryc. 4.). Po

drugiej stronie Wilenki mieszkał S. B. Jundziłł. Stoi tam wprawdzie teraz niewielki dom, nie wiem niestety, czy to ten, który służył za mieszkanie dyrektorowi Ogrodu.

OGRÓD NA ZAKRECIE OD 1919 R.

Trzeci Ogród Botaniczny w Wilnie założony został w marcu 1919 r. na lewym brzegu Wilii na Zakrecie, w miejscu, które od ponad dwustu lat służyło jako letnia rezydencja magnatom, biskupom wileńskim, jezuitom, a później rosyjskim generałom. Pierwszym dyrektorem Ogrodu został prof. Piotr Wiśniewski (1884–1971), a inspektorem – Konstanty Proszyński (1859–1936). Następnie w latach 1923–1937 Ogrodem kierował prof. Józef Trzebiński (1867–1941), a po jego przejściu na emeryturę – prof. Franciszek Ksawery Skupieński (1888–1962)[6: 227–228]. W latach 1923–1939 Ogród wydawał spisy nasion, najmniej oferował ich w r. 1923 – 306 gatunków, najwięcej zaś – w 1935 r. – 1077 gatunków.

Ogród Botaniczny na Zakrecie nadal funkcjonuje, należy do Uniwersytetu Wileńskiego, a obecnie jest

Ryc. 3. Plan Ogrodu Botanicznego na Sorokiszkach; po 1840 r.
 Fig. 3. Plan of Botanic Garden at Sorokiszki; after 1840.

rekonstruowany. Położony on jest na najniższej terasie zalewowej Wilii, na południe od stadionu Gintaras. Według informacji uzyskanych na miejscu, powierzchnia Ogrodu pierwotnie wynosiła 2 ha, a teraz – 7 ha. Ogród posiada jedną szklarnię wysoką na rośliny drzewiaste (Ryc. 5.) oraz trzy szklarnie niskie: kaktusiarnię, paprociarnię i mnożarkę. Jest zamknięty dla publiczności, czasem przychodzą studenci w ramach zajęć uniwersyteckich. Niezwykle trudna sytuacja ekonomiczna, w jakiej znalazła się Litwa po odzyskaniu niepodległości sprawiła, że zabrakło pieniędzy nie tylko na rozwój Ogrodu, ale nawet na opał. Tylko dzięki wysiłkom pracujących tam osób zgromadzone kolekcje roślin, a szczególnie tropikalnych, przetrwały okresy zimowych mrozów. W przyszłości, po zakończeniu odnawiania, Ogród Botaniczny na Zakrecie znów będzie przyciągał zwiedzających spragnionych kontaktu z egzotycznymi roślinami.

LITERATURA

- [1] JUNDZIŁŁ S. B. 1815. O znakomitszych roślinach Ogrodu Botanicznego. Rzecz czytana na posiedzeniu Akademickiem Uniwersyt.[etu] Wileńsk.[iego] dnia 15 Stycznia 1815 roku przez Prof. Bot. X. B. Stanisława Jundziłła. *Dziennik Wileński* 1: 273–281.
- [2] JUNDZIŁŁ S. [B.] 1818. Wzrost Ogrodu Botanicznego. Rzecz czytana na posiedzeniu akademickiem Wileń-

Ryc. 4. Budynek dawnej Katedry Historii Naturalnej; stan obecny.
 Fig. 5. Building of former Natural History Department; present state.

Ryc. 5. Fragment Ogrodu Botanicznego na Zakrecie – widok na szklarnię; stan obecny. Rycina piórkciem, Małgorzata Köhler, 1995.

Fig. 5. Botanic Garden at Zakret, Vilna – glasshouses; present state. Drawn by Małgorzata Köhler, 1995.

skiego Uniwersytetu, dnia 15 stycznia, 1818 roku. *Dziennik Wileński* 1(3): 310–316.

- [3] JUNDZIŁ S. [B.] 1818. Wzrost Ogrodu Botanicznego. Rzecz czytana na posiedzeniu akademickim Wileńskiego Uniwersytetu, dnia 15 stycznia, 1818 roku. *Dodatek do Kuryera Litewskiego*, nr 28 z dnia 4 kwietnia 1818 r., s. nlb. 1–2.
- [4] JUNDZIŁ S. [B.] 1850. Gabinet historii naturalnej i ogród botaniczny wileńskiego uniwersytetu. *Biblioteka Warszawska* 1: 39–59.
- [5] KÖHLER P. 1991. Botanika w Krakowie i Wilnie w latach 1780–1840. *Wszehświat*, 92(1): 10–13.
- [6] MOWSZOWICZ J. 1948–1951. Z historii dawnych ogrodów botanicznych Uniwersytetu Wileńskiego. *Kosmos*, ser. A, 66(1–3) (wyd. 1951): 209–230.
- [7] MOWSZOWICZ J. 1966. Z historii dawnego Ogrodu Botanicznego w Grodnie (w 190-letnią rocznicę założenia 1775–1965). *Wiad. Bot.* 10(1): 45–47.
- [8] SŁAWIŃSKI W. 1947. X. Stanisław Bonifacy Jundziłł profesor Historii Naturalnej Wszechnicy Wileńskiej. *Ann. UMCS*, sec. E, suppl. I: 1–207, tab. I–XIII.

Piotr KÖHLER

MUZEA, ARCHIWALIA, ZBIORY
MUSEUMS
ARCHIVES, COLLECTIONS

„FLORA WORKUTY” W ZBIORACH
ZIELNIKA MUZEUM PRZYRODNICZEGO
UNIWERSYTETU WROCŁAWSKIEGO –
ZIELNIK KATORŹNIKA, PIOTRA ADASIA
Z LAT 1954–1956

„Flora of Workuta” in the Herbarium
collection at the Wrocław University Museum
of Natural History – a herbarium collected in
1954–1956 by a Siberian convict, Piotr Adas

BUKIET DLA OJCZYZNY

Powstanie i dzieje zielnika Piotra Adasia są, jakże ważnym, przyczynkiem do tragicznych losów Polaków, którzy na terenie Związku Radzieckiego cierpieli i umierali, na długo jeszcze po zakończeniu II woj-

Fot. 1. Piotr Adaś w Workucie (data nieznana).
 Fot. 1. Piotr Adaś at Workuta (data unknown).

ny światowej. Specyfiką rosyjskich łągów był ekstremalny klimat, oraz surowy przygnębiający krajobraz. Dla większości z naszych rodaków klimat stał się przyczyną chorób, a często i śmierci, niewielu więc było w stanie pomimo głodu i katorżniczej pracy dostrzec piękno syberyjskiej natury. Do tych nielicznych należy autor wygnańczego zielnika – Piotr Adaś. Przyroda dalekiej Północy staje się dla niego nie tylko źródłem zachwytu, lecz daje także szansę polepszenia warunków bytu, a co za tym idzie – możliwość przetrwania zesłania.

Piotr Adaś, urodził się 26.06.1910 w Morzyszu, na głębokim Polesiu po stronie rosyjskiej. Tam też aresztowany przez NKWD w roku 1949, i, po fałszywym oskarżeniu o współpracę z gestapo, skazany na 25 lat pracy w obozie. Już we wrześniu tego samego roku zostaje zesłany do Workuty. Pierwsze lata katorgi spędza w pojedynczej celi, bez prawa do korespondencji. W 1954 roku do Workuty przyjeżdża ekipa naukowców zajmujących się poszukiwaniem pokładów węgla, z więźniów zaś tworzy się brygady robocze, które pracują pod ich kierownictwem. Piotr Adaś, wcielony do jednej z takich brygad, rozpoznaje wśród naukowców prof. Konstantina Polikarpowicza, który znał go „jako ucznia z Domowej Szkoły Polskiego Języka i Historii założonej przez profesora etnografa Wacława Łastowskiego” [1].

Profesorowi Polikarpowiczowi, po powrocie do Moskwy, udaje się przekonać odpowiednie instytucje co do konieczności poszerzenia zbiorów flory z okolic Uralu Subpolarnego. Jesienią 1954 roku Piotr Adaś otrzymuje polecenie zebrania zielnika flory okołobiegunowej. Wykonanie tego zadania nie sprawia mu dużych trudności, gdyż Piotr Adaś przejął zamiłowanie do suszenia i przechowywania roślin od swojego dziadka Teodora. Początkowo wychodzi z obozu pod eskortą, potem już samodzielnie. Zbieranie materiałów trwa do roku 1956. Część okazów wystana jest do Moskwy, część zaś, wbrew zakazom i kontroli celnej, przywożą do kraju współwięźniowie Piotra Adasia – Józef Krypajtis i Stanisław Kiałka.

Po powrocie z Łagru w 1963 roku swoje herbarium, które gorzko nazywa „bukietem dla Ojczyzny” przywiezionym z okupionego bestialskimi torturami zesłania, usiłuje Piotr Adaś przekazać w kompetentne ręce. W końcu zgromadzone przez niego zbiory zostały oznaczone i, w uznaniu ich wartości naukowej, włączone do zbiorów Zielnika Muzeum Przyrodniczego Uniwersytetu Wrocławskiego.

KLIMAT I OTOCZENIE WORKUTY

Workuta leży u podnóży północnego krańca gór Ural, tuż za granicą koła polarnego, w południowej części prowincji Pachojskiej należącej do Równinno-Górskiej Krainy Uralskiej. Cechuje ją wyjątkowo ostry, jak na tą szerokość geograficzną klimat. Średnia temperatura najcieplejszego miesiąca – lipca wynosi 12 °C, a lato trwa krótko. Zimy są długie i ostre, a średnia temperatura styczniowa wynosi ok. – 21°C.

„Ziemia w lecie rozmarza na głębokość około metra, ciepłe są tylko właściwie dwa miesiące – lipiec i sierpień” [1].

Fragmentarycznie występuje tu wieczna zmarzlina, a na równinach znajdują się niewielkie jeziora termokrasowe. Niewątpliwy wpływ na tak surowe warunki klimatyczne ma wznoszące się na wschód od Workuty główne pasmo Uralu Polarne. Od zachodu obszar prowincji Pachojskiej graniczy z tundrowymi obszarami Niżu Wschodnioeuropejskiego.

Przepływająca obok obozu rzeka Workuta jest jednym z dopływów Usy, należącej do zlewiska Morza Białego.

Dominującą w okolicach Workuty formacją roślinną jest tundra krzewiasta, przechodząca na południe od zagłębienia w lasotundrę i tajgę z przewagą świerka (*Picea obovata*). Rośliny „Zbierane były w mieście Workucie, które zbudowane jest w tundrze. Rosną

tam wszystkie rośliny z okolicy i zawleczone przez człowieka, wszystkie niskie do 50 cm..." [1].

ZIELNIK PIOTRA ADASIA

Zbiory Piotra Adasia, zakupione przez Zielnik Muzeum Przyrodniczego Uniwersytetu Wrocławskiego liczą 750 arkuszy należących do 248 gatunków roślin naczyniowych, 25 porostów, 2 wątrobowców i nieokreślonej do tej pory liczby mchów. Większość okazów posiada osobne etykiety z datą zbioru i prowizorycznym oznaczeniem. W pojedynczych tylko przypadkach zostały zapisane dane dotyczące siedliska lub odległości od Workuty, w jakiej okazy zostały zebrane. Etykiety pisane są piśmem odręcznym, kopiovym ołówkiem na pergaminowym papierze i wszystkie powstały w latach 1954–1956.

Część z okazów, wskutek złych warunków przechowywania zielnika w latach 1956–1963 uległa uszkodzeniu i obecnie posiada głównie wartość historyczną.

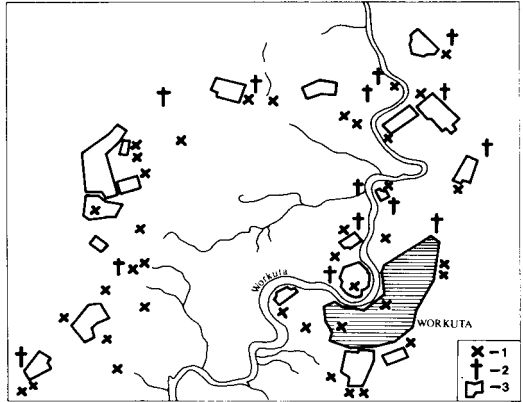
Nie umniejsza to jednak wartości naukowej zielnika, który stanowi pierwszą, tak kompletną próbę dokumentacji flory okolic Workuty.

W zebranych materiale wyraźnie wyodrębnić można co najmniej kilka grup roślinnych (nazwy taksonów zgodne z Flora Europaea [2]).

Wyraźnie zaznacza się obecność materiału zebranego w wewnątrzobozowych ogrodach. Wśród zgromadzonych przez Piotra Adasia materiałów znajdują się m.in. *Cannabis sativa* L., *Cucumis sativus* L., *Triticum aestivum* L. czy *Phaseolus coccineus* L. O stopniu rozwoju ogrodnictwa (czy nawet rolnictwa?) w Workucie świadczyć może obecność licznych gatunków segetalnych takich jak *Agrostemma githago* L., *Apera spica venti* (L.) Beauv. czy *Centaurea cyanus* L.

Na bogactwo flory synantropijnej rozwijającej się w obrębie obozów pracy wskazuje wiele gatunków stale towarzyszących człowiekowi. *Artemisia absinthium* L., *A. vulgaris* L., *Chenopodium album* L. czy *Solanum nigrum* L., to tylko nieliczne przykłady gatunków, które zaliczyć możemy do tej grupy.

Bogato reprezentowane są także szeroko rozprzestrzenione w całej Europie gatunki łąk i pastwisk. W grupie tej spotykamy gatunki różnych siedlisk – zarówno suchych muraw jak i łąk wilgotnych. Nie brak roślin rozpowszechnionych i w naszym kraju jak choćby różnych gatunków z rodzajów *Agrostis*, *Alopecurus*, *Festuca*, *Luzula*, *Poa*, *Plantago* czy *Trifolium*.

Ryc. 2. Okolice Workuty. 1 – kopalnie (mines); 2 – cmentarze (cemeteries); 3 – obozy karne (penal colonies).

Fig. 2. Vicinity of Workuta. 1 – mines; 2 – cemeteries; 3 – penal colonies

Sporadycznie pojawiają się gatunki związane z naszym klimacie z lasami liściastymi takie jak *Adoxa moschatellina* L., *Cardamine bulbifera* L. i *Melampyrum nemorosum* L. Niektóre z nich – jak *Thalictrum aquilegifolium* L. – mogły być związane z niewielkimi płatami zarośli tworzonych przez np. *Spiraea media* F. Schmidt, *Rosa acicularis* Lindl. i różne gatunki wierzby *Salix*.

Bez wątpienia najciekawszą częścią kolekcji są gatunki flory północnosyberyjskiej i okołobiegunowej. Można zaliczyć do tej grupy 83 gatunki czyli prawie 30% zbiorów. Do bardziej interesujących zaliczymy z pewnością: *Astragalus alpinus* L. ssp. *arcticus*, *Betula pubescens* Ehrh ssp. *tortuosa*, *Calypso bulbosa* (L.) Oakes, *Cotoneaster cinnabarinus* Juz., *Draba dahurica* D. C., *D. sibirica* (Pallas) Thell, *Geranium albiflorum* Ledeb., arktyczne gatunki z rodzajów *Pedicularis*, *Trolius* czy *Cerastium*.

Na uwagę zasługuje jednocześnie występowanie gatunków takich jak *Anthemis tinctoria* L. ssp. *tinctoria* czy *Cardaminopsis arenosa* (L.) Hay. o wyższych wymaganiach cieplnych.

Zielnik Piotra Adasia zawiera również około 100 okazów porostów, wątrobowców i mszaków.

Wśród porostów (25 gatunków) na szczególną uwagę zasługują trzy gatunki arktyczne: *Cetraria nivalis* (L.) Ach., *Nephroma arcticum* Nyl. i *Peltigera aptosa* (L.) Willd. Pozostałe gatunki wchodzą w skład flory tundrowej np. *Cetraria islandica* (L.) Ach. i różne gatunki z rodzaju *Cladonia*. W zbiorach znaj-

dują się również gatunki epilityczne. Na uwagę zasługuje bogata reprezentacja flory epiksylicznej, w której występują gatunki doskonale znane również z Polski.

Do tej pory w przebadanym materiale odnaleziono zostały tylko dwa gatunki wątrobowców. Nie jest jednak wykluczone, że kolejne gatunki wątrobowców o drobnych plechach kryją w sobie, czekające dopiero na opracowanie, zbiory mszaków.

DYSKUSJA

Nie ma najmniejszych wątpliwości, że większa część zielnika Piotra Adasia została zebrana na szerokościach odpowiadających szerokości geograficznej Workuty. Świadczy o tym bogata reprezentacja gatunków tundry oraz pokrewnych formacji roślinnych.

Może jednak pojawić się wątpliwość, co do tak wysokiego udziału w zebranych materiale gatunków uprawnych oraz synantropijnych. Po pierwsze - z całą pewnością podejmowane były w okolicach Workuty udane uprawy różnych gatunków roślin użytkowych. Świadczą o tym zarówno wspomnienia więźniów obozu, jak i materiał zielnikowy. Trudno też przypuszczać, by miasto tej wielkości co Workuta (nawet pomijając istnienie rozrzuconych wokół niego pierścieniem obozów pracy) mogło obyć się bez własnych źródeł produkcji żywności. W przydomowych ogródkach uprawiano nawet odporne na mróz odmiany jabłoni, choć faktem jest, że w zielniku Piotra Adasia nie spotkano okazów kwitnących tego gatunku.

Gatunki bardziej wymagające najprawdopodobniej uprawiane były w szklarniach. W zachowanym materiale brak kwitnących okazów *Solanum lycopersicum* czy *Cucumis sativus*, nie wiadomo więc, czy gatunki te w ogóle kwitły i owocowały w warunkach tak krótkiego sezonu wegetacyjnego. Być może zbiory te pochodzą z nieudanych prób uprawy gruntowej. Może ziemię używaną do upraw szklarniowych przywożono pociągami. Jest to kolejna potencjalna droga zawlekania gatunków segetalnych (w szczególności chwastów pól okopowych).

Większość gatunków synantropijnych została zapewne zawleczona wraz z dziesiątkami przychodzących codziennie drogą kolejową transportów. Kolejowe nasypy i rampy przeładunkowe stanowiły lokalne mikrosiedliska o suchym i cieplejszym mikroklimacie, w których gatunki takie jak *Cardaminopsis arenosa* czy *Anthemis tinctoria* bez problemu mogły zdominować się po zawleczeniu ich przez człowieka.

Zielnik flory podbiegunowej zebrany przez Piotra Adasia podczas workuckiej katorgi ma duże znaczenie zarówno historyczne jak i poznawcze.

W aspekcie historycznym z dziejami zielnika związany jest tragiczny los człowieka, dla którego pamięć o dalekiej ojczyźnie i pragnienie podarowania jej „bukietu z zesłania”, były jedynym oparciem i ratunkiem przed zinstytucjonalizowanym systemem degradacji osobowości.

W sensie poznawczym przynosi on pierwsze tak dogłębne spojrzenie na florę okolic Workuty i pozwala na wyciągnięcie wniosków dotyczących postępującego procesu synantropizacji podbiegunowej roślinności.

PODZIĘKOWANIA

Autorzy dziękują pani dr Urszuli Bielczyk (Polska Akademia Nauk, Instytut Botaniki im. W. Szafera w Krakowie) za sprawdzenie oznaczeń porostów, oraz panu doc. dr hab. Władysławowi Kole (Instytut Botaniki Uniwersytetu Wrocławskiego) za sprawdzenie oznaczeń wątrobowców.

LITERATURA

- [1] ADAŚ P. 1991. Jak powstał zielnik roślin koła podbiegunowego. – (mscr.) Zielnik Muzeum Przyrodniczego Uniwersytetu Wrocławskiego.
 [2] TUTIN T. G. et al. 1964–1980. Flora Europaea vol. 1–5. – Cambridge University Press, Cambridge.

LISTA GATUNKÓW ZGROMADZONYCH W ZIELNIKU PIOTRA ADASIA.

Rośliny naczyniowe:

Aconitum septentrionale Koelle, *Adoxa moschatellina* L., *Agrostemma githago* L., *Agrostis canina* L., *A. capillaris* L., *A. gigantea* Roth., *Alchemilla alpina* L., *A. baltica* Sam. ex. Juz., *Allium cepa* L., *Alopecurus geniculatus* L., *A. pratensis* L., *Andromeda polifolia* L., *Androsace filiformis* Retz., *A. septentrionalis* L., *Anthemis tinctoria* L. ssp. *tinctoria*, *Apera spica venti* (L.) Beauv., *Arabis alpina* L., *Arctostaphylos uva-ursi* L., *Artemisia absinthum* L., *A. vulgaris* L., *Asperugo procumbens* L., *Aster sibiricus* L., *Astragalus alpinus* L. ssp. *arcticus*, *Antennaria dioica* (L.) Gartn., *Barbarea vulgaris* R. Br., *Bartsia alpina* L., *Betula nana* L., *B. pubescens* Ehrh. ssp. *tortuosa*, *Bilderdykia convolvulus* (L.) Dum., *Botrychium lunaria* (L.) Sw., *Brassica napus* L., *Bromus secalinus* L., *B. sibiricus* Dromov., *Calamagrostis chalybaea* Laest., *C. lapponica* (Wah.) Hay., *C. obtusata* Trin., *Caltha palustris* L., *Calypso bulbosa* (L.) Oakes, *Campanula rotundifolia* L., *Cannabis sativa* L., *Capsella bursa-pastoris* L., *Caragana arborescens* Lam., *Cardamine bulbifera* L., *C. pratensis* L., *Car-*

daminiopsis arenosa (L.) Hay., *Carex gracilis* Curt., *C. nigra* (L.) Reich., *Carex* sp., *Carum carvi* L., *Centaurea cyanus* L., *Cerastium arvense* L., *C. cerastoides* (L.) Brit., *C. dubium* (Bast.) O. Schwarz., *Chamomilla recutita* (L.) Rausch., *Ch. suaveolens* (Pursh) Rydb., *Chenopodium album* L., *Chrysosplenium alternifolium* L., *Cirsium arvense* L., *Comarum palustre* L., *Cornus suecica* L., *Cotoneaster cinnabarinus* Juz., *Crepis biennis* L., *C. multicaulis* Ledeb., *Cucumis sativus* L., *Dactylis glomerata* L. ssp. *glomerata*, *Delphinium elatum* L., *Deschampsia caespitosa* (L.) P. B., *Descurainia sophia* (L.) Webb, *Dianthus superbus* L., *Diphysium complanatum* (L.) Rothm., *Draba dahurica* D. C., *D. sibirica* (Pallas) Thell, *Dracocephalum thymiflorum* L., *Drosera intermedia* Hayne, *D. rotundifolia* L., *Dryas octopetala* L., *Elymus caninus* L., *E. caninus* x *mutabilis* (Drob.) Tzv., *E. repens* (L.) Gould., *Empetrum nigrum* L., *Epilobium angustifolium* L., *E. davuricum* Fish. ex Horn., *E. latifolium* L., *Equisetum arvense* L., *E. limosum* L., *Erigeron acer* L. ssp. *politum* (Fr.) H. Lindb., *E. borealis* (Vierh.) Simmons, *Eriophorum scheuchzeri* Hoppe., *Erisimum cheiranthoides* L., *Euphrasia stricta* Wolff ex Lehm., *Fagopyrum sagittatum* Gilib., *Festuca ovina* L., *F. pratensis* Huds., *F. tenuifolia* Sibth., *Filipendula ulmaria* (L.) Maxim., *Fumaria officinalis* L., *Galium anisophyllum* Vill., *G. aparine* L., *G. boreale* L., *Gentiana tenella* Roth., *Gentiana verna* L., *Geranium albiflorum* Ledeb., *Goodyera repens* (L.) R. Br., *Hedysarum hedysaroides* (L.) Schinz., *Helianthus annuus* L., *Hieracium alpinum* L., *H. nigrescens* Willd., *Hippuris vulgaris* L., *Juncus arcticus* Willd., *Knautia arvensis* L., *Lamium album* L., *L. amplexicaule* L., *Lappula squarrosa* (Retz.) Dum ssp. *squarrosa*, *Ledum palustre* L., *Leontodon hispidus* L., *Linaria vulgaris* L., *Linnaea borealis* L., *Linum usitatissimum* L., *Luzula campestris* L., *L. multiflora* (Retz.) Lej ssp. *frigida*, *L. sudetica* (Willd.) D. C., *Malachium aquaticum* (L.) Fr., *Malus domestica* L., *Malva pusilla* Sm. in Sowerby, *Matricaria perforata* Merat, *Melampyrum nemorosum* L., *Minuartia macrocarpa* (Pursh.) Ostenf., *Monotropa hypopitys* L., *Myosotis nemorosa* Bess., *M. scorpioides* L., *M. sylvatica* Hoffm., *Omalotheca supina* (L.) D. C., *Ophioglossum vulgatum* L., *Parnassia palustris* L., *Pastinaca sativa* L., *Pedicularis compacta* Steph., *P. labradorica* Wirsig., *P. lapponica* L., *Petasites radiatus* (Gmel.) Toman, *Phaseolus coccineus* L., *Phleum alpinum* L., *P. pratense* L., *Pirola rotundifolia* L., *Pisum* cfr. *sativum* L., *Plantago lanceolata* L., *P. major* L., *P. media* L., *Poa alpina* L., *P. alpina* L. f. *vivipara*, *P. palustris* L., *P. pratensis* L., *P. pratensis* L. f. *vivipara*, *Poa* sp., *P. trivialis* L.,

P. remota Fors., *Polygonum amphibium* L., *P. aviculare* agg., *P. bistorta* L., *P. lapathifolium* L., *P. viviparum* L. var. *tundrica*, *Potentilla argentea* L., *P. crantzii* (Cr.) Beck., *P. erecta* L., *P. norvegica* L., *Prunella vulgaris* L., *Ranunculus acris* L. ssp. *borealis*, *R. affinis* R. Br. in Par., *R. repens* L., *Rhynchospora alba* (L.) Vahl., *Ribes nigrum* L., *Rorippa amphibium* (L.) Bess., *R. palustris* (Leyss.) Bess., *Rosa acicularis* Lind., *Rubus arcticus* L., *R. caesius* L., *R. chamaemorus* L., *Rudbeckia laciniata* L., *Rumex acetosa* L., *R. acetosella* L., *R. aquaticus* L., *R. crispus* L., *R. tenuifolius* (Wallr.) Love., *Sagina x nordmaniana* Lagerh., *Salix alba* L., *S. lanata* L., *S. lapponum* L., *S. nigricans* Sm., *S. purpurea* L., *S. reticulata* L., *Saussurea parviflora* (Poirot) D. C., *Saxifraga cernua* L., *S. moschata* Wulf., *Scheuchzeria palustris* L., *Secale cereale* L., *Senecio congestus* (R. Br.) D. C., *S. integrifolius* (L.) Clairv., *S. vulgaris* L., *Sibbaldia procumbens* L., *Silene alba* (Mill.) E. H.L. Krause, *S. noctiflora* L., *S. vulgaris* (Moench) Garcke, *Sinapis arvensis* L., *Sisymbrium altissimum* L., *S. loeseli* L., *S. officinale* (L.) Scop., *Solanum lycopersicum* L., *S. nigrum* L., *S. tuberosum* L., *Solidago virga aurea* L., *Spergularia arvensis* L., *Spergularia rubra* (L.) Presl., *Spiraea media* F. Schmidt, *Stachys palustris* L., *Stellaria ciliatise-pala* Trautv., *S. graminea* L., *S. longipes* Goldie, *S. media* (L.) Vill., *S. palustris* Retz., *Tanacetum bipinnatum* (L.) Schul.-Bip., *Taraxacum praestans* agg., *Thalictrum aquilegifolium* L., *Th. minus* L., *Thlaspi arvense* L., *Trientalis europaea* L., *Trifolium arvense* L., *T. lupinaster* L., *T. pratense* L., *T. repens* L., *Trisetum flavescens* (L.) Beauv., *Triticum aestivum* L., *Trolium asiaticus* (L.) T. europaeus L., *T. x uralensis* Gorodkov, *Tropaeolum maius* L., *Tussilago farfara* L., *Urtica dioica* L., *U. urens* L., *Vaccaria pyramidata* Med., *V. myrtillus* L., *V. uliginosum* L., *V. vitis-idea* L., *Valeriana capitata* Link, *Veronica alpina* L., *V. longifolia* L., *Viola arvensis* Murr., *V. biflora* L., *V. palustris* L., *V. selkirkii* Pursh ex Gold.

Porosty:

Cetraria nivalis (L.) Ach., *C. islandica* (L.) Ach., *Coelocaulon aculeatum* (Schreb.) Link, *Cladonia alpestris* (L.) Rabenh., *Cl. coccifera* (L.) Willd., *Cl. gracilis* (L.) Willd., *Cl. rangiferina* (L.) Web., *Cl. squamosa* (Scop.) Hoffm., *Cl. uncialis* (L.) Web., *Evernia prunastri* (L.) Ach., *Hypogymnia physodes* (L.) Nyl., *Lasallia pustulata* (L.) Merat, *Nephroma arcticum* Nyl., *Parmelia saxatilis* (L.) Ach., *Parmelia sulcata* Th. Tayl., *Peltigera aptosa* (L.) Willd., *P. canina* (L.) Willd., *P. rufescens* (Weis.) Humb., *Physcia stellaris* (L.) Nyl., *Platismatia glauca* (L.) W. Culb. et

C. Culb., *Pseudevernia furfuracea* (L.) Zopf., *Ramalina farinacea* (L.) Ach., *Rhizocarpon geographicum* (L.) DC., *Umbilicaria polyphylla* (L.) Baumg., *Xanthoria parietina* (L.) Th. Fr.

Wątrobowce:

Marchantia polymorpha (Ness.) Burgeff, *Lophocolea bidentata* (L.) Dum.

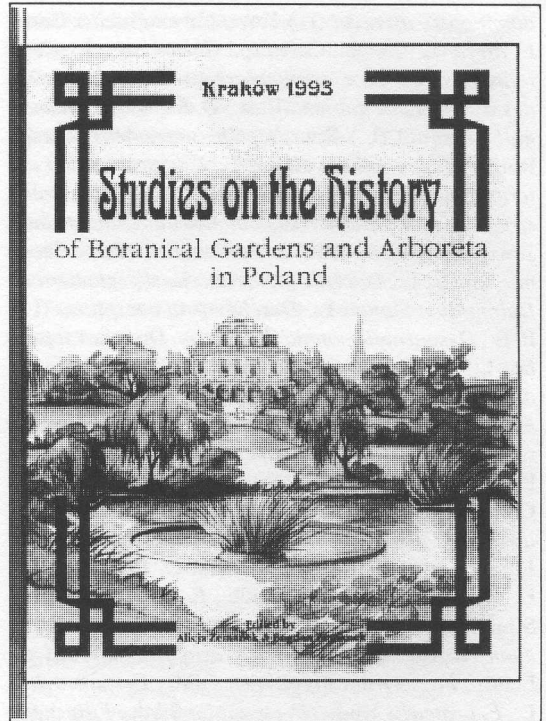
Edward KOZIOL, Krzysztof ŚWIERKOSZ

RECENZJE BOOK REVIEWS

ZEMANEK A., ZEMANEK B. (red.). *Studies on the History of Botanical Gardens and Arboreta in Poland*. Polish Botanical Studies, Guidebook Series 9. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków. 1993. ss. 154. Cena 5.00, zł. ISSN: 0867-0749; ISBN: 83-855444-18-1.

W prezentowanej książce opublikowane zostały materiały z sympozjum, które odbyło się w roku 1983 dla uczczenia 200-lecia Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Składa się na nią dwanaście opracowań autorskich jedenastu botaników z sześciu placówek naukowych Polski. W pierwszym i drugim referacie [A. Zemanek, B. Zemanek – *Studies on the history of botanical gardens and arboreta in Poland*: 5–9; B. Zemanek – *The role of botanical gardens in the development of scientific study of plants*: 11–20] autorzy wprowadzili uczestników w tematykę sympozjum i przybliżyli problematykę studiów nad dziejami żywych kolekcji roślinnych oraz omówili w skrócie ich rolę w rozwoju badań botanicznych.

W trzech kolejnych opracowaniach [D. Nespiak – *The earliest botanical gardens of Wrocław*: 21–27; Z. Schwarz – *Private botanical gardens in the 17th-18th centuries and the development of natural science in the Gdańsk centre*: 29–45; A. Doroszevska – *The oldest botanical gardens in Warsaw*: 47–58] autorki przedstawiły materiały dotyczące historii najstarszych ogrodów Wrocławia, Gdańska i Warszawy. Zapewne najstarsze ogrody botaniczne zakładano przy klasztorach, zwłaszcza Benedyktynów i Cystersów, ale materiały historyczne dotyczące takich kolekcji roślinnych na terenie Polski nie były tu przedstawione, natomiast omówiono historię prywatnych ogrodów botanicz-

nych we Wrocławiu i Gdańsku, których początki sięgają XVI wieku, oraz królewskich ogrodów botanicznych istniejących w Warszawie w wieku XVII. Na przełomie wieku XVIII i XIX ważnym ośrodkiem rozwoju botaniki było także Wilno, gdzie ogród botaniczny przy uniwersytecie założono w roku 1781. Materiały do historii badań botanicznych prowadzonych we Wilnie znajdujemy w opracowaniu W. Grębeckiej [*The Vilna school of botany (1781–1832)*: 59–76].

Dzieje Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie oraz nazwiska botaników z tego ośrodka naukowego, upamiętnione w nazwach roślin są tematami dwóch następnych opracowań [A. Zemanek – *The history of the Botanic Garden of the Jagiellonian University in Cracow*: 77–93; Z. Mirek – *Plant names formed in commemoration of botanists of the Cracow Botanic Garden*: 95–111]. W krakowskim Ogrodzie Botanicznym pracowało wielu znanych botaników, których nazwiska zostały uhonorowane utworzeniem 16 nazw rodzajowych oraz 241 nazw (epitetów) gatunkowych lub wewnątrzgatunkowych.

W kolejnych dwóch opracowaniach przedstawiona została historia Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego [K. Kukułczanka – *The history of*

the scientific activity of the Botanic Garden of Wrocław University (1811–1982): 113–121] oraz Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Warszawskiego [T. Majewski – *The history of the Botanic Garden of Warsaw University: 123–135*]. Dwa ostatnie opracowania zamieszczone w omawianej książce poświęcone zostały roli i znaczeniu specyficznych ogrodów botanicznych, jakimi są arboreta [W. Bugała – *The role of the Kórnik Arboretum in the development of Polish dendrology: 137–146*; J. Tumiłowicz – *The Rogów Arboretum and its role in forest experimentation: 147–154*].

Adam BORATYŃSKI

Od Redakcji: Sprzedaż omówionej pozycji: ZEMANEK A., ZEMANEK B. (red.) – *Studies on the History of Botanical Gardens and Arboreta in Poland* prowadzi Dział Wydawnictw, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46, 31–512 Kraków.

DIDUCH JA. P. *Rastitelnyj pokrov gornogo Kryma (struktura, dynamika, ewolucja i ochrana)*. Akademia Nauk Ukrainy, Instytut Botaniki im. N. G. Cholodnogo, Kiev, Naukova Dumka, 1992. ss. 256. Cena 10USD. ISBN 5–12–003225–1.

Omawiana książka jest podsumowaniem ponad 20-letnich badań autora nad szatą roślinną Krymu. Na jej treść składa się sześć rozdziałów poprzedzonych wstępem i zakończonych wnioskami oraz spisem cytowanej literatury. We wstępie dokonano przede wszystkim przeglądu historii badań szaty roślinnej Krymu, uwzględniając prace florystyczne licznych botaników, m. in. A. Rehmana z drugiej połowy XIX w. Pierwszy rozdział książki obejmuje teoretyczne rozważania nad metodami poznawania i opisywania szaty roślinnej, a zwłaszcza roślinności. Znajdujemy tu wytłumaczenie pojęć podstawowych z zakresu fitocenologii oraz przegląd literatury, głównie rosyjskiej i radzieckiej, dotyczącej tej problematyki. Przyjęta przez autora metodyka badań nie jest, niestety, w pełni porównywalna z metodą fitosocjologiczną Braun-Blanqueta, powszechnie stosowaną zarówno w Polsce jak i w całej zachodniej Europie.

W rozdziale drugim przedstawione zostało przestrzenne zróżnicowanie szaty roślinnej gór Krymu. Autor omawia tu strefowy układ zbiorowisk roślinnych w górach oraz przedstawia mapę roślinności rzeczywistej (jednobarwna w skali 1:400 000), z zaznaczeniem proponowanego przez siebie geobotanicznego podziału Krymu na regiony. W dalszej części rozdziału zostały omówione warunki fizjograficzne oraz

podane charakterystyki roślinności wydzielonych regionów geobotanicznych.

Rozdział trzeci – najobszerniejszy – to przegląd fitocenozy wyróżnionych na badanym terenie. Autor traktuje fitocenozy jako podstawowe i elementarne jednostki przestrzennego zróżnicowania szaty roślinnej. Wyróżniane przez siebie zbiorowiska roślinne grupuje w siedem typów roślinności, w tym między innymi fitocenozy leśne, lasy o charakterze parkowym, zbiorowiska zaroślowe oraz kilka typów fitocenozy o charakterze stepowym i łąkowym. Wszystkie wyróżnione typy fitocenozy zostały scharakteryzowane pod względem ekologiczno-fitocenologicznym. W charakterystykach podano także obszar zajęty przez poszczególne typy roślinności oraz omówiono rozmieszczenie i warunki występowania zaliczonych do nich fitocenozy.

W rozdziale czwartym przedstawione zostało zróżnicowanie florystyczne szaty roślinnej. Dokonano tu przeglądu struktury systematycznej poszczególnych fitocenozy, przeanalizowano udział elementów geograficznych, form życiowych, ekspansywność oraz zanikanie gatunków, udział gatunków o szerokich i wąskich skalach ekologicznych, udział gatunków w różnym stopniu kserotermicznych, etc. Rozdział piąty książki zawiera rozważania na temat ewolucji szaty roślinnej. Przedstawiono w nim udział elementów genetycznych oraz etapy rozwoju roślinności w przeszłości, w tym zwłaszcza w holocenie. Na tej podstawie autor wydziela szereg typów roślinności od najstarszych – reliktowych aż do zbiorowisk o charakterze antropogenicznym, powstałych stosunkowo niedawno. W dalszej kolejności, w rozdziale szóstym autor omawia zmiany zachodzące współcześnie w szacie roślinnej Krymu, oraz komentuje skuteczność dotychczasowej ochrony i dalsze potrzeby w tym zakresie. Na zakończenie książki autor jeszcze raz komentuje osiągnięte wyniki.

Recenzowana publikacja jest ilustrowana piętnastoma rycinami, w tej liczbie znajdują się dwie mapy – roślinności naturalnej i odpowiednik potencjalnej roślinności naturalnej (roślinności „odtworzonej”, jak ją nazywa autor). Dodatkowym urozmaiczeniem i uzupełnieniem książki są kolorowe tablice, na których przedstawiono fotografie kilku typów krajobrazu, wybranych zbiorowisk roślinnych oraz gatunków roślin. Dopelnieniem omawianej publikacji jest bardzo obszerny spis cytowanej literatury, zawierający aż 881 pozycji, w tym liczne pozycje autorów polskich.

Adam BORATYŃSKI

Od Redakcji: Sprzedaż omówionej książki DIDUCH JA. P. – *Rastitelnyj pokrov gornogo Kryma (struktura*

ra, dynamika, ewolucja i ochrona) prowadzi: Institute of Botany, Ukrainian Academy of Sciences, Tereshchenko Str. 2, 252601, Kiev, Ukraine

S. CASTRIVIEJO *et al.* (red., *Flora iberica: plantas vasculares de la Península Ibérica e Islas Baleares*. Real Jardín Botánico, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid, 1993. ISBN 84-00-06221-3 (cała flora). Vol. III. Plumbaginaceae (partim) – Capparaceae. ss. LIV, 730, tablic 143. ISBN: 84-00-07375-4 (tom III). Vol. IV. Cruciferae – Monotropaceae. ss. LIV, 730, tablic 198. ISBN: 84-00-07385-1 (tom IV).

Trzeci i czwarty tom *Flora iberica* jest kontynuacją przewidzianego na osiem tomów dzieła, którego tom pierwszy ukazał się w roku 1986, a drugi w roku 1990 (patrz *W. B.* 31, 2: 127–128 i *W. B.*). Układ treści tomów trzeciego i czwartego jest identyczny i bardzo zbliżony do układu tomów poprzednich. W części wstępnej, o stronach numerowanych I-LIV, w obu omawianych tomach zamieszczono preambułę, wprowadzenie, wykaz zielników wykorzystanych do ich opracowania oraz listę autorów, następnie wykaz flor podstawowych, wykaz skrótów i znaków oraz klucz generalny (do rodzin).

Część właściwa zawiera opisy rodzajów, gatunków (i taksonów niższego rzędu) oraz klucze do oznaczania. W tomie trzecim znalazły się opisy 107 gatunków z rodzaju *Limonium*, które powinny były być zamieszczone w tomie drugim, razem z pozostałymi rodzajami z rodziny *Plumbaginaceae*. Dalej zamieszczono w kolejności opisy rodzin, rodzajów i gatunków z następujących rodzin – *Paeoniaceae*, *Elatinaceae*, *Guttiferae*, *Tiliaceae*, *Malvaceae*, *Ulmaceae*, *Moraceae*, *Cannabaceae*, *Urticaceae*, *Violaceae*, *Cistaceae*, *Tamaricaceae*, *Frankeniaceae*, *Cucurbitaceae*, *Salicaceae* oraz *Capparaceae*. Opracowania dotyczące poszczególnych rodzajów, chociaż przygotowane przez 28 autorów, są konsekwentnie ujednolicone pod względem treści.

W tomie czwartym znalazły się dane dotyczące gatunków i rodzajów z rodzin *Cruciferae*, *Resedaceae*, *Ericaceae*, *Empetraceae*, *Pyrolaceae* i *Monotropaceae*. W ich przygotowaniu brało udział aż 41 autorów.

Opisy wszystkich gatunków zamieszczone w obu omawianych tomach *Flora iberica* zawierają, oprócz opisów morfologicznych oraz synonimiki, krótkie opisy warunków występowania i rozmieszczenia na Półwyspie Iberyjskim, a także dane na temat wartości użytkowych poszczególnych taksonów oraz ich

zmienności. Ponadto na uwagę zasługuje większa niż w tomach poprzednich liczba ilustracji, zwłaszcza całostronicowych tablic gatunkowych. W miarę przybywania kolejnych tomów flory liczba ta wykazuje wyraźne tendencje wzrostowe, i tak w tomie III jest ich 143, a w tomie IV 198, podczas gdy w tomach poprzednich była znacznie mniejsza. W rodzajach trudnych, takich jak wspomniane już *Limonium* oraz *Tamarix* w tomie III, czy niektórych rodzajach rodzin *Cruciferae* i *Resedaceae* oraz rodzaju *Erica* w tomie IV, zamieszczono dodatkowe ryciny dla ułatwienia oznaczania.

Obydwie książki zamykają appendyksy i indeksy, analogiczne jak w tomach poprzednich. Od strony edytorskiej są one tak samo starannie przygotowane, jak poprzednio wydane woluminy omawianej flory i zapewne spotkają się z zainteresowaniem botaników również w Polsce.

Adam BORATYŃSKI

JACKOWIAK B. *Antropogeniczne przemiany flory roślin naczyniowych Poznań*. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Poznań, 1990. Seria Biologia 42. 232 ss, 35 ryc., 21 tab. ISBN 83-232-0287-7; ISSN 0554-811X.

Autor omawianej książki postawił sobie za zadanie prześledzenie historycznych i współczesnych przemian zachodzących we florze Poznań. Tak szerokie potraktowanie tematu badań zmusiło go z jednej strony do opracowania flory miasta, tu traktowanej jako materiał do dalszych analiz, a z drugiej strony do dokładnego prześledzenia i sklasyfikowania warunków bytowania roślin w terenie w różnym stopniu zurbanizowanym, jak też określenia stopnia hemerobii poszczególnych taksonów.

Warunki bytowania roślin na terenach miejskich są często nieporównywalne do warunków bytowania poza miastem. Tereny zurbanizowane charakteryzują się znacznie zmienionymi warunkami środowiska, zwłaszcza występowaniem specyficznych siedlisk nie spotykanych w naturze, a także odznaczają się znacznym zanieczyszczeniem i skażeniem środowiska, poważnymi modyfikacjami stosunków klimatycznych i zachwianiem stosunków wodnych. Problematyka ta przedstawiona została w drugim rozdziale prezentowanej książki, w trzecim natomiast omówiono historyczny rozwój badań florystycznych i geobotanicznych Poznań i jego najbliższych okolic, począwszy od pierwszej połowy XIX wieku. W rozdziale czwartym czytelnik znajdzie omówienie metodyki badań, w tym rozważania na temat klasyfikacji geograficzno-

historycznej flory, stopnia hemerobii poszczególnych taksonów, podziału synantropodynamicznego flory, wskaźników zmian antropogenicznych, jakie w niej zaszły oraz omówienie przyjętej w dalszych częściach pracy klasyfikacji socjologiczno-ekologicznej flory. Wyjaśniono tu także metodę oceny przemian zachodzących we florze w XIX i XX wieku, metodę analizy porównawczej flor różnych kompleksów użytkowania przestrzeni miejskiej oraz formę prezentacji danych. Zakończeniem części wstępnej jest rozdział piąty, w którym przedstawiono charakterystykę fizjograficzną terenu badań.

Zasadniczą część opracowania to rozdział szósty, w którym omówione zostały kierunki, tempo i zakres przeobrażeń flory Poznania. Przedstawiono tu skład geograficzno-historyczny liczącej 1229 gatunków flory oraz jej stan synantropodynamiczny. Dalej czytelnik znajdzie analizę antropogenicznych zmian składu flory w grupach systematycznych, w grupach form życiowych Raunkiera, w wyróżnianych przez autora grupach socjologiczno-ekologicznych, a także analizę zmian udziału niektórych grup roślin pod wpływem antropopresji oraz porównanie składu flory wyróżnionych kompleksów użytkowania przestrzeni. Dynamika flory omówiona została w rozdziale siódmym, a w następnym zamieszczono uwagi autora dotyczące ochrony szaty roślinnej Poznania na tle aktualnego stanu dynamicznego flory. Ostatni, dziewiąty rozdział to podsumowanie wyników i wnioski. Ważnym uzupełnieniem książki jest dodatek – „Alfabetyczny wykaz i charakterystyka roślin naczyniowych miasta Poznania”, zamieszczony po ostatnim rozdziale. Wszystkie wymienione taksony zostały tam scharakteryzowane pod względem częstości występowania, stopnia hemerobii, apofityzmu, występowania w kompleksach użytkowania przestrzeni, przynależności do grup geograficzno-historycznych, synantropodynamicznych, socjologiczno-ekologicznych oraz grupy form życiowych Raunkiera. Na końcu zamieszczono wykaz literatury cytowanej w tekście i wykorzystanej do sporządzenia listy gatunków (ponad 200 pozycji) oraz angielskie i niemieckie streszczenie.

Uzupełnieniem scharakteryzowanej pozycji wydawniczej jest „Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Poznaniu” (Jackowiak 1993, patrz niżej).

Omówioną książkę można nabyć bezpośrednio w Zakładzie Taksonomii Roślin U.A.M., Al. Niepodległości 14, 61-713 Poznań.

Adam BORATYŃSKI

JACKOWIAK B. *Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Poznaniu – Atlas of distribution of vascular*

plants in Poznań. Poznań, 1993. Prace Zakładu Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, 2. (Publications of the Department of Plant Taxonomy of the Adam Mickiewicz University in Poznań, No 2). 409 ss, 6 ryc., 4 tab. ISBN 83-85599-26-6.

Książka ta jest niejako prezentacją całości materiałów wykorzystanych w trakcie analizy *Antropogenicznych przemian flory roślin naczyniowych Poznania* (Jackowiak 1990, patrz pozycja poprzednia) i w tym sensie należy ją traktować jako uzupełnienie tego studium, na co z resztą zwraca uwagę sam autor we wstępie do *Atlasu*. W części wstępnej sprecyzowany został cel, przedmiot i zakres opracowania, a dalej (rozdział 2.) przypomniano charakterystykę fizjograficzną oraz przedstawiono rozwój historyczny i strukturę przestrzenną miasta z zaznaczeniem występowania kompleksów użytkowania przestrzeni. Ostatni – trzeci rozdział części wstępnej książki omawia źródła materiałów oraz metody przyjęte w pracy, a więc technikę kartowania, nomenklaturę taksonów i układ atlasu, przegląd zastosowanych tu klasyfikacji flory oraz metodę prezentacji rozmieszczenia i treść informacji zamieszczonych na kartogramach. W pracy zastosowano metodę kartowania w sieci pól podstawowych o boku 1 km, stanowiących dziesiątne rozwinięcie siatki kwadratów przyjętych w *Atlasie rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce*. Na kartogramach przedstawiono w sposób zróżnicowany stanowiska historyczne i współczesne na tle rozmieszczenia stref wysokiej i niskiej zabudowy oraz terenów niezabudowanych miasta. W obrębie stanowisk historycznych odrębnymi znakami odróżniono stanowiska gatunków rodzimych i archeofitów od stanowisk kenofitów i efemerofitów, wydzielając jednocześnie cztery okresy, w jakich stanowiska były obserwowane. Wśród stanowisk współczesnych odrębnymi znakami zaznaczono dominujący w kwadracie stopień hemerobii gatunku. Ponadto na kartogramach zaznaczono: ramkę z danymi dotyczącymi statusu geograficzno-historycznego, tendencji synantropodynamicznych, grupy socjologiczno-ekologicznej oraz formy życiowej Raunkiera; diagram ze spektrum hemerobii gatunku; diagram rozkładu stanowisk w kompleksach użytkowania przestrzeni.

Każdy kartogram został oznaczony bieżącym numerem, opisany nazwą gatunkową (niekiedy także podgatunkową) łacińską i polską oraz nazwą rodziny. W sumie przedstawiono kartogramy 1223 taksonów. Uzupełnieniem map jest „Wykaz flory, źródeł archiwalnych i stanowisk rzadkich gatunków”, w którym

podano systematyczny wykaz 1300 gatunków stwierdzonych na badanym terenie w latach 1828–1985. Przedstawiony pod koniec alfabetyczny wykaz rodzajów z podaniem numerów map i stron znacznie ułatwia korzystanie z opracowania. Książka została wydana w wersji dwujęzycznej, polsko-angielskiej, co rozszerzy niewątpliwie zakres jej odbiorców. Na uwagę zasługuje jej staranne przygotowanie edytorskie i redakcyjne.

Omówioną książkę można nabyć w cenie 11,00 - zł (łącznie z kosztami wysyłki) bezpośrednio w Zakładzie Taksonomii Roślin U.A.M., Al. Niepodległości 14, 61–713 Poznań

Adam BORATYŃSKI

CHMIEL J. *Flora roślin naczyniowych wschodniej części Pojezierza Gnieźnieńskiego i jej antropogeniczne przeobrażenia w wieku XIX i XX. Część I i II*. Prace Zakładu Taksonomii Roślin Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, nr 1. Wyd. Sorus, Poznań, 1993. ISBN: 83–85599–23–1. Część I, 202 ss., 53 ryc., 48 tab. Część II, Atlas rozmieszczenia roślin, 212 ss., 1186 ryc. [map].

Prezentowana publikacja jest florystyczną monografią wschodniej części Pojezierza Gnieźnieńskiego – obszaru podlegającego od bardzo dawno wpływom gospodarki człowieka, bowiem, jak sam autor zaznacza we wstępie, „tutaj formowały się zręby państwowości polskiej”.

Część pierwsza (szkoda, że nie zatytułowana) zawiera ocenę zasobów florystycznych na tle zarysu warunków fizjograficznych, ze szczególnym uwzględnieniem zmian w środowisku naturalnym, jakie dokonały się pod wpływem działalności gospodarczej w XIX i XX wieku. W trzech pierwszych rozdziałach przedstawiono tu kolejno: dotychczasowe badania florystyczne Pojezierza Gnieźnieńskiego, cel badań oraz metodykę zbierania informacji. Rozdział czwarty zawiera opis warunków środowiska przyrodniczego, takich jak położenie geograficzne, geologia, geomorfologia, warunki glebowe, klimatyczne i wodne oraz ogólny opis szaty roślinnej. Temu ostatniemu zagadnieniu poświęcono nieco więcej miejsca, określając pozycję geobotaniczną terenu badań oraz omawiając jego potencjalną roślinność naturalną i współczesną roślinność rzeczywistą. W końcowej części rozdziału przedstawiono krótko historię osadnictwa oraz przeobrażenia środowiska przyrodniczego spowodowane przez osadnictwo.

Wyniki badań wraz z ich szczegółową metodyką omówione zostały w rozdziałach od piątego do ósmego. Rozdział piąty to wszechstronna charakterystyka flory Pojezierza Gnieźnieńskiego. Zamieszczono tu

analizę statystyczną flory, omówiono udział taksonów w ekosystemach w różnym stopniu zniekształconych (wg skali Sukoppa) oraz częstość ich występowania. W dalszej części rozdziału scharakteryzowano historyczno-geograficzny skład flory, podając wskaźniki zmian antropogenicznych, udział poszczególnych grup historyczno-geograficznych oraz stopień rozpowszechnienia gatunków je reprezentujących i ich udział na siedliskach o różnych zakresach hemerobii. Następnie scharakteryzowano udział grup form życiowych (wg Raunkiera), grup socjologiczno-ekologicznych oraz elementów geograficznych. W następnych dwóch rozdziałach omówiono dynamikę antropogenicznych przemian składu gatunkowego flory, jakie dokonały się tu w XIX i XX wieku, z uwzględnieniem różnych form użytkowania przestrzeni.

Dużo uwagi w pracy poświęcono charakterystyce synantropodynamicznego stanu flory (rozd. 8.). Omówiono tu udział gatunków hemerofobowych i hemerofilowych, zwracając szczególną uwagę na gatunki wymarłe oraz zagrożone wyginięciem. Z zagadnieniami tymi wiąże się bezpośrednio rozdział następny, w którym przedstawione zostały uwagi dotyczące dotychczasowego zakresu i form oraz dalszych potrzeb ochrony przyrody w związku z istniejącymi i przewidywanymi przemianami powstającymi pod wpływem różnych aspektów antropopresji. Wyniki wszystkich analiz powtórzone zostały we wnioskach (rozdział 10.).

Na końcu tej części opracowania zestawiono wykaz cytowanej literatury, liczący 210 pozycji oraz zamieszczono streszczenie angielskie.

Część II, zatytułowana *Atlas rozmieszczenia roślin*, jest właściwie uzupełnieniem i kartograficzną ilustracją części pierwszej. Zawiera ona krótkie uwagi metodyczne, wykaz znaków i skrótów, indeks nazw rodzajowych oraz 1186 kartogramów zestawionych po sześć na każdej stronie. Zastosowano tu metodę kartowania w sieci pól o boku 1 km, stanowiących rozwinięcie dziesiętnej siatki kwadratów przyjętych w *Atlasie rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce*. Rozmieszczenie roślin na kartogramach przedstawiono różniąc stanowiska współczesne, potwierdzone w terenie przez autora, oraz stanowiska historyczne. Na każdym kartogramie zamieszczono kolejny numer gatunku, jego nazwę łacińską oraz charakterystykę występowania, jak stopień i średni poziom hemerobii, częstość, przynależność do grupy synantropodynamicznej, historyczno-geograficznej, form życiowych, socjologiczno-ekologicznej, elementu geograficznego, grupy ekologiczno-klimatycznej, a także określono wpływ różnych form antropopresji.

W sumie prezentowane opracowanie bardzo dobrze charakteryzuje zarówno samą florę wschodniej części Pojezierza Gnieźnieńskiego, jak i zachodzące tam przemiany. Jest to jedyne bodaj w naszym piśmiennictwie florystycznym opracowanie, w którym tak wielki nacisk położono na rolę gospodarki człowieka na kształtowanie się szaty roślinnej obszaru nie zurbanizowanego.

Omówione pozycje wydawnicze można nabyć w Zakładzie Taksonomii Roślin U. A.M., Al. Niepodległości 14, 61-713 Poznań.

Adam BORATYŃSKI

ZAJĄC, M. CIACIURA, M. ZAJĄC. *Rośliny naczyniowe Zaodrza (na zachód od Szczecina) – The Vascular Plants of Zaodrza (to the West of Szczecin)*. Uniwersytet Szczeciński, Rozprawy i Studia T. (CCXVI) 142. Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, 1993. 153 ss., 1 ryc. ISBN 83-85798-28-5; ISSN 0860-2751.

W omawianej publikacji prezentowane są wyniki inwentaryzacji florystycznej przeprowadzonej przez autorów w latach 1990-1992 na obszarze Pomorza Zachodniego położonym pomiędzy granicą państwa na zachodzie i Odrą na wschodzie, z wyłączeniem terenów znajdujących się w granicach miasta Szczecina. W opracowaniu podano przede wszystkim systematyczny spis gatunków (wg układu przyjętego w *Roślinach polskich*), z wykazem stanowisk. W spisie uwzględnione zostały gatunki znalezione w terenie, jak i zaginione lub prawdopodobnie zaginione, których stanowiska wymieniane były w wcześniejszych doniesieniach florystycznych. Podano także gatunki sztucznie wprowadzone oraz naturalizowane. W sumie wymieniono 984 taksony.

Spis poprzedzony został krótkim wstępem, przeglądem historii badań florystycznych Zaodrza oraz omówieniem badań przeprowadzonych przez samych autorów. W tej części podano także uwagi metodyczne dotyczące samego spisu i opisów stanowisk, słownik nazw geograficznych użytych w pracy oraz wykaz skrótów. Pod koniec opracowania zamieszczono liczący 37 pozycji wykaz literatury, streszczenie angielskie oraz indeks łacińskich nazw rodzajów.

W ten sposób przybyło jeszcze jedno ważne, syntetyczne opracowanie florystyczne tym bardziej interesujące, że dotyczy zakątka kraju do niedawna nie zawsze dostępnego.

Adam BORATYŃSKI

B. SUSZKA, C. MULLER, M. BONET-MASIMBERT. *Nasiona leśnych drzew liściastych. Od zbioru do siewu*. PWN Sp. z o.o. Warszawa – Poznań 1994 (wersja polska). 300 ss. ISBN 83-01-11367-7. INRA Editions, Paris 1994 (wersja francuska).

Nasiona wielu gatunków drzew, aby modły skiełkować, wymagają przygotowania polegającego na przerwaniu ich spoczynku. Wieloletnia współpraca autorów niniejszego podręcznika – pracowników Instytutu Dendrologii PAN w Kórniku oraz Centre de Recherches Forestières INRA w Nancy-Champenoux – zaowocowała opracowaniem sposobów przechowywania i przysposabiania do siewu nasion kilkunastu gatunków drzew. Wyniki tych badań przedstawiono w prezentowanej niżej książce, wydanej równolegle w językach polskim (PWN) i francuskim (INRA Editions), przy czym wydanie polskie było możliwe tylko dzięki dotacji Lasów Państwowych, które też wykupiły prawie cały jej nakład.

Treść podręcznika podzielono na dwie części – ogólną i szczegółową. W pierwszej czytelnik może zapoznać się z takimi zagadnieniami, jak dojrzewanie i zbiór owoców i nasion, czyszczenie, sortowanie, przechowywanie, ocena i przysposabianie nasion do siewu oraz ich wysiewy w szkółkach. W części szczegółowej przedstawiono sposoby postępowania dla 15-tu gatunków drzew, ważnych dla gospodarki leśnej, bądź też używanych do zadrzewień lub nasadzeń parkowych. Każdemu gatunkowi poświęcono odrębny rozdział. We wstępnych partiach tych rozdziałów podano podstawowe wiadomości dotyczące gatunków, opisując pokrótce ich budowę morfologiczną, zasięg naturalny oraz omawiając budowę kwiatów, owoców i nasion oraz fenologię kwitnienia i owocowania. W tym miejscu możnaby ubolewać, że nie podano źródeł wielu interesujących danych, takich, jak np. rozmiary, do których dorastają poszczególne gatunki, wiek jaki osiągają, ich zasięg poziomy i pionowy, a także wiele innych, przy czym podkreślenia wymaga fakt, że książka jest prawdziwą kopalnią i takich wiadomości.

Właściwa treść rozdziałów zaczyna się jednak dalej, dopiero od momentu, w którym przedstawiono sposoby zbioru, wstępnego czyszczenia i transportu owoców, poprzez oczyszczanie nasion, ich przechowywanie, spoczynek i jego likwidację, ocenę jakości nasion aż po wysiew w szkółce. Tu właśnie przedstawione zostały wyniki oryginalnych i długotrwałych badań autorów, przede wszystkim nad spoczynkiem nasion oraz ich krótko – i długoterminowym przechowywaniem. Walory podręcznika podnosi przystępne, chociaż szczegółowe opracowanie prezentowanych w

nim informacji, zrozumiałe nie tylko dla specjalistów szkółkarzy, lecz także dla osób nie wprowadzonych w terminologię szkółkarską. Na specjalną uwagę zshuje ponadto fakt kompleksowego potraktowania nasion poszczególnych gatunków „od zbioru do siewu”. Na zakończenie należałoby życzyć autorom i odbiorcom wydania w możliwie jak najszybszym czasie kolejnych książek z zakresu nasiennictwa i szkółkarstwa, bo przecież na przedstawionych w omawianej pozycji wydawniczej 15 gatunkach nie kończy się lista liściastych drzew leśnych ani Polski ani Francji.

Adam BORATYŃSKI

J. JAKUBOWSKA-GABARA. *Recesja zespołu świetlistej dąbrowy Potentillo albae-Quercetum Libb. 1933 w Polsce*. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1993. 191 ss. ISBN 83-7016-722-5

Zespół świetlistej dąbrowy opisany został przez Libberta przed ponad 60-ciu laty z okolic Lipian koło Myśliborza, z zachodniej części Pojezierza Pomorskiego. Na terenie Polski zbiorowisko to występuje ekstrazonalnie na północnej granicy zasięgu. W warunkach naturalnych, jak pisze autorka prezentowanego opracowania, wykształcone ono było jedynie na niewielkich powierzchniach przyszczytowych partii niewysokich wzniesień. Ze względu na walory takich miejsc, zostały one w znacznej części już dawno skolonizowane i zajęte pod osady ludzkie. Pozostałe płaty autogenicznych ciepłolubnych dąbrów uległy najczęściej daleko idącym zniekształceniom w wyniku zrębowego zagospodarowania i obecnie ich siedliska najczęściej pokryte są leśnymi zbiorowiskami zastępczymi. Z drugiej natomiast strony, w wyniku różnorodnej działalności człowieka w lasach grądowych, w tym przede wszystkim w efekcie wypasu i nadmiernego rozrzedzenia drzewostanów, wykształciły się z nich ciepłolubne dąbrowy o charakterze antropogenicznym.

Autorka prezentowanego opracowania zadała sobie trud dotarcia do stanowisk zespołu najwcześniej udokumentowanych zdjęciami fitosocjologicznymi, w tym także do jego *locus classicus*. W sumie odszukała ona 11 miejsc, w których zdjęcia fitosocjologiczne *Potentillo albae-Quercetum* wykonano przed 10 do 60 laty. Powtórzenie w tych samych miejscach badań fitosocjologicznych dało bogaty i bardzo interesujący materiał porównawczy, dobrze obrazujący przeobrażenia, jakie dokonały się w strukturze drzewostanów, w składzie gatunkowym oraz w udziale syntaksonomicznych grup gatunków płatów roślinności opisanych przed laty jako świetlista dąbrowa. W wszy-

stkich tych miejscach zaobserwowana została sukcesja gatunków cienioznośnych, inwazja grabu lub leszczyny i zanikanie gatunków światłolubnych, charakterystycznych dla *Potentillo albae-Quercetum*. Zespół ten, zdaniem autorki, należy na terenie Polski do silnie zagrożonych, bowiem jego antropogeniczne płaty, najczęściej u nas spotykane, ulegają przekształceniom na drodze rekreatywnej sukcesji wtórnej w zbiorowiska o charakterze grądowym, a najsilniej zniekształcone płaty zespołu, z drzewostanami sosnowymi, ewoluują w kierunku dąbrów trzcinnikowych. Badania te potwierdzają w pełni wcześniej zaobserwowane zmiany w strukturze i składzie gatunkowym światłolubnych dąbrów, wykonane w rezerwacie Kwiatówka pod Miechowem oraz w Puszczy Białowieskiej. Natomiast regeneracja autogenicznych płatów *Potentillo albae-Quercetum*, silnie zmienionych w drodze zrębowej gospodarki leśnej, jest praktycznie niemożliwa z uwagi na kontynuację ich zrębowego zagospodarowania.

Adam BORATYŃSKI

TOMIAŁOJĆ L. (red.), *Ochrona przyrody i środowiska w dolinach nizinnych rzek Polski (Nature and environment conservation in the lowland river valleys of Poland)*. Polska Akademia Nauk, Komitet Ochrony Przyrody. © Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków 1993. 235 ss. ISBN 83-901-236-0-6.

Przyroda dolin rzek, zwłaszcza „dużych rzek” należy w Europie, a także w Polsce, do najbardziej przekształconych, by nie powiedzieć zniszczonych, a obszary dolin charakteryzujące się jeszcze w miarę dobrze zachowanymi, naturalnymi warunkami przyrodniczymi, łatwo mogą ulec zaburzeniom w efekcie nie do końca przemyślanych zabiegów gospodarczych. Komitet Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk zagadnieniom ochrony rzek i ich dolin poświęcił dwie interdyscyplinarne sesje naukowe, zorganizowane we Wrocławiu w latach 1991 i 1992. W prezentowanej książce zgromadzono referaty wygłoszone na tych konferencjach, dołączono jednocześnie próbę oceny skutków ekologicznych planowanej budowy tzw. „Drogi Wodnej Wschód – Zachód”.

Książka podzielona jest na trzy zasadnicze części, poświęcone kolejno dużym rzekom, drodze wodnej wschód – zachód i małym rzekom. W części pierwszej znalazły się referaty omawiające walory przyrodnicze rzek i ich dolin w świetle badań ornitologicznych (L. Tomiałojć i A. Dyrz oraz W. Nowicki i H. Kot), ichtologicznych (T. Backiel), oraz stanu i potrzeb ochrony Wisły i jej doliny (Z. Kajak). Zamiesz-

czono tu też omówienie projektu przekształcenia górnej Wisły w nowoczesną drogę wodną (J. Henig). Dla botaników najbardziej interesujące w tej części będą zapewne opracowania J. M. Matuszkiewicza pt. „Geobotaniczna analiza potrzeb i możliwości działań dla ochrony roślinności i krajobrazu doliny środkowej Wisły” oraz T. Macickiej i W. Wilczyńskiej pt. „Aktualna roślinność środkowej Odry i jej zagrożenia”.

Druga część książki zawiera dwa opracowania dotyczące ekologicznych i przyrodniczych konsekwencji budowy drogi wodnej wschód – zachód. W pierwszym z nich Z. Kajak omawia problemy ekologii, ochrony przyrody i ochrony środowiska na trasie projektowanej drogi wodnej, w drugim natomiast P. Chylarecki i W. Nowicki rozważają, jakie nastąpią zmiany w awifaunie w wyniku jej budowy.

W części trzeciej, poświęconej „małym rzekom”, przedstawiono poglądy na temat regulacji takich cieków wodnych (E. Pierzgałski oraz J. Żelazo), omówiono techniczne sposoby wzbogacania wartości przyrodniczych rzek i ich dolin (W. Jankowski), a następnie przedstawiono znaczenie małych rzek oraz ich dolin dla awifauny (M. Kupczyk oraz A. Dombrowski, S. Chmielewski i M. Rzępała). Zamieszczono tu też opracowanie J. Herbicha i W. Górskiego dotyczące specyfiki, zagrożenia i ochrony przyrody dolin małych rzek Pomorza.

W końcowej części książki przytoczone zostały uchwały i wnioski, podjęte przez Komitet Ochrony Przyrody PAN w efekcie obydwu sesji naukowych poświęconych ocenie stanu środowiska przyrodniczego i zagrożeniom przyrody powodowanym (oraz mogącym się pojawić) w wyniku rywalizacji głośnych ostatnio projektów zagospodarowania dolin rzecznych. Prezentowana książka, pomimo niewielkiego udziału opracowań dotyczących szaty roślinnej, powinna zainteresować także botaników ze względu na bardzo duże zagrożenie zbiorowisk łągowych.

Adam BORATYŃSKI

THOMAS N. TAYLOR & EDITH L. TAYLOR *The Biology and Evolution of Fossil Plants*. The Ohio State University. Prentice Hall 1993. ss. XXII + 982, około 1600 rycin i fotografii. Cena 95 US \$. ISBN 0-13-651589-4.

Zamiarem Tomasa i Edith Taylor było napisanie nowoczesnego podręcznika paleobotaniki, adresowanego przede wszystkim do profesjonalistów, ale także do studentów oraz różnych nieprofesjonalistów jak np. kolekcjonerów skamieniałości. Książka ta powstała na bazie poprzedniej, autorstwa samego tylko

Tomasa N. Taylora pt. *Paleobotany: An Introduction to Fossil Plant Biology* (1981).

Podręcznik składa się z 23 rozdziałów, każdy z nich rozpoczyna się krótkim wstępem, w którym podawane są najistotniejsze informacje wprowadzające do danej grupy systematycznej roślin, oraz o dziś żyjących jej przedstawicielach.

W rozdziale pierwszym zapoznajemy się z różnymi formami fosylnego materiału roślinnego, opisami technik preparacji roślinnych „skamielin”. Kolejny rozdział traktuje o początkach życia na Ziemi, pierwszych organizmach prokariotycznych i eukariotycznych, o ważnych wydarzeniach w pierwszych etapach ewolucji życia na Ziemi (np. powstanie tlenowej atmosfery). Rozdziały 3, 4 i 5 poświęcone są roślinom niższym, kopalnym grzybom, bakteriom, porostom, ujęto tu także sinice, glony i mszaki. Kolejny rozdział omawia organizmy roślinne o niejasnej przynależności systematycznej, będące prawdopodobnie formami przejściowymi między roślinami wodnymi a lądowymi (np. *Spongiophyton*), oraz przykłady najstarszych śladów roślin lądowych zachowanych w postaci fragmentów kutikul czy zdrewniałych elementów przewodzących. Rozdział 7 zawiera podstawowe informacje o morfologii i anatomii roślin naczyniowych; jego znajomość jest niezbędna przy lekturze dalszych części podręcznika traktujących o różnych grupach roślin lądowych. Rozdział 8 omawia najwcześniejsze rośliny lądowe, określane dawniej mianem psylofitów, które podzielono obecnie na 3 jednostki: *Rhyniophyta*, *Zosterophyllophyta*, *Trimerophyta*. Szczególnie ważne są najnowsze, bardzo ciekawe informacje o gametofitach tych roślin. W rozdziale 9 autorzy zajmują się różnymi grupami widłakowych począwszy od najstarszych przedstawicieli (*Drepanophycales*) aż po widłaki współczesne oraz od małych form (*Lycopodiales*) po wymarłe giganty (*Lepidodendrales*). Roślinom skrzypowym poświęcony jest rozdział 10, natomiast rozdział następny, bardzo obszerny, zawiera opisy różnorodnych grup paproci. Pranagozależkowe omówiono w 12 rozdziale. Kolejne rozdziały, do 22, są poświęcone bogatemu i różnorodnemu światu kopalnych roślin nasiennych, począwszy od paproci nasiennych aż do okrytozależkowych, w nawiązaniu do żyjących współcześnie ich potomków. Najstarsze nasienie (*Elkinsia*), drogę od heterosporii do nasion karbońskich paprotników oraz ewolucję elementów anatomicznych nasienia opisano w rozdziale 13. Zdaniem autorów, powstanie nasienia stanowi jedno z najważniejszych wydarzeń w ewolucji świata roślinnego. Kolejne dwa rozdziały traktują o paprociach nasiennych paleozoiku (rozdział 14) i mezozoiku (15), a roz-

dział 16 poświęcono morfologii liści roślin z paleozoiku (28 typów morfologicznych liści) i mezozoiku (27 typów). Od rozdziału 17 do 22 autorzy wprowadzają nas w zagadnienia ewolucji roślin nagozalążkowych. Na początku sporo miejsca poświęcono *Cycadophytes* i *Ginkgophytes* (rozdziały 17 i 18). Formy o niejasnym pokrewieństwie (np. *Voynovskyaes* i *Gnetales*), zaliczane do roślin nagozalążkowych, opisano w rozdziale 19. W następnym rozdziale opisano obszernie kordaity, rośliny nagonasienne z paleozoiku, często spotykane we florach karbonu i permu. Uczestniczyły one w tworzeniu pokładów węgla. Rozdział 21 omawia rośliny iglaste, z uwzględnieniem wyników najbardziej aktualnych badań i zawiera opisy takich rodzin, jak *Utrechtiaceae* (karbon-perm), *Emporiaceae* (karbon), *Majonicaceae*, *Ullmanniaceae*, *Ferugliocladaceae*, *Buriadiaceae* (perm), *Palissyaceae* (trias-jura), *Cheirolepidiaceae* (trias-kreda) i inne.

Rozdział 22 poświęcony jest okrytozalążkowym – ich pochodzeniu, miejscu powstania, pozycji tych skamielin, które zdaniem niektórych badaczy dowodzą przedkredowego istnienia *Angiospermae*. Opisana jest historia rozwoju kredowych okrytozalążkowych od najwcześniejszych znalezisk ziaren pyłku, odcisków liści i innych organów, od form najprimitywniejszych do bardziej zaawansowanych. Autorzy dokonali przeglądu dróg ewolucyjnych wielu rodzin z *Magnoliopsida* i *Liliopsida*. Treścią ostatniego, 23 rozdziału są zagadnienia związane z interakcją roślin-zwierzę. Autorzy omawiają różnorodne formy interakcji m.in. zapylanie roślin, zjadanie przez roślinożerców, ślady minowania liści przez owady. Zamieszczono dane o szczątkach roślinnych znalezionych w przedwach pokarmowych kopalnych zwierząt.

Podsumowując należy stwierdzić, że zamiar autorów został w pełni zrealizowany. Otrzymaliśmy doskonały podręcznik paleobotaniki uwzględniający wszystkie najnowsze wyniki badań w tej dziedzinie nauki. Książka ta oparta jest jednak głównie na materiałach amerykańskich, co dla użytkownika europejskiego jest pewnym ograniczeniem, zwłaszcza w omówieniach flor młodszych (trzeciorzęd, czwartorzęd). Należy dodać, że wśród cytowanych autorów są także polskie nazwiska, W. Szafera, M. Reymanówny i D. Zdebskiej.

Podręcznik jest dostępny w języku angielskim. Należy mieć nadzieję, że zostanie on przetłumaczony na język polski, tym bardziej, że postęp, jaki dokonał się od czasu wydania polskiego podręcznika W. Szafera i M. Kostyniuka *Zarys paleobotaniki* (1962), wpłynął na zdezaktualizowanie jego treści w znacznym stopniu.

Cennym uzupełnieniem książki jest słownik terminów obejmujący ok. 600 pozycji, aktualna w chwili wydania książki tabela geologicznej skali czasu, obszerny spis literatury (2500 pozycji), indeks rzeczowy i indeks nazw łacińskich. Szata graficzna podręcznika Thomasa i Edith Taylor jest na wysokim, profesjonalnym poziomie, liczne rysunki i zdjęcia ułatwiają poprawną percepcję omawianych problemów. Pozytywnego wrażenia dopełnia właściwie dobrana, zarówno pod względem koloru jak i treści rysunków, okładka.

Grzegorz WOROBIEC

DIRSCHKE H. *Pflanzensoziologie. Grundlagen und Methoden*. UTB für Wissenschaft: grosse Reihe, Ulmer, Stuttgart 1994, 683 str., 343 ryc., 55 tabel. ISBN 3-8252-8078-0 (UTB) Pp., ISBN 3-8001-2662-1 (Ulmer) Pp.

Podręcznik fitosocjologii Dierschkego ukazał się w 30 lat po ostatnim, trzecim wydaniu (z 1964 r.) klasycznej książki Brauna-Blanqueta *Pflanzensoziologie. Grundzuge der Vegetationskunde*. Zbliży się do niego objętością, lecz różni pod wieloma względami treścią. Dierschke pominał charakterystykę cech siedliskowych (klimatu i gleb), która u Brauna-Blanqueta zajmuje blisko 1/3 całości. Uwagę skupił przede wszystkim na roślinach i roślinności, przedstawił też nowe kierunki, jakie rozwinęły się w ostatnich latach. Całe dzieło cechuje szerokie uwzględnienie zagadnień ekologicznych i fitogeograficznych. Duży nacisk położony jest na precyzowanie i wyjaśnianie terminologii, opis metod badawczych i możliwości praktycznych zastosowań omawianej dziedziny.

Książka podzielona jest na 12 części oraz wiele rozdziałów i podrozdziałów, zaznajamiających czytelnika z całością fitosocjologii. Treść poszczególnych części to: I – odrębność fitosocjologii jako nauki, jej działy, II – historia kierunku środkowoeuropejskiego, zwłaszcza szkoły Brauna-Blanqueta i Tüxena, III – zespoły roślinne jako jednostki podstawowe – definicje, czynniki utrzymujące zbiorowiska (m.in. współzycie roślin, zwłaszcza konkurencja i ich przystosowania), wpływ człowieka na florę, a zarazem na zbiorowiska, IV – morfologiczne cechy płąt roślinności m.in. formy życiowe gatunków z zestawieniem ich klasyfikacji dla środkowej Europy, struktura pionowa i pozioma roślinności, synuzje, jednolitość względnie różnorodność fitocenoz, V – zdjęcia fitosocjologiczne – głównie praktyczne aspekty prac terenowych, VI – konstruowanie tabel fitosocjologicznych i ich różne wersje, możliwości stosowania programów komputerowych, VII – analiza gradien-

tów (ordynacja) i klasyfikacja zbiorowisk roślinnych, warianty i komplementarność tych metod, skale ekologiczne gatunków i ich rola wskaźnikowa (liczby Ellenberga), szerokie fitogeograficzne ujęcia klasyfikacyjne i klasyfikacja fitosocjologiczna, różnice między kilkoma „szkołami”, VIII – klasyfikacja Brauna-Blanqueta – podstawowe zasady, przegląd klas, związków i rzędów roślinności śródskowej Europy, krytyka niektórych założeń i trudności w praktyce, IX – nowe techniki komputerowe służące rozwojowi „teoretycznej fitosocjologii”, numeryczne zestawianie dużej ilości danych, zastosowanie analizy wielu zmiennych „Multivariate Verfahren”) dla obiektywnego charakteryzowania wielokierunkowych zależności (np. cech zbiorowisk roślinnych i siedlisk), automatyczne tworzenie klasyfikacji roślinności, modelowanie i prognozowanie zjawisk (koncepcji tych autor książki nie przedkłada ponad tradycyjne postępowanie), X – dynamika roślinności – rytmika sezonowa, sukcesja (m.in. badania eksperymentalne), strategie życiowe roślin, teorie klimaksowe, potencjalna roślinność naturalna, fluktuacje – wahania stanów roślinności – i jej historia związana ze zmianami klimatu i działalnością ludzką, XI – przestrzenne układy zbiorowisk roślinnych, niedawno wprowadzone synsocjologiczne interpretacje – kompleksy (sigm-associacje, sigmeta), i ich grupy (geosigmeta, geosyntaksony) oraz rozmieszczenie poziome i pionowe, piętra roślinne, różne ujęcia kartograficzne – mapy gatunków, mapy roślinności rzeczywistej i potencjalnej roślinności naturalnej, wykorzystanie fotografii lotniczych, nowe techniki map komputerowych, XII – zasięgi zespołów – znaczenie map zasięgów gatunków, elementy geograficzne, zonalność roślinności, syntaksony geograficzne zastępcze, kartograficzne przedstawianie granic areałów jednostek szaty roślinnej.

Tekst książki ilustrowany jest bardzo dobrze, przede wszystkim tabelami fitosocjologicznymi i diagramami. Obszerny wykaz literatury obejmuje 61 stron, całość zamyka skorowidz rzeczowy.

Książka Dierschkego napisana jest w sposób ścisły, niemal encyklopedyczny. Zawiera bardzo dużo informacji i przez wiele lat będzie nieodzowną pomocą dla geobotaników. Z założenia dotyczy ona śródskowej Europy i opiera się głównie na osiągnięciach autorów kręgu niemieckiego. Z Polski uwzględniono 59 publikacji. Stanowi to ok. 3% wykazu literatury i nie odzwierciedla w pełni naszej problematyki i dorobku. Nasuwa się więc pytanie, czy należałoby dążyć do przetłumaczenia na język polski bardzo dobrej książki Dierschkego z odpowiednim jej uzupełnieniem, czy do napisania nowego polskiego podręczni-

ka z zakresu fitosocjologii, która jest u nas dziedziną żywą i szeroko rozwiniętą.

Anna MEDWECKA-KORNAŚ

FIEDORUK A. T. *Sadowo-parkoweje iskusstwo Bielorusii*. Izdatielstwo Uradzaj, Minsk, 1989, ss. 248. Cena 3.60rbl.

Na obszarze Białorusi, której zachodnia część należała przez długie lata do naszego kraju, istniało wiele rozległych, w większości polskich, rezydencji magnackich i dworów szlacheckich otoczonych w przeszłości malowniczymi ogrodami. Burzliwe przemiany historyczne na tych ziemiach sprawiły, że niewiele z nich przetrwało do dzisiejszego dnia.

Badacze dawnego Związku Radzieckiego interesowali się nimi w niewielkim stopniu, a niewłaściwie na ogół zagospodarowanie przyczyniało się do dewastacji tych obiektów, należących często do bezcennych dóbr kultury. Niejako wbrew obowiązującym prądom działał przez długie lata Aleksander Fiedoruk, botanik i dendrolog, który w chwilach wolnych od pracy naukowej w Ogrodzie Botanicznym w Mińsku prowadził inwentaryzację zespołów pałacowo-parkowych na terenie obecnej Białorusi. Recenzowana monografia jest efektem jego wielostronnych studiów, prowadzonych przez ponad dwadzieścia lat. Autor nie ograniczył się do inwentaryzacji dworów i pałaców oraz szczegółowych opisów przyrodniczych otaczających je parków. Na podstawie analizy zachowanych dokumentów pisanych i ikonograficznych starał się zestawić najważniejsze informacje o dziejach parków oraz ich związkach z aktualnymi prądami panującymi w historii sztuki ogrodniczej.

Ponieważ opublikowana monografia ma charakter popularnej książki, dostępnej dla szerokiej publiczności, autor wykorzystał w niej zaledwie część zgromadzonych danych, z bardzo skrótownym przedstawieniem informacji botanicznych. Układ pracy nawiązuje do popularnych na świecie publikacji z zakresu historii sztuki ogrodniczej. Obejmuje ona trzy obszernie trzy rozdziały: 1. Początki rozwoju sztuki ogrodniczej, 2. Parki o układzie geometrycznym, 3. Parki krajobrazowe.

Sztuka ogrodów na badanych ziemiach przechodziła podobne fazy, jak w innych krajach Europy, od użytkowych ogródków lekarskich i sadów, do skomplikowanych dzieł sztuki ogrodniczej, których charakter łączył się ściśle z historią innych dziedzin kultury. Najstarsze, XIII-wieczne dokumenty mówią o ogrodach użytkowych zakładanych przy klasztorach i zamkach. Pierwsze renesansowe ogrody włoskie po-

wstały w XVI w. przy polskich rezydencjach magnackich, m. in. Radziwiłłów w Nieświeżu i Albie oraz Mirskich w Mirze. Z XVII i XVIII w. znanych jest wiele ogrodów barokowych i klasycystycznych, charakteryzujących się regularnym, geometrycznym układem i bogactwem małej architektury ogrodowej, jak np. rezydencja króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w Stanisławowie koło Grodna. Większość ogrodów zachowanych do dnia dzisiejszego, to nasładowe naturę romantyczne parki angielskie, pochodzące z XIX lub początków XX w. Taki charakter miał na przykład ogromny, 65-hektarowy ogród Tyszkiewiczów w Belmoncie, czy romantyczny park Wereszczaków w Tuhanowiczach, upamiętniony w poezji Mickiewicza.

Autor prezentowanej monografii badał nie tylko historyczne założenia ogrodowe przy dawnych dworach i pałacach. W wyniku przeprowadzonej inwentaryzacji zachowanego drzewostanu stwierdził, że do dzisiejszego dnia przetrwało w ogrodach około 300 gatunków drzew i krzewów z różnych regionów klimatycznych, wśród nich wiele rzadkich i zasługujących na ochronę. Szkoda, że książka zawiera jedynie ich rosyjskie nazwy, z pominięciem łacińskich, co utrudnia czytanie obcojęzycznemu odbiorcy.

Na zakończenie monografii autor zastanawia się nad bardzo ważnym problemem, mianowicie sprawą ochrony ocalałych obiektów. W 588 zbadanych miejscowościach jedynie 107 parków zachowało się dobrze do dzisiejszego dnia, 68 spośród nich przetrwało częściowo, 132 – fragmentarycznie. Blisko 50 % (tj. 281) uległo bezpowrotnemu zniszczeniu. Optymistycznym zakończeniem książki jest stwierdzenie, że dotychczas 74 zespoły pałacowo-parkowe zostały uznane za pomniki kultury i przyrody, a tym samym zabezpieczone przed dalszą dewastacją. Przyszły los pozostałych wciąż pozostaje niepewny. Wysoki poziom edytorski książki A. Fiedoruka, ilustrowanej licznymi planami, rycinami i kolorowymi fotografiami, przyczyni się zapewne do jej szerokiej recepcji, a tym samym – popularyzacji zagadnień ochrony dawnych ogrodów.

Alicja ZEMANEK

WARCHOLIŃSKA A. U. *Chwasty polne Wzniesień Łódzkich. Atlas rozmieszczenia. (Segetal weeds of the Łódź Upland. Atlas of the distribution)*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. Łódź 1993, ss. 413. ISBN 83-7016-686-5.

Dominującym elementem krajobrazu Wzniesień Łódzkich są pola i łąki. Około 60% powierzchni zaj-

mują pola uprawne, z którymi nieodłącznie związane są liczne gatunki chwastów. Tej właśnie grupie roślin poświęcona jest najnowsza praca Aurelii U. Warcholińskiej *Chwasty polne Wzniesień Łódzkich*. Zasadniczą część monografii stanowi atlas rozmieszczenia gatunków segetalnych. Poprzedza go krótkie wyjaśnienie metodyki badań oraz charakterystyka mezoregionu Wzniesień Łódzkich. Część atlasowa to 325 kartogramów, na których zawarte są najważniejsze informacje o gatunkach chwastów towarzyszących uprawom: liczba kwadratów, w których takson wystąpił, forma życiowa według Raunkiaera, przynależność do grupy geograficzno-historycznej wg podziału zaproponowanego przez Kornasia. Dla gatunków rzadkich podano kategorię zagrożenia.

Zaletą atlasu jest zgodność wykreślonej sieci kwadratów z siatką zastosowaną w ATPOL. Dzięki temu możliwa jest nie tylko ocena aktualnego stanu zachowania regionalnej flory segetalnej, ale istnieje możliwość wykorzystania atlasu przy sporządzaniu map rozmieszczenia gatunków polskiej czy europejskiej flory.

Należy też wspomnieć o stronie technicznej kartogramów. Wykonano je bardzo starannie i zamieszczono bez nadmiernego zmniejszania (na jedną stronę przypada jeden kartogram), dzięki czemu zawarte na nich treści są czytelne i przejrzyste.

Chociaż przedstawienie rozmieszczenia chwastów polnych było głównym zamiarem autorki, nie pozostawia ona danych graficznych bez komentarza. W kolejnym rozdziale (po części atlasowej) poddaje florę wnikliwej analizie systematycznej i ekologicznej. Nie pomija problemu jej antropogenicznych przemian. Na uwagę zasługuje lista zagrożonych gatunków segetalnych, która może być wprowadzeniem do szczegółowych badań nad rzadkimi i zagrożonymi gatunkami chwastów.

Wspomnieć należy też o aspekcie praktycznym omawianej publikacji. Opracowanie daje możliwość poznania chwastów najbardziej limitujących uzyskiwanie wysokich plonów.

Pracę kończy obszerna najnowsza literatura przedmiotu (104 pozycje) oraz indeks gatunków, który ułatwia poruszanie się po części atlasowej.

To nowoczesne, rzetelne opracowanie flory regionalnej godne jest polecenia każdemu, kto zajmuje się florą segetalną i jej przemianami, jak również ekologiczną i florystyczną geografiją roślin.

Anna KNOPIK

**NADCHODZĄCE SPOTKANIA
FORTHCOMING MEETINGS**

- **SUCROSE METABOLISM**, 8–13 May 1995, Fundación para Investigaciones Biológicas Aplicadas, Mar del Plata, Argentina.

Informacja: Dr Horacio Pontis *lub*

Dr Graciela Salerno
Fundación para Investigaciones
Biológicas Aplicadas
Casilla de CORREOS 1348
7600 Mar del Plata, Argentina
Tel. +54 23 74 8257
Fax: +54 23 74 3357

- **PALEOBOTANY / COAL SCIENCE SYMPOSIUM**, 28 May – 1 June 1995, University College of Cape Breton, Sydney, Nova Scotia, Canada.

Informacja: Dr Erwin L. Zodrow

University College of Cape Breton
P. O. Box 5300
Sydney
Nova Scotia
Canada B1P 6L2
Fax: +902/562 01 19

- **VII EXPEDITION OF OPTIMA ITINERA MEDITERRANEA. EXPEDITION TO PELOPONNISOS, GRECE**, 28 May–17 June 1995, Botanical Institute, Department of Biology, University of Patras, Patras, Grecia.

Informacja: Prof. dr. G. Kamari

Botanical Institute
Department of Biology
University of Patras
GR-265 00 Patras, Greece
Tel. +30 61 99 72 76 *lub* +30 61 99 76 41
Fax: + 30 61 99 72 75

- **MANAGING THE MODERN HERBARIA**, 5–6 June 1995, Royal Ontario Museum, Toronto, Ontario, Kanada.

Informacja: Deborah Metsger

Department of Botany
Royal Ontario Museum
100 Queen's Park Crescent
Toronto
Ontario, Canada M5S 2C6

- **THE SIXTH INTERNATIONAL CONFERENCE „PRESERVATION OF OUR WORLD IN THE**

WAKE OF CHANGE”, 25–29 June 1995, Jerusalem, Izrael.

Informacja: ORTRA Ltd.

P. O. Box 50432
Tel Aviv 61500, Izrael

- **50 ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO**, 26 czerwiec – 1 lipiec 1995, Kraków.

Informacja: Dr Anna Drozdowicz

Ogród Botaniczny
Uniwersytetu Jagiellońskiego
Ul. Kopernika 27
31–501 Kraków
Tel. 21–02–77 wewn. 16

- **27TH INTERNATIONAL NUMERICAL TAXONOMY CONFERENCE**, 8–12 July 1995, McGill University, Montreal, Kanada.

Informacja: Dr François-Joseph Lapointe

Departement des Sciences Biologiques
Université de Montreal
C. P. 6128, Succursale Centre-Ville
Montreal
Quebec, H3C 3J7, Canada
Tel. +514/343 79 99
Fax: +514/343 22 53
E-mail: lapoinf@ere.umontreal.ca

- **THIRD INTERNATIONAL FLORA MALESIANA SYMPOSIUM**, 10–14 July 1995, Royal Botanic Gardens, Kew, Anglia.

Informacja: Dr. Robert Johns

The Herbarium
Royal Botanic Gardens
Kew, Richmond
Surrey TW9 3AE, England
Fax: [44] 81/332 52 78

- **PTERIDOPHYTE SYMPOSIUM '95**, 17–21 July 1995, Royal Botanic Gardens, Kew, Anglia.

Informacja: Dr Robert Johns

The Herbarium
Royal Botanic Gardens
Kew, Richmond
Surrey TW9 3AE, England
Fax: [44] 81/332 52 78

- **ERIC HOLTUM (1895–1990) MEMORIAL PTERIDOPHYTE SYMPOSIUM**, 17–21 July 1995, Royal Botanic Gardens, Kew, Anglia.

Informacja: Dr. Robert Johns

The Herbarium
Royal Botanic Gardens
Kew, Richmond
Surrey TW9 3AE, England
Fax: [44] 81/ 332-5278

- INTERNATIONAL ORGANIZATION OF PLANT BIOSYSTEMATISTS SIXTH INTERNATIONAL SYMPOSIUM „VARIATION AND EVOLUTION IN ARCTIC AND ALPINE PLANTS”, 29 July – 2 August 1995, Tromsø University, Tromsø, Norwegia.

Informacja: VI IOPB-Symposium
The Bergius Foundation
P. O.Box 50017
S-104 05 Stockholm, Sweden
Fax: +46 8 612 9005

- SECOND INTERNATIONAL CONFERENCE ON SERPENTINE ECOLOGY, 31 July – 5 August 1995, Nouméa, Nowa Kaledonia.

Informacja: „Serpentine Conference”
Centre TOM de Nouméa
Attn. Mme. J. Thomas
B. P. A5, Nouméa Cedex
New Caledonia
Tel: [687] 26 10 00
Fax: [687] 26 43 26
Telex: 3193 NM ORSTOM

- APOMIXIS & TAXONOMY WORKSHOP, 8–11 August 1995, Institute of Botany, Academy of Sciences, Pruhonice near Prague, Czechy.

Informacja: APOMIXIS & TAXONOMY
Organizing Committee
Jan Kirschner & Jan Stepanek
Institute of Botany
Academy of Sciences
CZ-252 43 Pruhonice 1
Czech Republic
Tel. +[42] 2/643 65 29
Fax: +[42] 2/643 65 29
E-mail: KIRSCHN@csearn.BITNET

- 7th EUROPEAN ECOLOGICAL CONGRESS – ECOLOGICAL PROCESSES: CURRENT STATUS AND PERSPECTIVES, 20–25 August 1995, Budapest, Węgry.

Informacja: Dr Laszlo Gallé
Department of Ecology
JATE University
Szeged, Pf. 659

H-6701 Hungary
Tel./Fax: +[36] 62/31 03 19

- PLANTA. EUROPA, THE FIRST EUROPEAN CONFERENCE FOR WILD PLANT CONSERVATION, 2–8 September 1995, The National Park of Port Cros, the Conservatoire Botanique National de Porquerolles, the city of Hyeres les Palmiers, Hyeres, Francja.

Informacja: Plantlife (Planta Europa)
The Natural History Museum
Cromwell Road
London SW7 5BD
England
Tel. 0171-938-9111
Fax: 0171-938-9112

- XII CONGRESS OF EUROPEAN MYCOLOGISTS, 3–7 September 1995, Netherlands Mycological Society, Wageningen Agricultural University, Wageningen, Holandia

Informacja: Dr Thomas W. Kuyper
Biological Station
Kampsweg 27
9418 PD Wijster
The Netherlands
Tel. +31 5936 2441
Fax: +31 5936 2786

- 12TH CHROMOSOME CONFERENCE, 4–8 September 1995, Universidad Complutense, Madrid, Hiszpania.

Informacja: Dr. M. J. Puertas
Departamento de Genética
Facultad de Biología
Universidad Complutense
28040 Madrid, Spain

- INTERNATIONAL CONFERENCE ON DIVERSIFICATION AND EVOLUTION OF TERRESTRIAL PLANTS IN GEOLOGICAL TIME, 4–8 September 1995, Nanjing Institute of Geology and Palaeontology, Nanjing, Chiny.

Informacja: Secretary of the ICTPG
Department of Palaeobotany
Nanjing Institute of Geology & Palaeontology
Academia Sinica
Chi-Ming-Ssu
Nanjing 21000, PR China
Tel. +86 25 6637208
Fax: +86 25 3357026
Telex: 342301 NJIGP CN.

- Euro MAB V CONFERENCE — *Managing common resources in the North: Divergent interests in a changing world*, 4–8 September 1995, Kangerlussuaq, Grenlandia.

Informacja: Mr. Thomas Hansteen

University of Oslo
Centre for Development and the Environment
P. O. Box 1116 Blindern
N-0317 Oslo, Norway
Tel. +47 2285 8901, +47 2285 8900
Fax: +47 2285 8920
E-mail: thomas.hansteen@bio.uio.no

- 5TH CONGRESS OF THE EUROPEAN SOCIETY FOR EVOLUTIONARY BIOLOGY, 4–8 September 1995, University of Edinburgh, Edinburgh, Szkocja.

Informacja: Dr. N. H. Barton

ICAPB
University of Edinburgh
King's Buildings
Edinburgh, EH9 3JT
United Kingdom

- 3RD INTERNATIONAL SYMPOSIUM „THE TREE, BIOLOGY AND DEVELOPMENT”, 11–16 September 1995, Institut de Botanique, Montpellier, Francja.

Informacja: Colloque „L'Arbre”

Institut de Botanique,
163, rue A. Broussonet
F-34000 Montpellier, France
Tel. +[33] 67/63 17 93 ext. 120
Fax: +[33] 67/04 18 70

- SECOND INTERNATIONAL RUBIACEAE CONFERENCE, 12–14 September 1995, National Botanic Garden of Belgium, Meise (Brussels), Belgia.

Informacja: Prof. Dr. E. Robbrecht

Second International Rubiaceae Conference
National Botanic Garden
Domein van Bouchout
B-1860 Meise, Belgium
Tel. +32 2 269 39 05
Fax: +32 2 270 15 67

- CURRENT TECHNIQUES IN THE ALPINE ECOLOGICAL RESEARCH, 12–15 September 1995, Prunella Agency in the High Tatras, Carpathians, Poprad, Słowacja.

Informacja: Secretariat of „Current Techniques”
Prunella

Jarmocna 16
058 01 Poprad
Slovak Republic

- V INTERNATIONAL CONGRESS 12TH UISPP COMMISSION – “THE EPIPALAEOLITHIC AND MESOLITHIC IN EUROPE: POPULATIONS AND CULTURAL SYSTEMS, 18–23 September 1995, Institut Dolomieu, Université Joseph Fourier, Grenoble, Francja.

Informacja: Dr Pierre Bintz

Congres Mésolithique
Institut Dolomieu
Université Joseph Fourier
15 rue Maurice Gignoux
F-38031 Grenoble Cedex
Tel. +76 63 59 23
Fax: +76 87 82 43

- HARNESSING APOMIXIS CONFERENCE, 25–27 September 1995, College Station Hilton Hotel & Conference Center, College Station, Texas, USA.

Informacja: Dr. David M. Stelly

Department of Soil and Crop Sciences
Texas A & M University
College Station
Texas 77843–2474, USA
Tel. [+409]-845–2745
Fax: [+409]-862–4733
E-mail: monosom@rigel.tamu.edu

- COLLOQUIUM „BIOGÉOGRAPHIE DE MADAGASCAR”, 26–28 September 1995, Société Biogéographie, Paris, Francja.

Informacja: Dr. Wilson Loureno

Société Biogéographie
57, rue Cuvier
F-75005 Paris, France

- INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF ECOSYSTEM EVOLUTION, 26–30 September 1995, Palaeontological Institute, Moscow, Rosja.

Informacja: Prof. V. A. Krassilov

Palaeontological Institute
123 Profsojuznaja
117647 Moscow, Russia
Tel. +7 95 3396022 lub +7 95 7120082
Fax: +7 95 3390622 lub +7 95 3391266
E-mail: pbul@paleo.msk.su

- JOINT MEETING OF THE IUFRO WORKING PARTIES S.04–07 AND S.04–06 SOMATIC CELL GENETICS AND MOLECULAR GENETICS OF

TREES, 26–30 September 1995, Laboratorium voor Genetica, Universiteit Gent, Gent, Belgia.

Informacja: Laboratorium voor Genetica

Universiteit Gent
K. L. Ledeganckstraat 35
B-9000 Gent, Belgium
Tel. +[32] 9/26 42 02
Fax: +[32] 9/26 43 49
E-mail: Wout Boerjan [woboe@gengenp.rug.ac.be]
Marie Baucher [mabau@gengenp.rug.ac.be]

- 1995 TAXONOMIC DATABASE WORKING GROUP ANNUAL MEETING AND SYMPOSIUM, 4–6 October 1995, Real Jardin Botanico-CSIC, Madrid, Hiszpania.

Informacja: Francisco Pando, Vice Chairman

Real Jardin Botanico-CSIC
Plaza de Murillo 2
28014 Madrid, Spain
Fax: +[34] 1/420 01 57
E-mail: pando@ma-rhb.csic.es

- INTERNATIONAL CONFERENCE ON WETLANDS AND DEVELOPMENT, 8–14 October 1995, University of Malaysia, Malacca, Malezja.

Informacja: Muralee Menon

Asian Wetland Bureau
Institute of Advanced Studies
University of Malaysia
Lembah Pantai
59100 Kuala Lumpur, Malaysia

- III LATIN AMERICAN CONGRESS OF ECOLOGY, 22–28 October 1995, Universidad de Los Andes, Mérida, Wenezuela.

Informacja: Dr. Jaimé E. Péfaur

Secretario Ejecutivo
III Congreso Latinoamericano de Ecología
Facultad de Ciencias
Universidad de Los Andes
Mérida, Venezuela 5101

- I KRAJOWA KONFERENCJA ZASTOSOWAŃ MATEMATYKI W BIOLOGII I MEDYCYNIE, 26–29 wrzesień 1995, Katedra Elektroniki Akademii Górniczo-Hutniczej oraz Collegium Medicum i Instytut Biologii Środowiskowej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Zakopane.

Informacja: Katedra Elektroniki
Akademia Górniczo-Hutnicza
Ul. Czarnowiejska 78

30–054 Kraków

Przewodniczący: Prof dr hab. inż. Mariusz Ziółko
Sekretarz: Mgr inż. Przemysław Sypka
Tel. (12) 33 23 98

- VIII OPTIMA MEETING, 25 September–01 October 1995, Departamento de Biología Vegetal y Ecología, Sevilla, Hiszpania.

Informacja: Dr. A. Mejias

Departamento de Biología Vegetal y Ecología
Facultad de Biología
Avda. Reina Mercedes, s/n.
41012 – Sevilla, SPAIN
Fax: +34 9 5 4557059

- PRZYRODA TATRZAŃSKIEGO PARKU NARODOWEGO A CZŁOWIEK – STAN I PERSPEKTYWY BADAŃ TATRZAŃSKICH, 6–9 października 1995, Tatrzański Park Narodowy i Polskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk o Ziemi Oddział Krakowski, Zakopane.

Informacja: Krakowski Oddział TPNoZ

ul. Gramatyka 8a
30–071 Kraków
Tel. (12) 37 00 11, (12) 37 00 44 w. 73
Fax: (12) 22 21 15

- 42nd ANNUAL MISSOURI BOTANICAL GARDEN SYSTEMATICS SYMPOSIUM „A NATIONAL BIOLOGICAL SURVEY”, 06–07 October 1995, Missouri Botanical Garden, St. Louis, USA.

Informacja: Systematics Symposium

Missouri Botanical Garden
P. O. Box 299
St. Louis, MO 63166–0299, USA

- 6th INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE CONSERVATION AND MANAGEMENT OF LAKES, Kasumigaura '95, 23–27 October 1995, Japonia.

Informacja: Lake Kasumigaura Water Pollution

Control Division
Department of Civil Life and Environment
Ibaraki Prefectural Government
1–5-38 Sannomaru, Mito
Ibaraki 310, Japan
Tel. +81–292–24–6905
Fax: +81–292–33–2351

Informacja: IOPC – V

Attn. Sally J. Vito
Campus Conference Services
Santa Rosa Hall

University of California at Santa Barbara
 Santa Barbara
 CA 93106-6120, USA
 Fax: +805-893-7287
 E-mail: hr03vito@ucsbvm.ucsb.edu

- XIII MEXICAN BOTANICAL CONGRESS, 05–11 November 1995, Universidad Autonoma del Estado de Morelos, Cuernavaca, Meksyk.

Informacja: Dr. Daniel Pinero
 Director
 Centro de Ecologia, UNAM
 Apartado Postal 70-275
 Ciudad Universitaria
 UNAM C. P. 04510, Mexico
 D. F., Mexico
 Tel. +[52] 5/622 89 96
 Fax: +[52] 5/622 89 95
 E-mail: pinero@servidor.unam.mx
 lub pinero@miranda.ecologia.unam.mx

- EVOLUTION ON ISLANDS, 6–7 December 1995, The Royal Society, London, Wielka Brytania.

Informacja: The Scientific Meetings Secretary
 The Royal Society
 6 Carlton House Terrace
 London SW1Y 5AG, United Kingdom

- INTERNATIONAL ALPINE GARDEN CONFERENCE „SOUTHERN ALPINE '96”, 5–10 January 1996, New Zealand Alpine Garden Society, Christchurch, Nowa Zelandia.

Informacja: The Secretary
 Southern Alpines '95
 1/37 Augusta St.
 Redcliffs
 Christchurch, New Zealand
 Tel./Fax: +[64] 3/384 21 70

- PLANT LIFE HISTORIES: ECOLOGICAL CORRELATES AND PHYLOGENETIC CONSTRAINTS, 21–22 February 1996, The Royal Society, London, Wielka Brytania

Informacja: The Scientific Meetings Secretary
 The Royal Society
 6 Carlton House Terrace
 London SW1Y 5AG, United Kingdom

- RESTORATION ECOLOGY FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, 27–29 March, 1996, Swiss Federal Institute of Technology Zürich under the patronage of European Ecological Federation, Szwajcaria.

Informacja: Swiss Federal Institute of Technology
 Zürich

Geobotany Secretariat
 Zürichbergstrasse 38
 CH-8044 Zürich, Switzerland
 Fax: +[41] 1/632 12 15
 E-mail: lee@umnw.ethz.ch

- II INTERNATIONAL CONGRESS ON THE SYSTEMATICS AND ECOLOGY OF MYXOMYCETES, 15–20 April 1996, Real Jardin Botánico, CSIC, Madrid, Hiszpania.

Informacja: Dr C. Lado
 Real Jardin Botánico
 CSIC. Pza. de Murillo, 2
 28014 Madrid, Spain
 Fax: +(341) 420 01 57
 E-mail: lado@ma-rjb.csic.es

- SIXTH PARASITIC WEED SYMPOSIUM, 16–18 April 1996, Centro de Investigación y Desarrollo Agraria, Cordoba, Hiszpania.

Informacja: Secretaria de „6th Parasitic Weed Symposium”
 Centro de Investigación y Desarrollo Agraria
 Apartado 4240
 14080 Cordoba, Spain
 Tel. +[34] 57/29 38 33
 Fax: +[34] 57/20 27 21

- „GLOBAL GENETIC RESOURCES: ACCESS, OWNERSHIP AND INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS” – ANNUAL MEETING OF THE ASSOCIATION OF SYSTEMATICS COLLECTIONS (ASC), 19–22 May 1996, Agricultural Research Center, Beltsville, USA.

Informacja: Dr. Amy Y. Rossman
 Tel. 301/504 5364
 Fax: 301/504 5810
 E-mail: amy@fungi.ars-grin.gov

- FIFTH QUADRENNIAL INTERNATIONAL ORGANIZATION OF PALEOBOTANY CONFERENCE, 30 June – 5 July 1996, University of California, Santa Barbara, California, USA.

Informacja: Dr Bruce H. Tiffney
 Department of Geological Sciences
 University of California
 Santa Barbara
 CA 93106, USA
 Fax: +805 893 23 14
 E-mail: tiffney@magick.ucsb.edu

- **THE LIFE AND DEATH OF THE CELL** (The Conference Assistant, 4th IUBMB Conference), 14–17 July 1996, The Biochemical Society, Edinburgh, Wielka Brytania.

Informacja: The Conference Assistant
4th IUBMB Conference
The Biochemical Society
59 Portland Place
London W1N 3AJ, United Kingdom
Tel. +171 580 5530
Fax: +171 637 7626

- **INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON FLORISTIC DIVERSITY AND CHARACTERISTICS OF EAST ASIA**, 25–28 July 1996, Kunming Institute of Botany, Chinese Academy of Sciences, Kunming, Chiny.

Informacja: Prof. Wu Sugong
Secretary General
International Symposium on Floristic
Diversity and Characteristics of East Asia
Kunming Institute of Botany
Chinese Academy of Sciences
Heilongtan, Kunming
Yunnan 650204
The People's Republic of China
Tel. +[86] 871/515 06 60
Fax: +[86] 871/515 02 27

- **FIFTH INTERNATIONAL CONGRESS OF SYSTEMATIC AND EVOLUTIONARY BIOLOGY**, 17–24 August 1996, Education Centre, Budapest, Węgry.

Informacja: IBUSZ Congress Dept.
RCS: 551-003-096 ICSEB V.
H-1053 Budapest
Ferenciek tere 2.
Hungary
Tel. (36-1) 118-3362 & (36-1) 117-5717
Fax: (36-1) 118-9161

- **CONFERENCE „SYSTEMATICS AND BIOLOGICAL COLLECTIONS”**, 27–30 August 1996, The Linnean Society of London, Ulster Museum, Irlandia.

Informacja: Dr. C. R. Tyrrie
Department of Botany
Ulster Museum
Botanic Gardens
Belfast BT9 5AB
Northern Ireland, United Kingdom
Tel. +[44] 1232/38 12 51
Fax: +[44] 1232/66 55 10

E-mail: crt@belumreg.demon.co.uk

- **INTERNATIONAL CONFERENCE „REPRODUCTIVE BIOLOGY 96 IN SYSTEMATICS, CONSERVATION AND ECONOMIC BOTANY”**, 02–05 September 1996, Royal Botanic Gardens, Kew, Wielka Brytania

Informacja: Dr. Simon Owens
Royal Botanic Gardens
Kew
Richmond
Surrey TW9 3AE, United Kingdom

- **CONFERENCE „WORLD HERITAGE TROPICAL FORESTS: SCIENCE FOR BETTER CONSERVATION MANAGEMENT”**, 2–6 September 1996, Wet Management Authority, Cairns, North Queensland, Australia.

Informacja: Conference Secretariat
Tel. +[61] 7/369 04 77
Fax: +[61] 7/369 15 12

- **FIRST INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE NATURAL HISTORY AND BIOLOGY OF PROTEACEAE**, 22–25 September 1996, Royal Botanic Gardens, Melbourne, School of Botany at the University of Melbourne i Royal Botanic Gardens, Sydney, Australia.

Informacja: Andrew W. Douglas
Royal Botanic Gardens
Birdwood Ave
South Yarra
Victoria 3141, Australia
Tel: +[61] 3/655 2361
Fax: +[61] 3/655 2350
E-mail: a.douglas@botany.unimelb.edu.au

- **100 YEARS HERBARIUM HAUSSKNECHT – JE. SYMPOSIUM ON BOTANICAL SYSTEMATICS AND PLANT GEOGRAPHY**, 08–12 October 1996, Friedrich-Schiller-Universität, Jena, Niemcy.

Informacja: Prof. Dr. S. Jost Casper
Institute of Systematic Botany
Friedrich-Schiller-University
Philosophenweg 16
D-07743 Jena, Germany.
Tel. 03641/63 08 53
Fax: 03641/63 10 80

- **XIII CONGRESS OF THE INTERNATIONAL UNION OF PREHISTORIC AND PROTOHISTORIC SCIENCES**, 8–14 September 1996, Forli, Włochy.

Informacja: Alla Segreteria del
XIII Congresso. I. S.P. P.
Casa Saffi
Via S. Marchesi, 12
I-47100 Forli, Italy
Tel: +[39] 543/357 25
Fax: +[39] 543/358 05

- 1966 COMMEMORATIVE CONFERENCE „THE SCIENTIFIC SAVANT IN NINETEENTH CENTURY AUSTRALIA” & „BEYOND THE FLO-RAS”, 22–24 & 26–28 September 1996, Royal Botanic Gardens, Melbourne, Australia.

Informacja: 1996 Commemorative Conference Com-
mittee
Royal Botanic Gardens
Birdwood Avenue
South Yarra Vic. 3141, Australia
Tel. +613 655 23 00
E-mail: Entwisle@botany.unimelb.edu.au

- CHINESE BOTANY OF THE NEXT CENTURY – SYSTEMATICS, PHYTOGEOGRAPHY, AND RE-LATED FIELDS, August or September 1996, Kun-ming, China.

Informacja: Prof. dr Wu Su-Gong

Kunming Institute of Botany the Academy
of Sciences of China
Heilongtan
Kunming
Yunnan 650204, P. R. China
Tel. [86] 871/515 06 60
Fax: [86] 871/515 02 27

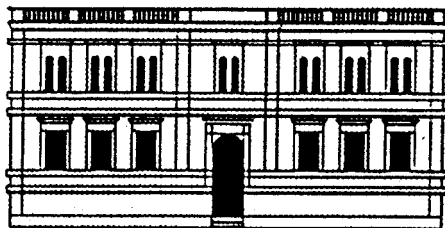
- INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON PLANT LIFE OF SOUTH ASIA, 25–29 November 1996, De-
partment of Botany, University of Karachi, Karachi,
Pakistan.

Informacja: Prof. Dr. M. Qaiser
Convenor
Second International Symposium
on Plant Life of South Asia
Department of Botany
University of Karachi
Karachi – 75270, Pakistan
Tel. 92–21–472828 lub 92–21–4968833
Fax: 92–21–4963373 lub 92–21–4963124

- XVI INTERNATIONAL BOTANICAL CON-
GRESS (IBC), 1999, St. Louis, MO, USA.

Opracował: Jan J. WÓJCICKI

First Circular

**100 Years
Herbarium Haussknecht - JE**

*Symposium
on Botanical Systematics and Plant Geography*

08th - 12th October 1996

**Friedrich - Schiller - Universität
Jena, Germany**

reproductive
biology 96

Printed on paper produced from managed forests

reproductive
biology 96

in systematics, conservation
and economic botany

.....
An international conference to be held
at the Royal Botanic Gardens, Kew,
on 2 - 5 September 1996

U.I.S.P.P.

FORLÌ - ITALIA 1996
SEPTEMBER 8th - 14th
FIERA DI FORLÌ

XIII INTERNATIONAL
CONGRESS OF
PREHISTORIC AND
PROTOHISTORIC
S C I E N C E S

promoted by:

Ministero per i Beni
Culturali e Ambientali

Comune di Forlì

Provincia di Forlì-Cesena

Regione Emilia-Romagna

Università di Ferrara

Cassa dei Risparmi di Forlì

Fondazione della

Cassa dei Risparmi di Forlì

under the high patronage of:

Presidente della
Repubblica Italiana